

Pakty Stalina s Hitlerem

Výběr dokumentů z let 1939 a 1940

Toman Brod

Strojopisná řada Česká expedice existovala od roku 1978 jako tzv. samizdat v několika edicích. Celkem se v ní přepsalo na 150 titulů. "Pakty Stalina s Hitlerem" byly opsány jako 12. a 13. svazek edice Prostor v roce 1989 a jejich pořadatel i autor úvodu Toman Brod tu byl uveden jako O. Pick. Po dohodě Našeho vojska a České expedice vychází nyní tato dokumentární práce knižně.

Úvod

Předkládáme čtenáři soubor vybraných dokumentů německé a sovětské provenience, které nebyly většinou ještě nikdy přeloženy do češtiny. Jde o dokumenty z dramatického období let 1939 až 1940, jež tak významně ovlivnilo osud mnoha zemí střední a - použijeme-li nepřesného, ale vžitého výrazu - východní Evropy.

Slyšíme nyní z úst mnohých sovětských činitelů, dokonce i velice povolaných, že je na čase odstranit *bílá místa* v sovětské historii. Často se mluví a píše o období Stalinovy vlády, která způsobila sovětskému lidu tolik neštěstí a vyžádala si miliónové oběti. V našem příspěvku chceme dokázat, že existuje souvislost mezi onou katastrofální vnitřní politikou s politikou zahraniční, určenou koncem třicátých a začátkem čtyřicátých let dvojicí Stalin - Molotov. Uvědomíme-li si, že jejich partnerem na německé straně byl neméně hrůzný Hitler s Ribbentropem, snadno pochopíme, k jak tragickým důsledkům musela tato spolupráce vést. Dosvědčují to i poslední sovětská a polská stanoviska z roku 1989.

Leč nepředbíhejme. Evropský pořádek ustavený vítěznými mocnostmi ve Versailles vyznačil dvěma státům místo na periférii evropského dění, poraženému Německu a bolševickému Rusku - Sovětskému svazu - zmítanému občanskou válkou. Bylo jen logické, že oba státy, cítíce se ukřivděny, našly k sobě brzy cestu. V Rapallu uzavřely v roce 1922 smlouvu, kterou nejen obnovily diplomatické styky, ale zahájily i veřejnou hospodářskou a méně veřejnou, zato velmi intenzivní, vojenskou spolupráci. Tato spolupráce trvala po celou dobu existence tzv. výmarské republiky a narušil ji - i když nikoli zcela přerušil - teprve převrat Adolfa Hitlera v roce 1933.

Po nástupu nacistické moci v Německu se tato země stala rychle znovu nebezpečím pro evropský mír, nehledě na flagrantní porušování lidských práv v jejím vnitřním životě. V mezinárodní politice nastalo krátké období určitého sblížení mezi demokratickými mocnostmi Západu Anglií a Francií na jedné straně a Sovětským svazem na straně druhé. Německá zahraniční politika ohrožovala totiž bezprostředně zájmy a pozice Západu a ve svých nijak neskrývaných výhledových plánech i životní zájmy, ba dokonce existenci Sovětského svazu.

Mnichovská dohoda v roce 1938 tu znamenala určitý mezník. Sovětský svaz těžce nesl *urážku*, že nebyl pozván k mnichovskému jednání a podezíral západní politiky, že záměrně dláždí cestu Hitlerovi k jeho *Drang nach Osten*. V první polovině roku 1939 se evropská situace ještě více vyhroutil. Hitlerovská expanze po loňském obsazení Rakouska zničila nyní i zbytek Československa a obrátila se proti Polsku. Na obzoru vyvstala hrozba nové války.

Pro bolševickou strategii představovala válka mezi *imperialisty* vždy výhodný předpoklad k oslabení nepřátelského světa i pro výbuch vnitřních krizí válčících společenství, které skýtalý reálnou možnost *revolučních* přeměn. Za jediné a hlavní podmínky ovšem - že totiž válka nezasáhne území Sovětského svazu, respektive umožní jeho vládcům, aby z důsledků *imperialistického* konfliktu sami těžili. "Náš prapor zůstane praporem míru," prohlásil Stalin v roce 1925. "Jestliže však vypukne válka, pak nebudeme moci sedět se založenýma rukama - budeme muset vystoupit, ale vystoupíme poslední. A vystoupíme proto, abychom vhodili rozhodující závaží na misku vah, závaží, které by převážilo vše." (J. V. Stalin, Spisy, sv. 7, Praha 1952, str. 26)

V létě 1939 musel Stalin sám sobě zodpovědět závažnou otázku - na čí stranu se přiklonit, z jaké mezinárodní konstelace mu vzejde největší prospěch za cenu nejmenšího rizika.

Stalin se považoval za jakéhosi legitimního dědice, následníka i pokračovatele zahraniční politiky a ambicí carského Ruska. Nikdy se nesmířil se ztrátami, jež sovětské Rusko utrpělo v důsledku brest-litevského míru, dalších bojů a odstředivých snah národů, které náležely kdysi carské říši, ale využily slabosti nové poválečné sovětoruské vlády, aby se odtrhly a založily vlastní státní existenci. Některé tyto tendence byly zakrátko zlikvidovány, ale mnohé zbývalo ještě napravit . . .

Pod zorným úhlem Obnovitele Říše nyní tedy Stalin pečlivě zvažoval veškeré vyhlídky a nabídky, které mu ve schylujícím se evropském konfliktu mohla ta či ona strana předestřít. Nelze ale pochybovat, že o nejpriznivějších variantách uvažovali i západní a němečtí politikové.

Přirozeně, že rovněž západní vlády by byly uvítaly, kdyby břemeno příští války s Hitlerem nemusely nést samy - když už nyní ztroskotaly někdejší naděje, že se podaří dostat nacisty a bolševiky do vzájemného zničujícího boje. Na žádný pád však nebyly při jednání o spojení s Moskvou ochotny k ústupkům, které by ohrožovaly státní suverenitu sovětských sousedů, jejichž území by se v případě sovětsko-německého konfliktu stalo průchodištěm Rudé armády. Koneckonců ani přímo zainteresované země nehodlaly tuto výsadu Moskvě poskytnout, obávající se, že by těžko přiměly sovětská vojska opět k odchodu.

Hitler s Ribbentropem se takovými skrupulemi nezatěžovali. O státní suverenitě a existenci malých národů uvažovali výhradně z hlediska své velmocenské politiky, z hlediska nároků svého *Lebensraumu*. Ohledy na mezinárodní ani domácí veřejné mínění brát nemuseli, hovořili řečí vůdců totalitního státu a doufali, že se dobře domluví se Stalinem i s Molotovem. Byli ochotni proklamovat, že jejich animozita k sovětskému komunismu patří minulosti, že je naopak se Sověty spojuje "společný odpor ke kapitalistickým demokraciím" (dok. č. 1) a co víc - nepřicházeli s prázdnýma rukama! Stručně, ale neobyčejně výstižně vyjádřil výhodu německých propozic jeden berlínský diplomat v rozhovoru se sovětskými zástupci koncem července 1939: "Co by

mohla Anglie nabídnout Rusku? V nejlepším případě účast na evropské válce a nepřátelství Německa, avšak ani jeden žádnoucí důsledek pro Rusko. Co bychom naopak my mohli nabídnout? Neutralitu a postavení stranou možného evropského konfliktu a, bude-li si to Moskva přát, německo-ruské dorozumění o oboustranných zájmech, které právě tak jako v minulosti by bylo na prospěch oběma zemím." (Tamtéž.)

Tyto argumenty vládcové v Kremlu uznali a když se ujistili o podmínkách případného "německo-ruského dorozumění", jež mělo znamenat zásadní obrat ve vztazích mezi Sovětským svazem a Německem, nestálo nic říšskému ministru zahraničních věcí von Ribbentropovi v cestě do Moskvy, kde 23. srpna 1939 podepsal s Molotovem sovětsko-německý pakt o neútočení (dok. č. 8). Svět přijal tuto zvěst s úžasem, ale jeho překvapení by bývalo ještě větší, kdyby byl znal podrobnosti o doložce paktu, která ovšem zůstala tajnou, a to naprosto důvodně. Stvrzovalo se v ní totiž rozdělení oblastí vlivu mezi Německem a Sovětským svazem, které do sovětské sféry včleňovalo Lotyšsko, Estonsko a Finsko, část polského území a Besarábii. Tajnou doložkou k dalšímu paktu "o přátelství a hranicích", podepsanému v Moskvě 28. září 1939, byly ve sférách vlivu obou mocností provedeny určité rektifikace a do sovětské oblasti začleněna ještě Litva výměnou za jistý pruh polského území (dok. č. 27).

Atmosféra už při prvním setkání v Kremlu byla přátelská, zdůrazňovalo se, "že mezi Německem a Sovětským svazem neexistují žádné přirozené zájmové spory a že rozvoj přátelských vztahů byl až dosud narušován pouze zahraničními intrikami ze strany Anglie". Ribbentrop připíjel na zdraví Stalinovi a sovětské vládě, Molotov opět na zdraví říšského ministra zahraničních věcí a německého velvyslance v Moskvě a Stalin dokonce na zdraví samotného Hitlera, neboť prý ví, "jak velice německý národ miluje svého Vůdce". (Dok. č. 9.)

Podpisem paktů s Německem byl dán první předpoklad ke splnění Stalinových požadavků a cílů. Další události pak ukázaly, že většina územních změn ve prospěch Sovětského svazu, dohodnutých v paktech Stalina s Hitlerem z roku 1939, se nejen záhy realizovala, ale zůstala i po letech 1944 a 1945 trvalým ziskem Sovětského svazu.

Ale jaké výhody získalo z dorozumění se Sovětským svazem nacistické Německo? Německo, které - podle slov Molotova - obdrželo "klidnou jistotu na Východě" (dok. č. 41), mohlo bez obav, že se zaplete do války, v níž bude muset bojovat na dvou frontách, zahájit - po vyřízení Polska, jež zůstalo bez pomoci - expanzi proti dalším evropským zemím. Během půldruhého roku ovládlo téměř celý evropský kontinent. Doplnující hospodářské dohody mezi Německem a Sovětským svazem, výhodné pro obě strany, zajišťovaly Německu přísun válečně důležitých surovin a Sovětskému svazu hlavně dodávky strojního parku. Přestože sovětští představitelé zdůrazňovali svou neutralitu v daném evropském konfliktu, docházelo i k jisté přímé vojenské spolupráci s

Německem, o čemž například svědčilo propůjčení sovětské námořní základny v Murmanskú německému válečnému loďstvu (dok. č. 42).

Z diplomatické korespondence i z osobních styků sovětských a německých činitelů onoho období vyplývá vzájemná snaha o hladké "vyřešení" první z dohodnutých záležitostí - polské otázky v září 1939. Němečtí politikové již 3. září naléhali na sovětské vůdce, aby jejich vojska co nejdříve zahájila vlastní vojenské operace proti polské armádě, které měly nejen ulehčit situaci německých jednotek postupujících ze západu, ale které rovněž měly být "ve smyslu moskevské dohody i v sovětském zájmu" (dok. č. 10). Jenže v Kremlu neočekávali tak rychlý postup německých vojsk, nebyli ještě připraveni na vojenský zásah a apelovali na německé velení, aby s polskou armádou neuzavíralo žádné příměří, dokud by sovětské jednotky nepřekročily polské hranice, neboť - opět podle Molotovova prohlášení z 10. září - "kdyby Německo uzavřelo příměří, Sovětský svaz by nemohl zahájit 'novou válku'" (dok. č. 15)

Nakonec však všechno *dobře dopadlo*; sovětská a německá vojska se setkala na dohodnuté demarkační linii (později ji ještě pozměnili) a polský stát přestal existovat. Protože totiž - "původní tendence, k níž sovětská vláda a osobně Stalin inklinovali, aby se povolila existence zbývajícího Polska, ustoupila nyní tendenci rozdělit Polsko podél linie Pisa, Narev, Visla, San" (dok. č. 24). Západní část připadla Německu, východní Sovětskému svazu; obě strany se zavázaly, že "nebudou na svých územích trpět žádnou polskou agitací směřující proti území druhé strany", že "potlačí v zárodku takovou agitaci na svých územích a budou se vzájemně informovat o vhodných opatřeních v tomto směru" (dok. č. 27).

Obyvatelé západní Ukrajiny a západního Běloruska (jak Sověti tato území nazývali) přijali s *nadšením* osvobození s područí panského Polska, tohoto "nestvůrného" zplodence versailleské smlouvy", podle výstižného vyjádření V. M. Molotova na zasedání Nejvyššího sovětu (dok. č. 30) a s *velikou radostí* vkročili do svorné rodiny sovětských národů.

V tomto památném projevu 31. října 1939 Molotov rovněž prohlásil, že s hitlerismem jakožto ideologií lze souhlasit nebo nikoliv, že však ji nelze zničit válkou - jako ostatně žádnou ideologii - a proto je "nejen nesmyslné, nýbrž i zločinné vést takovou válku, jakou je válka za 'zničení hitlerismu' maskovaná falešnou vlajkou boje za 'demokracii'".

Molotov dále označil současnou válku za válku *imperialistickou*. Zároveň zpochybnil i dosavadní termíny *agrese* a *agresor* ve vztahu k Německu - vždyť přece "Německo se nachází v situaci státu usilujícího o co nejrychlejší zakončení války a o mír, kdežto Anglie a Francie, bojující ještě včera proti agresi, jsou pro pokračování ve válce a proti nastolení míru". (Tamtéž).

Stalin ve svém interview sovětskému tisku v listopadu 1939 tuto tezi ještě upřesnil, když pravil, že "nikoli Německo napadlo Francii a Anglii, nýbrž Francie a Anglie napadly Německo, čímž na sebe vzaly odpovědnost za současnou válku" (dok. č. 32).

Fatální teze obou předních marxistů-leninistů o západních mocnostech jako agresorech, spojená s vyhlášením o imperialistickém charakteru války, byla na podzim 1939 rozpracována různými komunistickými činiteli v čele s G. Dimitrovem. Zahraniční politika Sovětského svazu, přátelská vůči Německu a nepřátelská vůči západním demokraciím, se transformovala do směrnic Komunistické internacionály. Komunistické strany v demokratické Evropě, zejména ve Francii a Velké Británii, odmítly podporovat protihitlerovskou válku *vlastní buržoazie*, zatímco komunisté například v porobeném Československu sice protestovali proti hitlerovské okupaci země, ale oni označili rovněž nejen protektorátní činitele kolem Háchy, nýbrž i odbojové skupiny podporující prezidenta Beneše za zrádce a nepřátele pracujícího lidu a prohlásili, že úsilí těchto lidí je v rozporu se skutečným bojem za svobodu a nezávislost národa. V rámci této linie razilo komunistické vedení i odlišnou koncepci předpokládaného příštího státoprávního postavení Čechů a Slováků. Klement Gottwald ve svém pokynu z Moskvy ilegálnímu ústřednímu výboru KSČ 13. března 1940 oznámil, že "heslo obnovení Československa dnes zakrývá imperialistické a protisovětské plány . . ." (Příspěvky k dějinám KSČ, č. 3 z r. 1967, str. 412).

Nyní však ještě zpět k přímým důsledkům tajných doložek paktů Stalina s Hitlerem z roku 1939. Vyřešení druhé dohodnuté záležitosti - *finské otázky* - už neproběhlo tak hladce jako v polském případě. Nikoli proto, že by byl Berlín kladl Moskvě nějaké překážky. Naopak, ve směrnicích berlínského Zahraničního úřadu pro zastupitelské orgány se mj. pravilo: "Německa se tyto události netýkají. V debatách je zapotřebí vyjádřit sympatie pro ruské stanovisko. Zdržte se prosím, jakýkoli sympatií k finským názorům." (Dok. č. 34)

Překážky však kladlo Finsko. Finská vláda nepřistoupila na Moskvou navrhované hraniční úpravy, které měly údajně zabezpečit obranyschopnost Leningradu a 30. listopadu 1939 zahájila sovětská vojska válečné operace proti Finsku. Současně vznikla v pohraničním městě Terioki vláda tzv. Finské lidové republiky vedená finským komunistou O. V. Kuusinenem, která okamžitě uzavřela se sovětskou vládou smlouvu o vzájemné pomoci a přátelství. Vedení finských komunistů (sídlicích patrně v Moskvě) vydalo při této příležitosti rozhlasové provolání k pracujícímu lidu Finska, v němž obvinilo současné finské vládcy z rozpoutání zločinné války proti Sovětskému svazu, vyzvalo finský lid, aby je svrhl a aby uvítal Rudou armádu přicházející do Finska jako osvoboditelku finského národa ze jha kapitalistických vykořisťovatelů. (Bolševik, čís. 22, listopad 1939.)

Jenže Rudá armáda daleko do Finska nedošla, protože byla zastavena na pohraničních pevnostech finskou armádou. Předpokládaný rychlý pochod sovětských vojsk do nitra země se změnil v krvavou poziční válku, která skončila teprve na jaře 1940. Vláda *Finské lidové republiky* i s Kuusinenem byla nenápadně zapomenuta a v mírové smlouvě s finskou vládou v Helsinkách

dosáhla sice Moskva mj. některých hraničních ústupků v oblasti Leningradu, avšak nikoliv svůj původní cíl vyplývající ze srpnového německo-sovětského paktu. Uvidíme ihned, že se sověští vůdcové s tímto stavem věcí spokojit nehodlali.

Zato zbývající problematika, kterou řešilo sovětsko-německé dorozumění z roku 1939, byla opět vyřízena tak, jak předpokládáno, ba s jistými úroky navíc. Koncem června 1940 předal totiž Molotov rumunské vládě požadavek, aby Sovětskému svazu nejen vrátila Besarábii, ale aby k ní přidala ještě severní Bukovinu (dok. č. 41). Rumunská vláda žádosti vyhověla a sovětská vojska převzala 28. června správu nad těmito zeměmi. (Protože však anexe severní Bukoviny se udála jaksi *mimo plán* předvídaný zmíněným paktem, Berlín se netajil svou nelibostí. Na sovětsko-německém nebi začaly vystupovat mráčky.) Ještě na podzim 1939 uzavřela Moskva s vládami tří baltských zemí, s Litvou, Lotyšskem a Estonskem, smlouvy o vzájemné pomoci, které umožnily zřízení několika sovětských vojenských základen na území těchto států a povolovaly umístění jistého počtu sovětských jednotek k ochraně těchto základen. Přirozeně, že Moskva současně znovu potvrdila plnou státní suverenitu a nezávislost všech tří baltských zemí.

Jak se však dalo očekávat - a jak to opět potvrdil V. M. Molotov 1. srpna 1940 v projevu na zasedání Nejvyššího sovětu - vládnoucí kruhy těchto zemí v dalších měsících *intrikovaly* proti zásadě dobrých sousedských vztahů se Sovětským svazem, což sovětskou vládu *donutilo*, aby do zmíněných států vyslala své politické zmocněnce (dok. č. 36) i další vojenské jednotky.

Pracující lid Litvy, Lotyšska i Estonska - což bylo rovněž nasnadě - si vyložil tyto akce jako signál, aby ustavil nové vlády, "přátelské Sovětskému svazu"; v následujících "všeobecných, přímých, rovných a tajných volbách" vyjádřil svou vůli po opětovném spojení s bratrskými národy Sovětského svazu (dok. č. 41). Došlo k tomu 21. července 1940.

V průběhu léta 1940 upevnily tedy obě dvě spřátelené mocnosti, Sovětský svaz a Německo, své zahraničněpolitické postavení. Sovětský svaz rozšířil své území o značnou část Polska, o Besarábii, severní Bukovinu a tři baltské země, úhrnem o více než 23 miliónů obyvatel. Německo dokončilo vítězné válečné operace na západě porážkou Francie a chystalo se srazit na kolena svého posledního protivníka, Velkou Británii.

Sovětsko-německé vztahy zůstávaly i nadále - alespoň navenek - přátelské. "V poslední době se v zahraničním, zvláště v anglickém a anglofilském tisku nezřídka spekulovalo o možnosti neshod mezi Sovětským svazem a Německem, přičemž snahou bylo postrašit nás vyhlídkou na rostoucí moc Německa," pravil Molotov na zasedání Nejvyššího sovětu 1. srpna 1940. "Jak z naší, tak i z německé strany byly tyto snahy nejednou odhaleny a odmítnuty jako ničemné. Můžeme pouze potvrdit, že, podle našeho názoru, základ vybudovaných dobrých sousedských a přátelských sovětsko-německých vztahů tvoří nikoli

náhodné úvahy konjunkturálního charakteru, nýbrž zásadní státní zájmy jak SSSR, tak i Německa." (Tamtéž.)

Jenže léto pominulo a nastal podzim - a to i v oněch sovětsko-německých vztazích vybudovaných na tak pevné základně. Poslední dokumenty našeho výběru (č. 45-48) zachycují průběh návštěvy V. M. Molotova v Berlíně v listopadu 1940, respektivě jeho rozhovory s von Ribbentropem a Adolfem Hitlerem, v nichž se již jasně zrcadlily zájmové rozpory, rekriminace i nedůvěra obou vyjednávajících stran.

Neshody mj. signalizovala německá stížnost, že Litva nebyla adekvátní výměnnou hodnotou za pruh polského území a že si Sovětský svaz присvojil severní Bukovinu, ačkoli tento akt nebyl předem s Německem ani dohodnut, ani konzultován. Naopak opět Molotov viděl v německých územních zárukách daných rumunské vládě nepřátelský akt vůči Sovětskému svazu, neboť Moskva by bývala měla zájem nejen o severní, nýbrž i o jižní Bukovinu.

Hlavní nesoulad však vznikl kolem opakovaných Molotovových pokusů prosadit u německých představitelů souhlas s *konečným řešením* finské otázky, kterou se na jaře 1940 Moskvě nepodařilo uzavřít.

"Německo-ruskou dohodu z minulého roku je tedy možno pokládat za splněnou, s výjimkou jednoho bodu, a to Finska. Finská otázka není stále ještě vyřešena," prohlašoval v Berlíně Molotov. "Sovětská vláda považuje za svou povinnost definitivně vyřešit a vyjasnit finskou otázku." (Dok. č. 46.) Na Hitlerův dotaz Molotov odpověděl, že vyřešení této otázky si Sovětský svaz představuje "stejným způsobem jako v Besarábii a v přilehlých zemích a žádal Vůdce, aby vyslovil svůj názor". Jenomže nyní Hitler zcela jasně a také několikrát prohlásil, že by nové uplatňování sovětských nároků vůči Finsku vyvolalo nebezpečí nové války na Baltu, která je pro Německo naprosto nepřijatelná. Molotov posléze od svého naléhání upustil.

Na druhé straně se Hitler i Ribbentrop snažili přesvědčit Molotova, že Německo válku proti Anglii už vlastně vyhrálo a že se nyní zbývá pouze podělit o britské imperiální dědictví. Navrhovali, aby Sovětský svaz přistoupil k Trojstrannému paktu uzavřenému Německem, Itálií a Japonskem¹ (jinými slovy k Ose Berlín, Řím, Tokio) a aby se společně s těmito velmocemi dohodl o rozhraničení příštích sfér vlivu. Molotov sice v zásadě souhlasil, ale konečný úsudek vyhradil teprve Stalinovi, a to až po dalších přesnějších informacích o zamýšlených plánech. Přitom evidentně pochyboval i o brzkém německém vítězství ve válce proti Anglii, což nastíněné perspektivy velice zamlžovalo. Berlínské sovětsko-německé rozmluvy v listopadu 1940 skončily vlastně tedy v prázdnu. Ribbentropova slibovaná třetí návštěva v Moskvě se už neuskutečnila. Naopak, Adolf Hitler krátce po berlínských rozhovorech podepsal 18. prosince základní směrnici k tajnému plánu *Barbarossa*, plánu válečného útoku na Sovětský svaz. (A. Šnejdárek: Druhá světová válka, Praha 1960, str. 112.)

To však je již jiná historie.

Události a činy vyplývající z našich dokumentů dokazují naprosto cynický, pohrdavý vztah nejen Hitlera a Ribbentropa, ale i Stalina a Molotova k nezávislosti a osudu malých států a národů. Dohody, v nichž si obě strany rozdělily *sféry vlivu* v příslušné části Evropy, měly těžké následky pro milióny lidí žijících v této oblasti. Ačkoli pakty Stalina s Hitlerem z roku 1939 byly formálně zrušeny, když se Německo a Sovětský svaz ocitly v roce 1941 v ozbrojeném konfliktu, jejich faktická platnost - s výjimkou Finska - byla později znovu potvrzena a stanovila základ pro poválečné státně politické uspořádání ve "východní" Evropě.

Sovětskou a koneckonců i československou historiografii čeká ještě velký úkol, aby odstranila ve zmíněném období všechna prázdna, bílá místa a aby je zaplnila souvislým předivem objektivního dějinného líčení, které by nezamlčovalo ani fakta, ani jejich důsledky.

Praha, 1989 *Toman Brod*

EDIČNÍ POZNÁMKA

Většina dokumentů německé provenience je přeložena z jejich prvního úředního vydání, a to z angličtiny, v publikaci "Nazi-Soviet Relations 1939-1941", Washington 1948. Není-li uvedeno jinak, jsou dokumenty převzaty z této publikace.

Tento soubor dokumentů je předkládán čtenáři v nezměněné podobě, v níž vyšel jako jedna z posledních publikací "samizdatové" České expedice na podzim 1989 v počtu 26 exemplářů.

(1) Pakt uzavřený 27. září 1940 v Berlíně vyhlášoval, že je předpokladem trvalého míru, aby každý národ světa měl svůj vlastní prostor. Zúčastněné velmoci se proto rozhodly spolupracovat ve *Velké východoasijské sféře* a v evropské oblasti, aby zde zavedly nový řád, jenž by odpovídal zmíněnému cíli. Nevylučovaly ani účast druhých "národů", které by s touto myšlenkou souhlasily. Japonsko uznávalo vedoucí roli Německa a Itálie při zřizování nového řádu v Evropě, zatímco Německo a Itálie opět uznávaly vedoucí roli Japonska při řešení téhož úkolu ve *Velké východoasijské sféře*. V jednom z bodů paktu se výslovně uvádělo: "Německo, Itálie a Japonsko prohlašují, že výše zmíněná ujednání se v žádném případě nedotýkají politického statutu, který v současnosti existuje mezi každým ze tří účastníků paktu a sovětským Ruskem."

(W. Hofer, Der Nationalsozialismus, Dokumente 1933-1945, Frankfurt am Main 1957, str. 244-245.)

DOKUMENT č. 1

27. července 1939

MEMORANDUM ZAHRANIČNÍHO ÚŘADU

Berlín, 27. července 1939

T a j n é !

1216g.

V souladu s obdrženými směrnicemi jsem včera večer pozval sovětského velvyslaneckého radu Astachova a Babarina, šéfa zdejší sovětské obchodní mise, na večeři. Rusové se zdrželi zhruba do půl jedné. Rusové zahájili rozhovor o politických a hospodářských otázkách, jež nás zajímají, velmi živým a zajímavým způsobem, takže bylo možno neformálně a podrobně diskutovat o jednotlivých bodech, o nichž se zmiňoval říšský ministr zahraničních věcí. Je nutno zdůraznit tato témata rozhovoru:

1. V souvislosti s Astachovovou poznámkou o někdejší úzké spolupráci a shodě zájmů v zahraniční politice mezi Německem a Ruskem jsem prohlásil, že taková spolupráce se mně nyní jeví dosažitelnou v případě, že by ji sovětská vláda považovala za žádoucí. Mohl bych si představit tři fáze:

První fáze: Znovuobnovení spolupráce v hospodářských záležitostech prostřednictvím úvěru a podpisu obchodní smlouvy.

Druhá fáze: Normalizace a zlepšení politických vztahů. Zahrnovaly by mimo jiné respektování zájmů druhé strany v tisku a ve veřejném mínění a respektování vědecké a kulturní činnosti druhé strany. Sem by mohla být například zařazena oficiální účast Astachova na Dni německého umění v Mnichově nebo pozvání německé delegace na Zemědělskou výstavu do Moskvy, jak to navrhoval státnímu tajemníkovi.

Třetí fází by bylo znovuustavení dobrých politických vztahů nebo návrat ke stavu, jenž existoval dříve (Berlínská smlouva)¹, anebo nové uspořádání, jež by bralo v úvahu životní zájmy obou stran. Tato třetí fáze se mně zdá uskutečnitelná, neboť v celém prostoru od Baltského moře až k Černému moři a Dálnému východu neexistují, podle mého názoru, kontroverzní problémy zahraniční politiky, které by vylučovaly takové vztahy mezi oběma zeměmi. Co víc, nehledě na veškeré rozdíly ve světovém názoru, je pro ideologii Německa, Itálie a Sovětského svazu *jedna* věc společná: odpor ke kapitalistickým demokraciím. My ani Itálie nemáme nic společného se západním kapitalismem. Proto by se nám zdálo dost paradoxní, kdyby Sovětský svaz jakožto socialistický stát stál na straně západních demokracií.

2. Astachov za rozhodného souhlasu Babarina označil obnovu přátelských vztahů s Německem za cestu, která odpovídá životním zájmům obou zemí.

Nicméně zdůraznil, že tempo bude muset být pravděpodobně velmi pomalé a postupné. Sovětský svaz se musel cítit velmi vážně ohrožen nacionálně socialistickou zahraniční politikou. Nutno naší současnou politickou situaci (tj. sovětskou - pozn. překl.) nejvhodněji nazvat obklíčením. Přesně taková je politická situace, která vznikla pro Sovětský svaz po událostech z loňského září. Astachov uvedl Pakt proti Kominterně, naše vztahy s Japonskem, Mnichov, volnou ruku ve východní Evropě, kterou jsme tam získali a jejíž politické důsledky musely být namířeny proti Sovětskému svazu. Náš předpoklad, že baltské státy a Finsko, právě tak jako Rumunsko, patří do naší zájmové sféry, utvrzují sovětskou vládu v jejím pocitu ohrožení. Moskva nemůže zcela věřit v obrat německé politiky vůči Sovětskému svazu. Změnu lze očekávat pouze postupem doby.

3. Ve své odpovědi jsem upozornil, že německá politika na Východě mezitím nastoupila naprosto odlišný kurs. Z naší strany nemůže být ani řeči o ohrožení Sovětského svazu; naše cíle směřují zcela jinam. Sám Molotov ve svém posledním projevu označil Pakt proti Kominterně za kamufláž pro spojení namířené proti západním demokraciím. Seznámil se s gdaňským problémem i s příbuznou polskou otázkou. Vidím v tom všechno jiné, nežli zkřížení zájmů Německa a Sovětského svazu. Že respektujeme integritu baltských států a Finska, to dostatečně jasně vyplývá z našeho paktu o neútočení a z našich mírových nabídek. Náš vztah k Japonsku je založen na přátelství, jež však není namířeno proti Rusku. Německá politika je namířena proti Anglii. To je rozhodující faktor. Jak jsem již předtím prohlásil, dovedu si představit dalekosáhlý kompromis ve společných zájmech, jenž by neztrácel ze zřetele problémy, které jsou životní pro Sovětský svaz. Tato možnost by ovšem byla vyloučena ve chvíli, kdy by Sovětský svaz uzavřel smlouvu, která by ho postavila na stranu Anglie proti Německu. Sovětský svaz by tím zvolil své místo a byl by pak pouze nucen sdílet s Anglií její odpor vůči Německu. Jedině z tohoto důvodu mám námitky proti jeho názoru, že tempo možného dorozumění Německa a Sovětského svazu musí být pomalé. Nyní je vhodný čas, ten však pomine po uzavření smlouvy s Londýnem. To by měla Moskva vzít v úvahu. Co by mohla Anglie nabídnout Rusku? V nejlepším případě účast na evropské válce a nepřátelství Německa, avšak ani jeden žádoucí důsledek pro Rusko. Co bychom naopak my mohli nabídnout? Neutralitu a postavení stranou možného evropského konfliktu a, bude-li si to Moskva přát, německo-ruské dorozumění o oboustranných zájmech, které právě tak jako v minulosti by bylo na prospěch oběma zemím.

4. V průběhu další rozmluvy se Astachov znovu vrátil k otázce baltských zemí a tázal se, zda, kromě hospodářského pronikání, nemáme tam jiné dalekosáhlejší cíle. Vzněl rovněž znovu vážně rumunskou otázkou. Pokud se týče Polska, prohlásil, že Gdaňsk by se měl tak či onak vrátit do Říše a že otázka koridoru by měla být nějakým způsobem vyřešena ve prospěch Říše. Ptal se, zda území, jež kdysi náležela Rakousku, se též nebudou přiklánět k

Německu, zvláště Halič a ukrajinské oblasti. Poté, co jsem popsal naše hospodářské styky s baltskými zeměmi, omezil jsem se na prohlášení, že z žádné z těchto otázek nevznikne zkřížení německo-ruských zájmů. Nadto vyřešení ukrajinské otázky dokázalo, že nemáme v úmyslu nic, co by poškozovalo sovětské zájmy.

5. Poněkud širší diskuse se rozpředla kolem otázky, proč nacionální socialismus na poli zahraniční politiky vyhledával konflikty se Sovětským svazem. V Moskvě to nikdy nedokázali správně pochopit. Pro vnitropolitický boj proti komunismu měli vždy plné pochopení. Využil jsem této příležitosti, abych podrobně vysvětlil náš názor na změnu ruského bolševismu v uplynulých letech. Antagonismus nacionálního socialismu vyplýval přirozeně z boje proti Komunistické straně Německa, která byla závislá na Moskvě a byla pouhým nástrojem Kominterny. Boj proti německé komunistické straně už dávno skončil. Komunismus byl v Německu vyhlazen. Význam Kominterny byl zastíněn Politbyrem, které nyní provádí naprosto rozdílnou politiku než v době, v níž dominovala Kominterny. Smíšení bolševismu s národní historií Ruska, které bylo vyjádřeno oslavami velkých ruských osobností a skutků (oslavby bitvy u Poltavy, Petra Velikého, bitvy na jezeře Peipus, Alexandra Něvského), změnilo vskutku mezinárodní tvář bolševismu, podle našeho mínění zejména poté, co Stalin odložil na neurčito světovou revoluci. Za tohoto stavu věci vidíme dnes možnosti, které jsme dříve neviděli, s výhradou, že nebudou činěny pokusy šířit v Německu v jakékoliv formě komunistickou propagandu.

6. Astachov závěrem zdůraznil, jak cennou byla pro něho tato debata. Podá o ní do Moskvy zprávu a doufá, že tam bude mít viditelné důsledky pro další vývoj. Podrobně se prodiskutovala otázka hospodářské a úvěrové dohody.

7. Po prohlášení Rusů jsem nabyl dojmu, že Moskva se ještě nerozhodla, co by měla dělat. Rusové mlčeli o roli a vyhlídkách rokování o paktu s Anglií. Vzhledem k tomu se zdá, že Moskva prozatím sleduje politiku odkladu a vyčkávání jak vůči nám, tak i vůči Anglii, aby mohla pozdržet rozhodnutí, jehož důležitosti si je plně vědoma. Proto chápavý postoj Rusů po různých diskusích, zejména Molotovův postoj; proto odklady ve zdlouhavých hospodářských rozhovorech, v nichž sami Rusové výlučně určují tempo; proto velmi pravděpodobně i zdržení velvyslance Merekalova² v Moskvě. Další překážkou je krajní nedůvěra nejen vůči nám, ale právě tak i vůči Anglii. Z našeho stanoviska je nutno považovat za pozoruhodný úspěch, že Moskva po měsících rozhovorů s Anglií zůstává stále nerozhodnuta, co by nakonec měla udělat.

Schnurre³

(1) Smlouva o přátelství a neutralitě mezi Německem a Sovětským svazem podepsaná 24. dubna 1926 v Berlíně.

(2) Alexej Merekalov, sovětský velvyslanec v Německu.

(3) Dr. Karl Schnurre, legační rada, později šéf Východoevropské a britské sekce obchodně politického odboru německého Zahraničního úřadu.

DOKUMENT č. 2

29. července 1939

NĚMECKÝ ZAHRANIČNÍ ÚŘAD NĚMECKÉMU
VELVYSLANCI V SOVĚTSKÉM SVAZU (SCHULENBURGOVI)

Berlín, 29. července 1939

T a j n é !

W 1216g.

Večer 26. tohoto měsíce měl Schnurre podrobnou debatu s Astachovem a Babarinem, jejíž obsah je vyložen v připojeném memorandu. Astachovovy odpovědi naznačují, že již zaslal do Moskvy podrobnou zprávu. Na závěr se Astachov tázal, zachováme-li stejné názory v případě, že by prominentní sověští představitelé prohovořovali tyto otázky s prominentními německými představiteli. Schnurre na tuto otázku v podstatě odpověděl pozitivně.

Pro nás by bylo důležité vědět, zda prohlášení, která učinili Astachov a Babarin, nalezla nějaký ohlas v Moskvě. Najdete-li příležitost k novému rozhovoru s Molotovem, žádám vás, abyste u něj v tomto smyslu sondoval a abyste, naskytne-li se vhodná možnost, využil myšlenkový sled memoranda. Jestliže dojde k tomu, že Molotov odloží svou rezervovanost, kterou tak dlouho zachovával, můžete učinit další krok ve svém výkladu a sdělit s poněkud větší přesností, co je obecně vyjádřeno v memorandu. To zejména pokud jde o polskou otázku. Při *jakémkoli* vývoji polské otázky, ať už mírovým způsobem, který bychom si přáli, anebo jinou cestou, která by nám byla vnucena, byli bychom připraveni zabezpečit sovětské zájmy a dosáhnout dorozumění s moskevskou vládou. Bude-li rozhovor příznivě pokračovat i v baltské otázce, můžeme myšlenku rozvinout v tom smyslu, že upravíme náš postoj na Baltu tak, aby respektoval životní sovětské zájmy na Baltu.

Koncept podepsal von Weizsäcker¹

(1) Ernst von Weizsäcker, státní tajemník v německém Zahraničním úřadě.

DOKUMENT č. 3

3. srpna 1939

TELEGRAM NĚMECKÉHO VELVYSLANCE V SOVĚTSKÉM SVAZU (SCHULENBURGA) NĚMECKÉMU ZAHRANIČNÍMU ÚŘADU

Moskva, 4. srpna 1939, 0.20

Číslo 158 z 3. srpna

Týká se směrnice W 1216g z 29. července a telegrafického pokynu z 31. července.¹

Během dnešní konference trvající jednu a čtvrt hodiny odložil Molotov svou obvyklou zdrženlivost a vystupoval nezvykle otevřeně. Navázal jsem na svou poslední rozmluvu s M(olotovem) a pravil, že mezitím znovu začali hospodářské rozhovory v Berlíně a že evidentně pokračují slibným způsobem. Očekáváme proto brzy jejich zakončení. Dále došlo k výměně názorů mezi Schnurrem a sovětskými zástupci v Berlíně, o jejichž obsahu je M(olotov) jistě informován. M(olotov) skutečně potvrdil, že je o věci *zevrubně* zpraven. Navázav na Astachovův dotaz, zda by Schnurreho stanovisko bylo, kdyby se vyskytla možnost, podepřeno odpovědnou německou osobností, prohlásil jsem, že jsem zmocněn výslovně potvrdit myšlenkový sled vyjádřený Schnurrem. Poté jsem objasnil, jak bychom my, na základě tří stupňů, o nichž se zmiňoval Schnurre, uvažovali o normalizaci a zlepšení našich vztahů se Sovětským svazem. Dále jsem prohlásil, že od Baltského až k Černému moři neexistují, podle našeho mínění, žádné rozporné zájmy mezi Německem a Sovětským svazem, že Pakt proti Kominterně nebyl namířen proti Sovětskému svazu, že při uzavření paktu o neútočení s baltskými zeměmi jsme prokázali naše rozhodnutí uznat jejich integritu a že naše známé požadavky proti Polsku nenarušují sovětské zájmy. Věříme proto, že je dobře možná úprava zájmů a žádáme sovětskou vládu o její názor v této věci.

M(olotov) zešíroka odpověděl na každý bod. Prohlásil, že sovětská vláda si vždy přála uzavřít hospodářskou dohodu a jestliže by podobné přání chovala i německá strana, pokládal by vyhlídky na realizaci hospodářské dohody za naprosto příznivé. Co se týče sovětského tisku, považuje naše výtky - s jistými výjimkami - za nespravedlivé. Postavil se však za stanovisko, že tisk obou zemí se musí vystříhat všeho, co by mohlo způsobovat jitření jejich vztahů. Má za nutnou postupnou obnovu kulturních styků a očekává a doufá, že už byla nastoupena potěšující cesta ke zlepšení.

Přistoupiv k záležitosti politických vztahů, M(olotov) oznámil, že rovněž sovětská vláda si přeje normalizaci a zlepšení vzájemných vztahů. Nebylo její vinou, že se tyto vztahy tak pokazily. První důvod vidí v uzavření Paktu proti

Kominterně a ve všem, co bylo v této souvislosti řečeno a uděláno. Na mou námitku, že Pakt proti Kominterně nebyl namířen proti Sovětskému svazu a že byl samotným M(olotovem) 31. května označen za spojení proti západním demokraciím, M(olotov) pravil, že Pakt proti Kominterně nicméně povzbudil útočné chování Japonska k Sovětskému svazu. Za druhé, Německo podporovalo Japonsko a za třetí, německá vláda dávala opakovaně najevo, že se nehodlá zúčastnit žádné mezinárodní konference, které by se zúčastnil Sovětský svaz. M(olotov) uvedl jako příklad schůzku v Mnichově.

Podrobně jsem M(olotovovi) odpověděl a podtrhl jsem, že předmětem diskuse není minulost, nýbrž hledání nových cest.

M(olotov) odvětil, že sovětská vláda je připravena zúčastnit se hledání těchto cest, že však přesto musí trvat na otázce, jak se moje dnešní prohlášení srovnává se třemi body, které uvedl. V současné době ještě chybějí důkazy o změněném postoji německé vlády.

Zdůraznil jsem proto znovu, že v zahraniční politice neexistuje rozpornost zájmů a zmínil jsem se o německé ochotě upravit naše chování k baltským státům, nadejde-li vhodná doba, tak aby byly zabezpečeny životní sovětské zájmy na Baltu.

Při zmínce o baltských státech se M(olotov) zajímal, jaké státy máme tímto termínem na mysli a zda k nim náleží i Litva.

O polské záležitosti jsem prohlásil, že trváme na svých známých požadavcích vůči Polsku, že však usilujeme o mírové řešení. Kdyby však nám naopak bylo vnuceno jiné řešení, byli bychom připraveni chránit sovětské zájmy a dohodnout se o této věci se sovětskou vládou.

M(olotov) projevil evidentní zájem, pravil však, že mírové řešení závisí především na nás.

Rozhodně jsem mu odporoval a poukázal, že britská záruka naneštěstí způsobila, že rozhodnutí leží na polských místech.

Poté jsem popřel M(olotovovo) tvrzení, že samo Německo je vinno zhoršením německo-sovětských vztahů. Připomněl jsem mu osudné následky uzavření smlouvy s Francií v roce 1935 a dodal, že by eventuální nová účast Sovětského svazu ve svazcích nepřátelských Německu mohla hrát podobnou úlohu.

M(olotov) odvětil, že současný kurs, který nastoupil Sovětský svaz, sleduje výhradně obranné cíle a posílení obranné fronty proti agresi. Naproti tomu Německo Paktem proti Kominterně podporuje a podněcuje agresivní chování Japonska a vojenským spojenectvím s Itálií sleduje nejen obranné, ale i útočné cíle.

V závěru mě M(olotov) ujistil, že seznámí svou vládu s mými prohlášeními a opakoval, že sovětská vláda si rovněž přeje normalizaci a zlepšení vztahů.

Z celkového M(olotovova) postoje zřetelně vyplývalo, že sovětská vláda je vskutku ochotnější zlepšit německo-sovětské vztahy, že však přetrvává stará nedůvěra k Německu. Můj souhrnný dojem je, že sovětská vláda je nyní rozhodnuta uzavřít smlouvu s Anglií a Francií, jestliže splní všechna sovětská

přání. Zajisté, jednání mohou trvat dlouho, zvláště proto, že nedůvěra k Anglii je rovněž veliká. Doufám, že moje prohlášení zapůsobila na M(olotova); z naší strany bude však zapotřebí značného úsilí, abychom přivodili obrat sovětské vlády.

Schulenburg

(1) Není otištěn.

DOKUMENT č. 4

3. srpna 1939

TELEGRAM ŘÍŠSKÉHO MINISTRA ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ NĚMECKÉMU VELVYSLANCI V SOVĚTSKÉM SVAZU (SCHULENBURGOVI)

Berlín, 3. srpna 1939, 15.47

Příjem: Moskva, 4. srpna 1939, 4.30

V e l m i n á l é h a v é

Číslo 166 z 3. srpna

Osobně pro velvyslance!

Včera večer jsem přijal ruského velvyslaneckého přidělence, který již dříve navštívil Úřad v jiné záležitosti. Měl jsem v úmyslu pokračovat s ním v rozmluvě, s jejímž obsahem jste obeznámen a kterou s Astachovem s mým svolením vedli už předtím činitelé Zahraničního úřadu. Poukázal jsem na rozhovory o obchodní dohodě, které nyní uspokojivě probíhají, a označil jsem tuto obchodní dohodu za dobrý krok na cestě k normalizaci německo-ruských vztahů, jestliže by byla žádoucí. Je dobře známo, že tón našeho tisku vůči Rusku se během více než půl roku podstatně změnil. Považoval jsem proto za možné, pokud by si to ruská strana přála, abychom naše vztahy opět obnovili na základě dvou předpokladů:

a) nevmešování do vnitřních záležitostí druhé strany (pan Astachov se domnívá, že to může okamžitě přislíbit);

b) zřeknutí se politiky namířené proti našim životním zájmům. Na to pan Astachov nemohl dát žádnou přesnou odpověď, avšak soudil, že jeho vláda si přeje provádět politiku vzájemného dorozumění s Německem.

Pokračoval jsem, že naše politika je přímá a dlouhodobá; nemáme žádný spěch. Jsme příznivě nakloněni Moskvě; je proto otázkou, jaký kurs hodlají tamní vládcové nastoupit. Jestliže Moskva zaujme (negativní)¹ postoj, bude nám jasné, kam se máme postavit a jak jednat. V opačném případě neexistuje žádný problém mezi Baltským a Černým mořem, který bychom my oba nemohli vyřešit. Řekl jsem, že na Baltu je prostor pro nás oba a že ruské zájmy se v žádném případě nemusí křížit s našimi. Co se týče Polska, sledujeme pozorně a klidně další vývoj. V případě polských provokací vyřídíme záležitosti s Polskem během jednoho týdne. V souvislosti s touto eventualitou jsem jemně naznačil, že bychom se mohli s Ruskem dohodnout o osudu Polska.

Německo-japonské vztahy jsem označil za dobré a přátelské; toto přátelství je trvalé. Co se týče rusko-japonských vztahů mám však vlastní představy (čímž jsem zmínil dlouhodobý modus vivendi mezi oběma zeměmi).

Vedl jsem celý rozhovor vyrovnaným tónem a v závěru jsem dal znovu velvyslaneckému přidělenci na srozuměnou, že v mezinárodní politice sledujeme jinou linii než demokratické mocnosti. Jsme zvyklí budovat na solidních základech, nemáme zapotřebí dbát na vrtkavé veřejné mínění a nehledáme žádné senzace. Jestliže by rozmluvy, jako je naše, nepokračovaly s diskrecí, kterou si zasluhují, pak by měly být přerušeny. My kolem nich neděláme žádný hluk; volba, jak už jsem pravil, záleží na Moskvě. Jestliže tam projeví zájem o naše představy, mohl by pan Molotov navázat znovu spojení s hrabětem Schulenburgem (nahrazeno telegramem číslo 164).

Závěr rozhovoru.

Poznámka pro hraběte Schulenburga:

Vedl jsem rozhovor bez jakéhokoli spěchu. Atašé, který, jak se zdá, projevoval zájem, snažil se několikrát svést rozhovor na konkrétnější téma, zatímco já jsem mu dal na vědomí, že bych byl ochoten k větší konkretizaci, jakmile by sovětská vláda oficiálně oznámila, že si zásadně přeje nové vztahy. Kdyby Astachov obdržel směrnice v tomto smyslu, měli bychom my zájem na brzkém rozhodném řešení. To je výhradně pro vaši osobní informaci.

Ribbentrop

(1) Toto slovo chybí v telegramu přijatém německým velvyslanectvím v Sovětském svazu, obsahuje ho však kopie německého Zahraničního úřadu.

DOKUMENT č. 5

3. srpna 1939

TELEGRAM STÁTNÍHO TAJEMNÍKA NĚMECKÉHO
ZAHRANIČNÍHO ÚŘADU (WEIZSÄCKERA) NĚMECKÉMU
VELVYSLANCI V SOVĚTSKÉM SVAZU (SCHULENBURGOVI)

Berlín, 3. srpna 1939, 13.47

Příjem: Moskva, 3. srpna 1939, 18.00

V e l m i n a l é h a v é

T a j n é !

Číslo 164 z 3. srpna

Pro informaci velvyslance.

Týká se dnešní telegrafické směrnice. V souvislosti s politickou situací a vzhledem k zájmu o uspíšení, chceme v Berlíně pokračovat, bez ohledu na vaši rozmluvu s Molotovem stanovenou na dnešek, v rozhovorech o vyjasnění podmínek, na jejichž základě by se stanovily německo-sovětské zájmy. Za tím účelem přijme dnes Schnurre Astachova a oznámí mu, že bychom byli ochotni ke konkrétnějším diskusím, kdyby si to přála i sovětská vláda. V tom případě bychom navrhli, aby si Astachov vyžádal z Moskvy směrnice. Byli bychom pak připraveni hovořit zcela konkrétně o otázkách týkajících se eventuálních zájmů Sovětského svazu.

Weizsäcker

DOKUMENT č. 6

14. srpna 1939

TELEGRAM NĚMECKÉHO ZAHRANIČNÍHO ÚŘADU NĚMECKÉMU VELVYSLANCI V SOVĚTSKÉM SVAZU (SCHULENBURGOVI)

Berlín, 14. srpna 1939, 13.52

Příjem: Moskva, 14. srpna 1939, 17.00

Číslo 171 ze 14. srpna

Pro informaci velvyslance.

V sobotu mne navštívil Astachov, aby mi sdělil toto:

Od Molotova obdržel směrnice, aby zde prohlásil, že Sověti mají zájem na prodiskutování jednotlivých bodů otázek, které byly již dříve vzneseny. Za takové otázky A(stachov) mezi jinými označil, kromě průběžných hospodářských rozhovorů, otázky tisku, kulturní spolupráci, polskou otázku, záležitost starých německo-sovětských politických dohod. Taková diskuse by však mohla probíhat pouze *postupně*, neboli, jak jsme se vyjádřili, v etapách. Sovětská vláda navrhuje Moskvu za místo těchto diskusí, neboť pro sovětskou vládu je tam mnohem snadnější vést rozmluvy. Během rozhovoru A(stachov) ponechal otevřenou otázku, koho bychom pověřili vedením této konference, zda velvyslance či jinou osobnost tam vyslanou.

Na mou otázku, jaký stupeň důležitosti kladou Sověti polské záležitosti, A(stachov) odpověděl, že nedostal žádné zvláštní směrnice týkající se pořadí, že však hlavní důraz jeho směrnice tkví na termínu *postupně*.

Tyto A(stachovovy) zprávy byly pravděpodobně rozšířenými směrnicemi určenými velvyslaneckému přidělenci, o nichž jsem vás informoval.

Podléhá dalším instrukcím.

Schnurre

DOKUMENT č. 7

14. srpna 1939

TELEGRAM ŘÍŠSKÉHO MINISTRA ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ NĚMECKÉMU VELVYSLANCI V SOVĚTSKÉM SVAZU (SCHULENBURGOVI)

Berlín, 14. srpna 1939, 22.53

Příjem: Moskva, 15. srpna 1939, 4.40

V e l m i n a l é h a v é

Číslo 175 ze 14. srpna

Osobně pro velvyslance.

Žádám vás, abyste osobně navštívil pana Molotova a sdělil mu toto:

1. Ideologické rozpory mezi národně socialistickým Německem a Sovětským svazem byly v uplynulých letech jedinou příčinou, proč Německo a SSSR stály proti sobě ve dvou rozdílných a nepřátelských táborech.¹

Jak se zdá, ukázal nedávný vývoj, že rozdílný světový názor nezabraňuje rozumným vztahům mezi těmito dvěma státy, ani obnově spolupráce nového a přátelského charakteru. Lze jednou provždy skoncovat s obdobím protivenství v zahraniční politice a otevřít cestu k nové budoucnosti obou zemí.

2. Mezi Německem a SSSR neexistují žádné skutečné zájmové spory. Životní prostory Německa a SSSR se vzájemně dotýkají, avšak ve svých přirozených nárocích se nekříží. Proto také není žádného důvodu pro agresivní tendence jedné země proti druhé. Německo nechová útočné úmysly vůči SSSR. Říšská vláda se domnívá, že mezi Baltským a Černým mořem není otázky, která by nemohla být vyřešena k plné spokojenosti obou zemí. K těmto otázkám například patří: Baltské moře, baltská oblast, Polsko, jihovýchodní problematika atd. Taková politická spolupráce obou zemí by mohla mít pouze užitečný výsledek. Totéž se týká německého a sovětského hospodářství, která se mohou rozvíjet všemi směry.

3. Není pochyb, že současná německo-sovětská politika dospěla k historickému zvratu. Rozhodnutí týkající se politiky, která mají být v bezprostřední budoucnosti učiněna v Berlíně a v Moskvě, budou mít eminentní důležitost pro vztahy mezi německým národem a národy SSSR na celé generace. Na těchto rozhodnutích záleží, zda národy obou zemí jednoho dne bez přesvědčivého důvodu znovu proti sobě pozvednou zbraně, anebo zda vejdou do období přátelských vztahů. Oběma zemím se vždy dařilo dobře, kdykoli byly přátelé, a zle, kdykoli se staly nepřáteli.

4. Pravda, Německo a SSSR v důsledku svého letitého nepřátelství způsobeného světonázorovými rozdíly hledí dnes na sebe s oboustrannou nedůvěrou. Bude ještě třeba odklidit velké množství balastu, které se nahromadilo. Nutno však říci, že i v tomto období přirozené sympatie Němců k Rusům nikdy nezmizely. Politika obou států může být znovu vybudována na této základně.

5. Říšská vláda a sovětská vláda, vycházejíce ze všech zkušeností, musí s jistotou počítat, že kapitalistické západní demokracie jsou nesmiřitelnými nepřáteli jak národně socialistického Německa, tak i SSSR. Dnes se znovu snaží pomocí vojenského spojení vehnat SSSR do války proti Německu. V roce 1914 měla pro Rusko tato politika katastrofální důsledky. Je nevyhnutelným zájmem obou zemí zabránit pro veškerou budoucnost zničení Německa i SSSR, z něhož by těžily pouze západní demokracie.

6. Krize, kterou v německo-polských vztazích vyvolala anglická politika spolu s anglickou válečnou agitací i s pokusy o spojenecký svazek spojenými s touto politikou, činí žádoucím rychlé vyjasnění německo-ruských vztahů. V opačném případě by se ony záležitosti bez jakéhokoliv německého přičinění mohly vyvinout takovým způsobem, který by obě vlády zbavil možnosti obnovit německo-sovětské přátelství a případně i vyřešit územní otázky ve východní Evropě. Vedoucí činitelé obou zemí by se proto neměli ocitnout ve vleku událostí, nýbrž by měli sami ve vhodný čas jednat. Bylo by osudné, kdyby pro vzájemnou neznalost názorů a záměrů měly být naše národy definitivně od sebe odtrženy.

Pokud jsem informován, má sovětská vláda rovněž zájem na vyjasnění německo-ruských vztahů. Protože však, vzhledem k předcházejícím zkušenostem, lze tohoto vyjasnění dosáhnout pouze pozvolně cestou obvyklých diplomatických kanálů, říšský ministr zahraničních věcí von Ribbentrop je připraven učinit krátkou návštěvu Moskvy, aby jménem Vůdce seznámil pana Stalina s Vůdcovými stanovisky. Pouze takovou přímou rozmluvou můžeme, podle mínění pana von Ribbentropa, dosáhnout změny, přičemž nelze vyloučit, že bychom mohli položit i základy pro definitivní zlepšení německo-ruských vztahů.

Dodatek: Žádám vás, abyste panu Molotovovi nepředal tyto směrnice písemně, nýbrž abyste mu je přečetl. Považuji za důležité, aby se k panu Stalinovi dostaly v co nejpřesnější podobě a současně vás pověřuji, abyste si u pana Molotova vyžádal mým jménem audienci u pana Stalina, abyste přímo i jemu mohl sdělit tuto důležitou zprávu. Kromě mého rozhovoru s Molotovem byla by pro mou cestu podmínkou i následná rozmluva se Stalinem.

Ribbentrop

(1) J. V. Brügel cituje poněkud rozdílnou verzi tohoto dokumentu: "Rozpor mezi nacionálně socialistickou myšlenkou ztělesněnou národně socialistickým Německem a myšlenkou světové revoluce ztělesňovanou Sovětským svazem byl v uplynulých letech jedinou příčinou, proč se Německo a Rusko ocitly proti sobě ve dvou světonázorově odlišných a vzájemně se potírajících táborech."

(J. V. Brügel: Stalin und Hitler, Pakt gegen Europe, Wien 1973, str. 66.)

DOKUMENT č. 8

23. srpna 1939

SMLOUVA O NEÚTOČENÍ MEZI NĚMECKEM A SVAZEM SOVĚTSKÝCH SOCIALISTICKÝCH REPUBLIK

Vláda Německé Říše
a vláda Svazu sovětských socialistických republik,
přejíce si upevnit věc míru mezi Německem a SSSR a vycházejíce
ze základních ustanovení smlouvy o neutralitě uzavřené v dubnu 1926
mezi Německem a SSSR, dohodly se o následujícím:

Článek I

Obě Vysoké smluvní strany se zavazují upustit od jakéhokoliv násilného aktu, od jakékoli válečné akce, od vzájemného napadení, které by provedly buď samy, anebo ve spojení s jinými silami.

Článek II

V případě, že by se jedna z Vysokých smluvních stran stala objektem válečného aktu ze strany třetí síly, neposkytne druhá Vysoká smluvní strana žádným způsobem pomoc této třetí síle.

Článek III

Vlády obou Vysokých smluvních stran budou v budoucnosti udržovat stálý vzájemný kontakt za účelem konzultace, umožňující výměnu informací o problémech týkajících se společných zájmů.

Článek IV

Žádná z obou Vysokých smluvních stran se nezúčastní jakéhokoliv spolčování sil, jež by přímo, či nepřímo bylo namířeno proti druhé straně.

Článek V

Jestliže by v těch či oněch otázkách vznikly spory či konflikty mezi Vysokými smluvními stranami, budou obě strany své spory či konflikty řešit výhradně přátelskou výměnou názorů, anebo, v případě nutnosti, prostřednictvím povolaných arbitrážních komisí.

Článek VI

Tato smlouva se uzavírá na dobu deseti let s tím, že nevypoví-li ji jedna z Vysokých smluvních stran rok před uplynutím této doby, bude platnost smlouvy automaticky prodloužena o dalších pět let.

Článek VII

Tato smlouva bude ratifikována v nejkratším možném čase. Ratifikační listiny budou vyměněny v Berlíně. Smlouva nabývá platnosti v okamžiku jejího podepsání.

Vyhotoveno ve dvou exemplářích, v německém a ruském jazyce.

Moskva, 23. srpna 1939

Za vládu Německé Říše:
von Ribbentrop

Zplnomocněnec vlády SSSR:
V. Molotov

Tajný dodatečný protokol

U příležitosti podepsání paktu o neútočení mezi Německou Říší a Svazem sovětských socialistických republik podepsaní zplnomocněnci obou stran vedli přísně důvěrné rozhovory o otázkách hranic jejich daných sfér vlivu ve východní Evropě. Tyto rozhovory vedly k následujícím závěrům:

1. V případě nového územního a politického uspořádání oblastí náležejících k baltským státům (k Finsku, Estonsku, Lotyšsku, Litvě) bude severní hranice Litvy tvořit rozhraní mezi sférami vlivu Německa a SSSR. V této souvislosti obě strany uznávají zájem Litvy na území Vilna.

2. V případě nového územního a politického uspořádání oblastí náležejících k polskému státu bude rozhraní sfér vlivu mezi Německem a SSSR tvořit zhruba linie řek Narev, Visla a San.

Otázka, zda zájem obou stran bude vyžadovat udržení nezávislého polského státu a jakými hranicemi má být tento stát vymezen, bude moci být definitivně vyřešena teprve v průběhu dalšího politického vývoje.

V každém případě budou obě vlády řešit tuto otázku přátelskou dohodou.

3. Pokud se týče jihovýchodní Evropy, zdůraznila sovětská strana svůj zájem na Besarábii. Německá strana potvrdila svůj naprostý politický nezájem o tyto oblasti.

4. Tento protokol budou obě strany považovat za přísně tajný.

Moskva, 23. srpna 1939

Za vládu Německé říše
von Ribbentrop

Zplnomocněnec vlády SSSR:
V. Molotov

DOKUMENT č. 9

24. srpna 1939

**ZPRÁVA O ROZHOVORU, KTERÝ V NOCI Z 23. NA 24. SRPNA
VEDLI ŘÍŠSKÝ MINISTR ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ NA JEDNÉ
STRANĚ A PAN STALIN A PŘEDSEDA RADY LIDOVÝCH
KOMISAŘŮ MOLOTOV NA STRANĚ DRUHÉ**

P ř í s n ě t a j n ě !

Státní tajemství

Diskutováno bylo o těchto otázkách:

1. Japonsko

Říšský ministr zahraničních věcí prohlásil, že německo-japonské přátelství není v žádném ohledu namířeno proti Sovětskému svazu. Naším úmyslem je spíše, díky našim dobrým vztahům k Japonsku, účinně přispět k urovnání sporů mezi Sovětským svazem a Japonskem. Kdyby si pan Stalin a sovětská vláda přáli, říšský ministr zahraničních věcí by byl ochoten podniknout kroky v tomto směru. Využil by odpovídajícím způsobem svého vlivu na japonskou vládu a vešel by ve styk i se sovětským zástupcem v Berlíně.

Pan Stalin odpověděl, že Sovětský svaz si vskutku přeje zlepšení svých vztahů s Japonskem, že však jeho trpělivost vůči japonským provokacím má své meze. Jestliže si Japonsko přeje válku, může jí mít. Sovětský svaz se jí nebojí a je na ni připraven. Přeje-li si Japonsko mír - tím lépe! Pan Stalin by pokládal německý příspěvek ke zlepšení sovětsko-japonských vztahů za užitečný, avšak nechtěl by u Japonska vzbudit dojem, že iniciativa v tomto směru vzešla ze strany Sovětského svazu.

Říšský ministr zahraničních věcí souhlasil a podtrhl skutečnost, že zmíněná spolupráce by znamenala pouze pokračování v rozhovorech, které před několika měsíci vedl s japonským velvyslancem v Berlíně a které se týkaly zlepšení sovětsko-japonských vztahů. Proto by v tomto ohledu nešlo o nějakou novou německou iniciativu.

2. Itálie

Pan Stalin se ptal říšského ministra zahraničních věcí na italské záměry. Nemá Itálie plány přesahující anexi Albánie - případně vůči řeckému území? Malá, hornatá, řídko osídlená Albánie nemá, podle jeho odhadu, valné ceny pro Itálii.

Říšský ministr zahraničních věcí odpověděl, že Albánie je pro Itálii důležitá ze strategického hlediska. Navíc, Mussolini je silný muž, který se nedá zastrašit.

Dokázal to i v habešském konfliktu, v němž Itálie dosáhla svých cílů vlastními silami navzdory nepřátelské koalici. Dokonce ani Německo není nyní s to udělovat Itálii významnější pomoc.

Mussolini vřele uvítal obnovení přátelských styků mezi Německem a Sovětským svazem. S uspokojením se vyjádřil o uzavření paktu o neútočení.

3. Turecko

Pan Stalin se říšského ministra zahraničních věcí tázal, co soudí o Turecku.

Říšský ministr zahraničních věcí se k této záležitosti vyjádřil takto: Již před několika měsíci sdělil turecké vládě, že Německo si přeje přátelské styky s Tureckem. Říšský ministr zahraničních věcí učinil osobně vše, aby tohoto cíle dosáhl. V odpovědi však Turecko, jako jedna z prvních zemí, přistoupilo k obkličovacímu paktu proti Německu a dokonce nepovažovalo ani za nutné uvědomit o svém kroku říšskou vládu.

Pánové Stalin a Molotov na to poznamenali, že rovněž Sovětský svaz učinil podobné zkušenosti s dvojznačnou tureckou politikou.

Říšský ministr zahraničních věcí se dále zmínil, že Anglie věnovala Turecku pět miliónů liber na rozvratnou propagandu proti Německu.

Pan Stalin řekl, že podle jeho informací suma poskytnutá Anglií na podplacení tureckých politiků daleko přesahuje částku pěti miliónů liber.

4. Anglie

Pánové Stalin a Molotov nepříznivě hodnotili poslání britské vojenské mise v Moskvě, která nikdy sovětské vládě nesdělila, jaké má ve skutečnosti úmysly.

Říšský ministr zahraničních věcí v této souvislosti prohlásil, že Anglie se vždy snažila znemožnit rozvoj dobrých vztahů mezi Německem a Sovětským svazem. Anglie je slabá a chce, aby ostatní bojovali za její troufalou touhu po světovládě.

Pan Stalin živě souhlasil a poznamenal toto: Britská armáda je slabá; britské námořnictvo si už nezasluhuje svou někdejší pověst. Anglické vzdušné síly se sice, pravda, zvětšily, jenže nemají dostatek letců. Jestliže, vzhledem k řečenému, Anglie přesto vládne světu, je to způsobeno hloupostí ostatních zemí, které se vždy daly zastrašit. Je například směšné, že několik stovek Britů ovládá Indii.

Říšský ministr zahraničních věcí souhlasil a důvěrně pana Stalina informoval, že Anglie nedávno vypustila nový pokusný balónek, mající jistou podobnost s rokem 1914. Jsou to příklady typicky hloupých anglických manévřů. Říšský ministr zahraničních věcí navrhl Vůdci, aby oznámil britské vládě, že odpovědi na jakýkoliv nepřátelský britský akt v případě německo-polského konfliktu bude letecké bombardování Londýna.

Pan Stalin poznamenal, že onen pokusný balónek byl nepochybně Chamberlainův dopis Vůdci, který velvyslanec Henderson předal 23. srpna v

Obersalzbergu. Stalin dále vyjádřil názor, že by Anglie, nehledě na svou slabost, vedla válku úskočně a tvrdě.

5. Francie

Pan Stalin vyjádřil přesvědčení, že nicméně Francie má armádu hodnou úvahy.

Říšský ministr zahraničních věcí ze své strany zdůraznil pánům Stalinovi a Molotovovi početní podřadnost Francie. Zatímco Německo má v odvodovém ročníku více než 300 000 vojáků, je Francie schopna povolát pouze 150 000 rekrutů ročně. Západní val je pětikrát silnější nežli Maginotova linie. Kdyby se Francie pokusila válčit proti Německu, byla by určitě poražena.

6. Pakt proti Kominterně

Říšský ministr zahraničních věcí prohlásil, že Pakt proti Kominterně byl v zásadě namířen nikoli proti Sovětskému svazu, nýbrž proti západním demokraciím. Sám ví a je rovněž s to odvodit z tónu sovětského tisku, že sovětská vláda si tuto skutečnost plně uvědomovala.

Pan Stalin uvedl, že Pakt proti Kominterně ve skutečnosti postrašil hlavně londýnskou City a malé britské obchodníky.

Říšský ministr zahraničních věcí souhlasil a žertovně poznamenal, že pan Stalin byl zajisté méně postrašen Paktem proti Kominterně než londýnská City a malí britští obchodníci. Co soudí o této věci německý lid, jasně vyplývá z vtipu, jenž pochází od Berlíňanů známých svým smyslem pro humor a jenž koluje již několik měsíců, že totiž "nyní ještě Stalin přistoupí k Paktu proti Kominterně".

7. Vztah německého lidu k německo-sovětské smlouvě o neútočení

Říšský ministr zahraničních věcí prohlásil, že může potvrdit, že všechny vrstvy německého lidu, zvláště prostý lid, přivítaly s nejvřelejšími pocity dohodu se Sovětským svazem. Lidé instinktivně cítí, že mezi Německem a Sovětským svazem neexistují žádné přirozené zájmové spory a že rozvoj přátelských vztahů byl až dosud narušován pouze zahraničními intrikami, zejména ze strany Anglie.

Pan Stalin odpověděl, že tomu rád věří. Němci si přejí mír, a proto vítají přátelské vztahy mezi Říší a Sovětským svazem.

Říšský ministr zahraničních věcí ho zde přerušil a pravil, že je vskutku pravda, že si německý lid přeje mír, že však na druhé straně rozhořčení vůči Polsku je tak veliké, že každý muž je připraven k boji. Německý lid už nehodlá dále snášet polské provokace.

8. přípitky

V průběhu rozmluvy pan Stalin spontánně navrhl přípitek Vůdci, a to těmito slovy:

"Vím, jak velice německý národ miluje svého Vůdce, proto bych chtěl připít na jeho zdraví."

Pan Molotov připil na zdraví říšského ministra zahraničních věcí a na zdraví velvyslance hraběte von Schulenburga. Pan Molotov pozvedl svou číši i na zdraví Stalina s poznámkou, že to byl Stalin, kdo se - nehledě na svou řeč z března tohoto roku, která byla správně v Německu pochopena - zasloužil o změnu politických vztahů.

Pánové Molotov a Stalin opakovaně připíjeli na smlouvu o neútočení, na novou éru německo-ruských vztahů a na německý národ.

Říšský ministr zahraničních věcí na oplátku navrhl připítek panu Stalinovi, připítek sovětské vládě a příznivému rozvoji vztahů mezi Německem a Sovětským svazem.

9. Při loučení pronesl pan Stalin na adresu říšského ministra zahraničních věcí slova tohoto významu:

Sovětská vláda přikládá novému paktu velikou vážnost. Chtěl bych svým čestným slovem zaručit, že Sovětský svaz nezradí svého partnera.

Hencke¹

Moskva, 24. srpna 1939

(1) Andor Hencke, státní podtajemník v říšském ministerstvu zahraničních věcí.

DOKUMENT č. 10

3. září 1939

TELEGRAM ŘÍŠSKÉHO MINISTRA ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ
NĚMECKÉMU VELVYSLANCI V SOVĚTSKÉM SVAZU
(SCHULENBURGOVI)

Berlín, 3. září 1939, 18.50

Příjem: Moskva, 4. září 1939, 0.30

Číslo 253 z 3. září

V e l m i n a l é h a v é ! Výhradně pro velvyslance. P ř í s n ě t a j n ě !
Osobně pro vedoucího mise nebo jeho zástupce. V r c h o l n ě t a j n ě ! K
osobnímu dešifrování. N e j p ř í s n ě j š í t a j e m s t v í !

Očekáváme s určitostí, že během několika týdnů zasadíme rozhodující
porážku polské armádě. Zřídili bychom potom vojenskou okupaci na území,
které bylo v Moskvě určeno za německou sféru zájmů. Z vojenských důvodů
bychom však museli postupovat i dále proti oněm polským vojenským silám,
nalézajícím se v té době na polském území, jež náleží do ruské zájmové sféry.

Prohovořte tuto věc, prosím, ihned s Molotovem a zjistěte, zda Sovětský svaz
nepovažuje za žádoucí, aby se ruské síly ve vhodnou dobu vydaly na pochod
proti polským silám v ruské zájmové sféře a aby i ony ze své strany obsadily ta
území. Podle našeho názoru by to neznamenal pouze ulehčení pro nás, nýbrž
by to bylo také, ve smyslu moskevské dohody, i v sovětském zájmu.

V této souvislosti, prosím, sdělte, zda můžete prodebatovat tuto záležitost s
důstojníky, kteří sem právě přibyli, a jakou pozici má sovětská vláda v úmyslu
zaujmout.

Ribbentrop

DOKUMENT č. 11

5. září 1939

TELEGRAM NĚMECKÉHO VELVYSLANCE V SOVĚTSKÉM SVAZU (SCHULENBURGA) NĚMECKÉMU ZAHRANIČNÍMU ÚŘADU

Moskva, 5. září 1939, 14.30

V e l m i n a l é h a v é

P ř í s n ě t a j n ě !

Číslo 264 z 5. září

S odvoláním na můj telegram číslo 261 ze 4. září¹.

Molotov mne požádal, abych ho zavolal dnes ve 12.30, a předal mi následující odpověď sovětské vlády:

"Souhlasíme s vámi, že ve vhodný čas bude pro nás naprosto nezbytné, abychom podnikli konkrétní akci. Jsme však toho názoru, že tento čas dosud nenastal. Je možné, že se mýlíme, ale zdá se nám, že bychom mohli nadměrným spěchem poškodit naši věc a utužit jednotu mezi našimi protivníky. Chápeme, že s postupem operací jedna nebo druhá strana bude nucena dočasně překročit demarkační linii mezi sférami zájmů obou stran; takový případ však nesmí zabránit přísnému provedení schváleného plánu."

Schulenburg

(1) Není otištěn.

DOKUMENT č. 12

9. září 1939

TELEGRAM NĚMECKÉHO VELVYSLANCE V SOVĚTSKÉM
SVAZU (SCHULENBURGA) NĚMECKÉMU ZAHRANIČNÍMU
ÚŘADU

Moskva, 9. září 1939, 0.56

Příjem: 9. září 1939, 5.00

Číslo 300 z 8. září

V e l m i n a l é h a v é

Právě jsem obdržel tento telefonický vzkaz od Molotova:

"Dostal jsem vaše hlášení o vstupu německých vojsk do Varšavy. Prosím,
předejte mé blahopřání a pozdravy německé říšské vládě. Molotov."

Schulenburg

DOKUMENT č. 13

9. září 1939

TELEGRAM ŘÍŠSKÉHO MINISTRA ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ
NĚMECKÉMU VELVYSLANCI V SOVĚTSKÉM SVAZU
(SCHULENBURGOVI)

Berlín, 9. září 1939, 0.50

Příjem: Moskva, 9. září 1939, 12.10

Číslo 300 z 8. září

N a l é h a v é

P ř í s n ě t a j n ě !

Osobně velvyslanci

Ohledně vašeho telegramu číslo 261¹.

Souhlasíme přirozeně se sovětskou vládou, že platnost dohod uzavřených v Moskvě není dotčena místním rozsahem našich vojenských operací. Musíme a chceme porazit polskou armádu všude, kde na ni narazíme. Nic z moskevských dohod se tím nemění. Vojenské operace probíhají dokonce nad naše očekávání. Polská armáda je, podle všech známek, víceméně ve stavu rozkladu. Za těchto okolností považuji za naléhavé, abyste pokračoval v rozhovorech s Molotovem o vojenských záměrech sovětské vlády. Je možné, že povolání ruského vojenského atašé do Moskvy signalizuje, že se zde připravují rozhodnutí. Chtěl bych vás proto požádat, abyste s Molotovem znovu vhodným způsobem promluvil o této záležitosti a telegrafoval výsledek.

Ribbentrop

(1) Není otištěn.

DOKUMENT č. 14

9. září 1939

TELEGRAM NĚMECKÉHO VELVYSLANCE V SOVĚTSKÉM
SVAZU (SCHULENBURGA) NĚMECKÉMU ZAHRANIČNÍMU
ÚŘADU

Moskva, 9. září 1939, 16.10

V e l m i n a l é h a v é

P ř í s n ě t a j n é !

Číslo 308 z 9. září

Ohledně vašeho telegramu číslo 300 z 8. září.

Molotov mi dnes v 15 hodin sdělil, že sovětská vojenská akce bude zahájena během příštích několika dní. Povolání vojenského atašé do Moskvy s tím skutečně souviselo. Byli též povoláni početní záložníci.

Schulenburg

DOKUMENT č. 15

10. září 1939

TELEGRAM NĚMECKÉHO VELVYSLANCE V SOVĚTSKÉM SVAZU (SCHULENBURGA) NĚMECKÉMU ZAHRANIČNÍMU ÚŘADU

Moskva, 10. září 1939, 21.40

V e l m i n a l é h a v é

P ř í s n ě t a j n ě !

Číslo 317 z 10. září

Dodatkem k mému telegramu číslo 310 z 9. září a s odvoláním na dnešní telefonickou rozmluvu s říšským ministrem zahraničních věcí.

Na dnešním setkání v 16 hodin Molotov pozměnil své prohlášení ze včerejška v tom smyslu, že sovětská vláda byla dokonale překvapena neočekávaně rychlými německými úspěchy. Na základě našich prvních zpráv počítala Rudá armáda s několika týdny, které se nyní scvrkly na několik dnů. Sovětská vojenská místa se tím dostala do obtížné situace, neboť vzhledem ke zdejším poměrům potřebují ještě asi dva až tři týdny ke svým přípravám. Přes tři milióny mužů bylo už mobilizováno.

Důrazně jsem vyložil Molotovovi, jak neobyčejně důležitá je za této situace rychlá akce Rudé armády.

Molotov odpověděl, že se činí vše možné k urychlení věcí. Nabyl jsem dojmu, že Molotov včera přislíbil více, nežli je v možnostech Rudé armády.

Pak přešel Molotov k politické stránce věci a prohlásil, že sovětská vláda má v úmyslu využít situace vzniklé dalším postupem německých jednotek k prohlášení, že Polsko se samo rozpadlo a že v důsledku toho považuje Sovětský svaz za nezbytné přijít s pomocí Ukrajincům a Bělorusům "ohroženým" Německem. Tento argument má učinit intervenci Sovětského svazu přijatelnou masám a současně vyloučit zdání, že Sovětský svaz je agresorem.

Těmto krokům sovětské vlády byla na překážku včerejší zpráva DNB¹, podle níž shodně s prohlášením generálplukovníka Brauchitsche nejsou již na východní německé hranici nadále potřebné vojenské akce. Tato zpráva vyvolala dojem, že německo-polské příměří je bezprostřední otázkou dne. Kdyby však Německo uzavřelo příměří, Sovětský svaz by nemohl zahájit *novou válku*. Prohlásil jsem, že nejsem obeznámen s onou zprávou, která odporuje skutečnostem. Hodlám se ihned o celé věci informovat.

Schulenburg

(1) DNB = Deutsches Nachrichten Büro, Německá tisková kancelář

DOKUMENT č. 16

13. září 1939

TELEGRAM ŘÍŠSKÉHO MINISTRA ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ
NĚMECKÉMU VELVYSLANCI V SOVĚTSKÉM SVAZU
(SCHULENBURGOVI)

Berlín, 13. září 1939, 17.50

Příjem: Moskva, 14. září 1939, 1.10

N a l é h a v é

Číslo 336 z 13. září

Osobně pro velvyslance.

Jakmile bude znám přesný výsledek velké bitvy v Polsku, směřující nyní ke svému závěru, budeme s to poskytnout Rudé armádě informace, o které požádala a které se týkají různých částí polské armády. Nyní bych vás však ještě žádal, abyste informoval pana Molotova, že jeho poznámka o prohlášení generálplukovníka Brauchitsche byla založena na naprostém nedorozumění. Toto prohlášení se týkalo výhradně použití výkonných sil na původním území Říše, které byly zřízeny před zahájením německých akcí proti Polsku, a nemělo cokoliv společného s omezením našich vojenských operací na východě na bývalém polském území. Nemůže být ani řeči o bezprostředním uzavření příměří s Polskem.

Ribbentrop

DOKUMENT č. 17

14. září 1939

TELEGRAM NĚMECKÉHO VELVYSLANCE V SOVĚTSKÉM SVAZU (SCHULENBURGA) NĚMECKÉMU ZAHRANIČNÍMU ÚŘADU

Moskva, 14. září 1939, 18.00

V e l m i n a l é h a v é

P ř í s n ě t a j n ě !

Číslo 350 ze 14. září

S odvoláním na váš telegram číslo 336 z 13. září.

Molotov mne dnes v 16 hodin povolal a prohlásil, že Rudá armáda dosáhla stavu připravenosti dříve, než předpokládáno. Sovětská akce by proto mohla začít dříve, nežli předpokládal při naší poslední rozmluvě (viz můj telegram číslo 317 z 10. září). V zájmu politické motivace sovětské akce (zhroucení Polska a ochrana ruských *menšin*) je nanejvýš důležité, aby nezačala, dokud nepadne vládní sídlo, město Varšava. Molotov proto žádá, aby byl co možno nejrychleji informován, kdy by bylo možné počítat s obsazením Varšavy.

Prosím o zaslání informací.

Chtěl bych vás upozornit na dnešní článek v *Pravdě*, který otiskla DNB, za nímž bude zítra následovat podobný článek v *Izvestii*. Články slouží (jsou přípravou) k politické motivaci pro sovětskou intervenci, jak se o ní zmiňoval Molotov.

Schulenburg

D O K U M E N T č. 1 8

15. září 1939

TELEGRAM ŘÍŠSKÉHO MINISTRA ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ NĚMECKÉMU VELVYSLANCI V SOVĚTSKÉM SVAZU (SCHULENBURGOVI)

Berlín, 15. září 1939, 20.20

Příjem: Moskva, 16. září 1939, 7.15

V e l m i n a l é h a v é

P ř í s n ě t a j n ě !

Číslo 360 z 15. září

Osobně pro velvyslance.

Žádám vás, abyste ihned panu Molotovovi sdělil toto:

1. Zničení polské armády spěje rychle ke svému závěru, jak vyplývá z přehledu vojenské situace ze 14. září, který jsem vám již oznámil. Počítáme s obsazením Varšavy v několika příštích dnech.

2. Již jsme sovětské vládě prohlásili, že ze své strany se cítíme vázáni vymezením zájmových sfér dohodnutých v Moskvě, celkově odhlížejíce od čistě vojenských operací, což bude přirozeně platit i v budoucnosti.

3. Ze sdělení, které vám učinil Molotov 14. září, vyvozujeme, že sovětská vláda vojensky zasáhne a že má v úmyslu zahájit nyní svou operaci. Vítáme to. Tím nás sovětská vláda zbavuje nutnosti zničit zbytek polské armády, kterou bychom museli pronásledovat až k ruských hranicím. Rovněž padá eventualita, že by v případě, kdyby ruská intervence nenastala, mohlo na území ležícím východně od německé sféry vlivu vzniknout politické vakuum. Protože my z naší strany nemáme v úmyslu provádět jakoukoli politickou či administrativní činnost na těchto územích, kromě té, která nutně vypývá z vojenských operací, mohla by tam bez takové intervence ze strany sovětské vlády vzniknout možnost ustavení nového státu.

4. Pro politickou podporu postupu sovětské armády navrhujeme zveřejnit společné komuniké tohoto obsahu:

"Vzhledem k naprostému zhroucení bývalé vládní formy v Polsku Říšská vláda a vláda SSSR považují za nezbytné skoncovat s nesnesitelnými politickými a hospodářskými poměry panujícími na tomto území. Považují za svou společnou povinnost obnovit na těchto územích mír a pořádek, který by ovšem byl i v jejich zájmu, a ustavit tu nový řád zřízením přirozených hranic a životaschopných hospodářských organizací."

5. Při návrhu tohoto komuniké předpokládáme, že sovětská vláda již upustila od myšlenky, vyjádřené Molotovem v předchozím rozhovoru s vámi, že důvodem sovětské akce je německá hrozba ukrajinskému a běloruskému

obyvatelstvu. Odůvodnění takového druhu by ve skutečnosti nepřicházelo v úvahu. Bylo by v přímém rozporu se skutečnými německými úmysly, které se výhradně omezují na realizaci dobře známých německých sfér zájmů. Odporovalo by rovněž dohodám uzavřeným v Moskvě a konečně - v protikladu k přání rozvíjet přátelské vztahy vyjádřenému oběma stranami - by představilo oba státy před celým světem jako nepřátele.

6. Protože vojenské operace musí co nejdříve skončit vzhledem k pokročilému ročnímu období, byli bychom vděční sovětské vládě, kdyby stanovila den a hodinu, kdy se její armády vydají na pochod, abychom se i my mohli podle toho zařídit. Pro nutnou koordinaci našich vojenských operací by bylo rovněž nezbytné, aby se zástupci obou vlád, spolu s německými a ruskými důstojníky, setkali v místě operačního prostoru; takové setkání navrhujeme uskutečnit během letu nad Bialystokem.

Žádám telegraficky okamžitou odpověď. Ke změně v textu, kterou Gaus¹ dohodl s Hilgerem², bylo již přihlédnuto.

Ribbentrop

(1) Dr. Friedrich Wilhelm Gaus, státní podsekretář, šéf právního odboru německého Zahraničního úřadu.

(2) Gustav Hilger, velvyslanecký rada německého velvyslanectví v Sovětském svazu.

DOKUMENT č. 19

16. září 1939

TELEGRAM NĚMECKÉHO VELVYSLANCE V SOVĚTSKÉM SVAZU (SCHULENBURGA) NĚMECKÉMU ZAHRANIČNÍMU ÚŘADU

Moskva, 16. září 1939

V e l m i n a l é h a v é

P ř í s n ě t a j n ě !

Číslo 371 ze 16. září

Ohledně vašeho telegramu číslo 360 z 15. září.

Navštívil jsem Molotova dnes v 18 hodin a vyřídil vzkazy. Molotov prohlásil, že vojenská intervence Sovětského svazu bude bezprostředně zahájena - možná dokonce zítra či pozítří. Stalin se v současné době konzultuje s vojenskými veliteli a měl by mi této noci za přítomnosti Molotova oznámit den a hodinu sovětského nástupu.

Molotov dodal, že mou zprávu předloží sovětské vládě, že se však domnívá, že už nebude zapotřebí společného komuniké; sovětská vláda hodlá zdůvodnit svůj postup takto: Polský stát se zhroutil a přestal existovat, proto veškeré dohody uzavřené s Polskem pozbyly platnost; třetí mocnosti by se mohly snažit využít zmatku, který tam nastal; Sovětský svaz se cítí povinen intervenovat, aby ochránil své ukrajinské a běloruské bratry a zajistil těmto nešťastným obyvatelům mírovou práci.

Sovětská vláda má v úmyslu zveřejnit výše zmíněný souhrn myšlenek rozhlasem, tiskem apod. bezprostředně poté, co Rudá armáda překročí hranice, a současně jej v oficiální nótě předat zdejšímu polskému velvyslanci a všem zdejším zastupitelským úřadům.

Molotov připustil, že formulace zamýšlená sovětskou vládou obsahuje tón, který se poněkud nepříjemně dotýká německých citů, žádá však, abychom s ohledem na obtížnou situaci sovětské vlády tuto maličkost přešli. Sovětská vláda bohužel nevidí možnost jiného zdůvodnění, neboť Sovětský svaz se dosud nezajímal o těžkou situaci svých menšin v Polsku a musel by nyní tím či oním způsobem ospravedlnit v zahraničí tuto svou intervenci.

V této souvislosti Molotov naléhavě žádal o vysvětlení, co se stane s Vilnem. Sovětská vláda se zcela rozhodně chce vyhnout srážce s Litvou, a proto by si přála vědět, zda byla uzavřena nějaká dohoda o vilenské oblasti, zejména, kdo má obsadit město.

Schulenburg

DOKUMENT č. 20

17. září 1939

TELEGRAM NĚMECKÉHO VELVYSLANCE V SOVĚTSKÉM SVAZU (SCHULENBURGA) NĚMECKÉMU ZAHRANIČNÍMU ÚŘADU

Moskva, 17. září 1939
V e l m i n a l é h a v é
T a j n é !
Číslo 372 ze 17. září

S odvoláním na můj telegram číslo 371 ze 16. září.

Stalin mne přijal ve 2 hodiny v noci za přítomnosti Molotova a Vorošilova a oznámil, že Rudá armáda překročí sovětské hranice v 6 hodin ráno na celé linii od Polocku a Kamence-Podol'ska.

V zájmu zamezení incidentů Stalin naléhavě požaduje, abychom zajistili, že německá letadla ode dneška nebudou létat východně linie Bialystok, Brest Litevsk, Lvov. Sovětská letadla začnou dnes bombardovat oblast východně Lvova.

Slíbil jsem, že učiním vše, co bude v mých silách, abych zpravil německé vzdušné síly, avšak žádal jsem, vzhledem ke krátkosti času, aby se sovětská letadla dnes příliš nepřibližovala výše zmíněné linii.

Sovětská komise dorazí do Bialystoku buď zítra nebo nejpozději pozítří.

Stalin mi přečetl nótu, která má být ještě dnes v noci doručena polskému velvyslanci a která má být během dne předána všem zastupitelským úřadům a poté zveřejněna. Nóta obsahuje ospravedlnění sovětské akce. Návrh, který mně byl přečten, obsahoval tři pro nás nepřijatelné body. Na mé námitky Stalin s největší ochotou pozměnil text tak, že nóta se nyní zdá být pro nás vyhovující. Stalin prohlásil, že o vydání německo-sovětského komuniké nelze uvažovat dříve než za dva či tři dny.

Napříště má všechny vzniklé otázky projednat generálporučík Köstring¹ přímo s Vorošilovem.

Schulenburg

(1) Generálporučík Ernst Köstring, vojenský atašé německého velvyslanectví v Sovětském svazu.

DOKUMENT č. 21

18. září 1939

TELEGRAM NĚMECKÉHO VELVYSLANCE V SOVĚTSKÉM SVAZU (SCHULENBURGA) NĚMECKÉMU ZAHRANIČNÍMU ÚŘADU

18. září 1939, 15.59

Příjem: 18. září 1939, 17.45

V e l m i n a l é h a v é

P ř í s n ě t a j n ě !

Číslo 385 z 18. září

V průběhu rozmluvy, kterou jsem večer vedl se Stalinem o příjezdu sovětské komise do Bialystoku a o vydání společného komuniké, Stalin poněkud neočekávaně pravil, že sovětská strana má jisté pochybnosti, zda německé vrchní velení dodrží v danou chvíli moskevská ujednání a stáhne se na dohodnutou linii (Pisa, Narev, Visla, San). Důrazně jsem odpověděl, že Německo je přirozeně pevně odhodláno splnit přesně podmínky moskevských ujednání a odvolal jsem se na 2. bod prohlášení, které jsem učinil 16. září Molotovovi v souladu s pokyny říšského ministra zahraničních věcí (viz jeho telegram 360 z 15. září). Prohlásil jsem, že by pro vrchní velitelství bylo výhodné stáhnout jednotky na dohodnutou linii, neboť by je tak mohlo použít na západní frontě. Stalin odpověděl, že naprosto nepochybuje o dobré vůli německé vlády. Jeho obavy se zakládají na dobře známé skutečnosti, že všichni vojenští činitelé se neradi vzdávají obsazených území. Na tomto místě generálporučík Köstring poznamenal, že německé branné síly učiní pouze to, co nařídí Vůdce. Vzhledem k dobře známé Stalinově nedůvěře bych byl rád, kdybych byl zmocněn učinit v tomto směru další prohlášení, abych rozptýlil jeho poslední pochyby.

Schulenburg

DOKUMENT č. 22

18. září 1939

MEMORANDUM VELVYSLANECKÉHO RADY HILGERA Z NĚMECKÉHO VELVYSLANECTVÍ V SOVĚTSKÉM SVAZU

Týká se: Uveřejnění společného sovětsko-německého komuniké

Dne 17. září v 15 hodin byl telefonicky předán návrh společného sovětsko-německého komuniké s pokynem, aby byl získán souhlas sovětské vlády ke zveřejnění takového komuniké 18. září. Text návrhu je přiložen. (Příloha 1.)

Dne 17. září ve 23.30 předložil velvyslanec návrh Molotovovi ke schválení. Posledně jmenovaný prohlásil, že musí věc prokonzultovat s panem Stalinem. Pan Stalin, kterého pan Molotov telefonicky zavola, pravil, že i on je názoru, že by mělo být vydáno společné komuniké, že však nemůže ve všem souhlasit s textem, který jsme připravili, neboť předkládá fakta příliš otevřeně ("da es den Tatbestand mit allzu grosser Offenheit darlege"). Proto pan Stalin vlastnoručně sepsal nový návrh a žádal, aby ho německá vláda schválila. (Příloha 2.)

Dne 18. září ve 12.30 jsem státnímu podsekretáři Gausovi tlumočil text sovětského návrhu. Pan Gaus prohlásil, že sám o sobě nemůže o věci rozhodnout a musí zajistit stanovisko říšského ministra zahraničních věcí.

Dne 18. září ve 12. hodin v poledne mne šéf kanceláře ministra pan Kordt¹ telefonicky zavola a informoval mne takto:

"Souhlasíme s ruským návrhem komuniké a uveřejníme komuniké tohoto znění v úterý v ranním tisku. Ribbentrop."

Okamžitě jsem výše zmíněné prohlášení sdělil telefonicky tajemníkovi pana Molotova.

Dne 18. září ve 14.05 znovu telefonicky volal pan Kordt a informoval velvyslaneckého radu von Tippelskircha² takto:

"Komuniké bude námi zveřejněno již v některých večerních novinách. Prosím, vyrozuměte příslušné úřady."

Okamžitě jsem informoval tajemníka pana Molotova i o tomto prohlášení.

Za dvě hodiny se text komuniké objevil v dálnopisu a současně byl vysílán na krátkých vlnách německým rozhlasem.

Moskva, 18. září 1939

Předáno s projevem hluboké úcty velvyslanci
a velvyslaneckému radovi

Hilger

Dne 18. září v 19.15 volal pan Gaus a ptal se, zda komuniké je dnes uveřejněno v ruském večerním tisku. Jestliže nikoliv, měl by ho dnes vysílat

sovětský rozhlas. Říšskému ministru zahraničních věcí na tom velmi záleží. Sdělil jsem panu Gausovi, že dnes, protože je ruská neděle, žádné večerníky nevycházejí, o rozhlasu podám ještě zprávu. Ve 20.00 jsem mohl panu Gausovi oznámit, že sovětský rozhlas vysílal komuniké několikrát od 16. hodiny.

Hi(lger)

18. září

(Příloha 1)

Návrh na společné německo-sovětské komuniké

Vzhledem k vnitřní neschopnosti polského státu a k rozbrojům obyvatelstva žijícího na jeho bývalém území považují říšská vláda a vláda SSSR za nezbytné skoncovat s nesnesitelnými politickými a hospodářskými poměry panujícími v těchto územích. Považují za svou společnou povinnost obnovit mír a pořádek na těchto územích, což by ovšem bylo i v jejich zájmu, a zřídit nový řád ustavením přirozených hranic a životaschopných hospodářských organizací.

(Příloha 2)³

V zájmu potlačení všech možných neopodstatněných pověstí, týkajících se cílů německých a sovětských sil, které operují v Polsku, vláda Německé říše a vláda SSSR prohlašují, že operace těchto sil nesledují cíle, které by byly v rozporu s duchem či literou Paktu o neútočení uzavřeném mezi Německem a Sovětským svazem. Naopak, cílem těchto sil je obnovit mír a pořádek v Polsku, který byl zničen zhroucením polského státu, a pomoci polskému obyvatelstvu vybudovat znovu podmínky jeho politické existence.

(1) Erich Kordt, legační rada německého Zahraničního úřadu.

(2) Werner von Toppelskirch, velvyslanec německého velvyslanectví v Sovětském svazu.

(3) Vlastnoruční Schulenburgova poznámka: "Stalinův návrh. 18. září 1939."

DOKUMENT č. 23

19. září 1939

TELEGRAM ŘÍŠSKÉHO MINISTRA ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ
NĚMECKÉMU VELVYSLANCI V SOVĚTSKÉM SVAZU
(SCHULENBURGOVI)

Berlín, 19. září 1939

(Odesláno ze zvláštního vlaku 19. září, 16.37)

Osobně pro velvyslance.

Týká se vašeho telegramu číslo 385.

Žádám, abyste sdělil panu Stalinovi, že jste podal do Berlína zprávu o své konferenci s ním, a že jsem vás nyní výslovně pověřil informovat ho, že dohody, které jsem v zastoupení Vůdce podepsal v Moskvě, přirozeně dodržíme a že je pokládáme za základní kámen nových přátelských vztahů mezi Německem a Sovětským svazem.

Ribbentrop

DOKUMENT č. 24

20. září 1939

TELEGRAM NĚMECKÉHO VELVYSLANCE V SOVĚTSKÉM
SVAZU (SCHULENBURGA) NĚMECKÉMU ZAHRANIČNÍMU
ÚŘADU

Moskva, 20. září 1939, 2.23

Příjem: 20. září 1939, 4.45

P ř í s n ě t a j n ě !

Číslo 395 z 19. září

Molotov mně dnes oznámil, že sovětská vláda se domnívá, že nyní došel čas, aby společně s německou vládou určila definitivní uspořádání polského území. V této souvislosti Molotov naznačil, že původní tendence, k níž sovětská vláda a osobně Stalin inklinovali, aby se povolila existence zbývajících Polska, ustoupila nyní tendenci rozdělit Polsko podél linie Pisa, Narev, Visla, San. Sovětská vláda si přeje ihned zahájit rozhovory o této otázce, a to v Moskvě, neboť tyto rozhovory musí ze sovětské strany vést osobnosti v nejvyšším postavení, které nemohou opustit Sovětský svaz. Žádám telegraficky instrukce.

Schulenburg

DOKUMENT č. 25

23. září 1939

TELEGRAM ŘÍŠSKÉHO MINISTRA ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ
NĚMECKÉMU VELVYSLANCI V SOVĚTSKÉM SVAZU
(SCHULENBURGOVI)

Berlín, 23. září 1939, 3.40

Příjem: Moskva, 23. září 1939, 11.05

P ř í s n ě t a j n ě !

Číslo 417 z 22. září

Týká se vašeho telegramu číslo 295 (395?). Osobně pro velvyslance.
Rovněž my se domníváme, že dozrál čas, abychom nyní společně se sovětskou vládou smluvně dohodli definitivně uspořádání polského území. Ruský návrh hraniční čáry podél známé linie čtyř řek v obecných rysech odpovídá stanovisku říšské vlády. Mým původním záměrem bylo pozvat k formulaci této smlouvy pana Molotova do Německa. Vzhledem k vaší zprávě, že vůdčí osobnosti nemohou opustit Sovětský svaz, souhlasíme s jednáním v Moskvě. Na rozdíl od mého původního úmyslu pověřit vás vedením těchto rozhovorů, rozhodl jsem se, že do Moskvy poletím sám. A to zvláště proto, že - vzhledem k plné moci udělené mi Vůdcem, jež mi umožňuje zodpovědět případné dotazy atd. - budou moci být rozhovory rychleji dovedeny k závěru. S ohledem na celkovou situaci budu nucet svůj pobyt v Moskvě omezit nanejvýš na dva až tři dny. Prosím, navštivte pány Stalina a Molotova a telegrafujte mi nejbližší navrhované datum.

Ribbentrop

DOKUMENT č. 26

25. září 1939

TELEGRAM NĚMECKÉHO VELVYSLANCE V SOVĚTSKÉM SVAZU (SCHULENBURGA) NĚMECKÉMU ZAHRANIČNÍMU ÚŘADU

Moskva, 25. září 1939, 22.58

Příjem: 26. září 1939, 0.30

V e l m i n a l é h a v é !

P ř í s n ě t a j n ě !

Číslo 442 z 25. září

Stalin a Molotov mne požádali, abych se dostavil dnes ve 20 hodin do Kremlu. Stalin prohlásil toto: Při konečném řešení polské otázky je nutno vyloučit vše, co by v budoucnu mohlo vyvolat třenice mezi Německem a Sovětským svazem. Vzhledem k tomu považuje za chybné, aby byl ponechán nezávislým zbytek polského státu. Navrhuje následující: Z území východně od demarkační čáry by k našemu podílu připadla celá provincie lublinská a část varšavské provincie až k řece Bugu. Naproti tomu bychom se my vzdali svého nároku na Litvu.

Stalin označil tento návrh za předmět příštího jednání s říšským ministrem zahraničních věcí a dodal, že, budeme-li souhlasit, podnikne Sovětský svaz okamžité kroky k řešení problému baltských států shodně s protokolem z 23. srpna a očekává v této věci velkorysou podporu německé vlády. Stalin výslovně uvedl Estonsko, Lotyšsko a Litvu, ale nezmínil se o Finsku.

Odpověděl jsem Stalinovi, že podám své vládě zprávu.

Schulenburg

DOKUMENT č. 27

28. září 1939

NĚMECKO-SOVĚTSKÁ SMLOUVA O HRANICÍCH A PŘÁTELSTVÍ

Vláda Německé Říše a vláda SSSR považují po zhroucení bývalého polského státu za svůj výlučný úkol znovu nastolit mír a pořádek v této oblasti a zajistit obyvatelům, kteří zde žijí, mírumilovný život ve shodě s jejich národnostním charakterem. Za tím účelem se dohodly na následujícím:

Článek I

Vláda Německé Říše a vláda SSSR určily za hranici svých přirozených národních zájmů na území bývalého polského státu linii, která je vyznačena na přiložené mapě a která bude přesněji popsána v dodatečném protokolu. (1)

Článek II

Obě strany uznávají hranici svých přirozených zájmů vymezenou v Článku I za definitivní a odmítají jakékoliv vměšování třetích sil do tohoto řešení.

Článek III

Nutnou reorganizaci veřejné správy převezme na územích západně od linie vyznačené v Článku I vláda Německé Říše, na územích východně od této linie vláda SSSR.

Článek IV

Vláda Německé Říše a vláda SSSR považují toto řešení za pevný základ pro pokračující rozvoj přátelských vztahů mezi svými národy.

Článek V

Tato smlouva podléhá ratifikaci a ratifikační listiny budou v nejkratším možném čase vyměněny v Berlíně. Smlouva nabývá platnosti podpisem.

Vyhotoveno ve dvou exemplářích, v německém a ruském jazyce.

Za vládu Německé Říše:
J. Ribbentrop

Z pověření vlády SSSR:
V. Molotov

Důvěrný protokol

Vláda SSSR nebude klást překážky říšským státním příslušníkům a ostatním osobám německého původu, žijícím na území pod její pravomocí, jestliže se rozhodnou emigrovat do Německa nebo na území pod jeho pravomocí.

Souhlasí, aby tyto přesuny řídili zástupci říšské vlády ve spolupráci s odpovědnými místními úřady a aby byla chráněna majetková práva emigrantů.

Odpovídající závazek přebírá i vláda Německé Říše vůči osobám ukrajinského a běloruského původu, žijícím na území pod její pravomocí.

Moskva, 28. září 1939

Za vládu Německé Říše:
J. Ribbentrop

Z pověření vlády SSSR:
V. Molotov

Tajný dodatečný protokol

Podepsaní zplnomocněnci vyhlásují shodu vlády Německé Říše a vlády SSSR v následujících otázkách:

Tajný dodatečný protokol podepsaný 23. srpna 1939 se pozměňuje v Článku I v tom smyslu, že území litevského státu připadá do sféry vlivu SSSR, zatímco na druhé straně lublinská provincie a část varšavské provincie spadají do sféry vlivu Německa (viz mapu připojenou k dnes podepsané smlouvě o hranicích a přátelství). Jakmile vláda SSSR provede zvláštní opatření k ochraně svých zájmů na litevském území, bude současná německo-litevská hranice pozměněna v souladu s přirozenou a jednoduchou hraniční čarou tak, aby litevské území rozprostírající se jihozápadně od linie vyznačené na přiložené mapě připadlo Německu.

Dále se prohlašuje, že platné hospodářské dohody uzavřené mezi Německem a Litvou nebudou dotčeny výše zmíněnými opatřeními Sovětského svazu.

Moskva, 28. září 1939

Za vládu Německé říše:
J. Ribbentrop

Z pověření vlády SSSR:
V. Molotov

Tajný dodatečný protokol

Podepsaní zplnomocněnci vyhlásují u příležitosti uzavření německo-sovětské smlouvy o hranicích a přátelství svou shodu v následující věci:

Obě strany nebudou na svých územích trpět žádnou polskou agitaci směřující proti území druhé strany. Potlačí v zárodku takovou agitaci na svých územích a budou se vzájemně informovat o vhodných opatřeních v tomto směru.

Moskva, 28. září 1939

Za vládu Německé Říše:
J. Ribbentrop

Z pověření vlády SSSR:
V. Molotov

Prohlášení vlády Německé Říše a vlády SSSR z 28. září 1939:

Poté, co vláda Německé Říše a vláda SSSR dnes podepsanou smlouvou definitivně vyřešily problémy, které vznikly zhroucením polského státu a vytvořily tak pevný základ pro trvalý mír ve východní Evropě, vyjadřují vzájemně své přesvědčení, že by sloužilo skutečným zájmům všech národů, kdyby skončil válečný stav existující v současnosti mezi Německem na jedné straně a Anglií a Francií na straně druhé. Obě vlády proto zaměří své společné úsilí, případně ve spojení s ostatními mírovými silami, k co nejrychlejšímu splnění tohoto cíle.

Jestliže však úsilí obou vlád vyzní naprázdno, bude to důkazem, že Anglie a Francie jsou odpovědny za pokračující válku, načež, v případě pokračování války, budou se vlády Německa a SSSR vzájemně konzultovat o nutných opatřeních.

Moskva, 28. září 1939

Za vládu Německé Říše:
J. Ribbentrop

Z pověření vlády SSSR:
V. Molotov

DOKUMENT č. 28

18. října 1939

TELEGRAM ŘÍŠSKÉHO MINISTRA ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ NĚMECKÉMU VELVYSLANCI V SOVĚTSKÉM SVAZU (SCHULENBURGOVI)

Berlín, 18. října 1939, 0.40

Příjem: Moskva, 18. října 1939, 10.15

Číslo 594 ze 17. října

Osobně pro velvyslance.

Při nejbližší vhodné příležitosti mám v úmyslu promluvit na veřejnosti o zahraniční politické situaci a zabývat se, s poukazem na poslední Chamberlainův projev, anglickými plány do budoucna a britskou lživou propagandou. V této souvislosti bych rád vyvrátil lež, která ve zcela zvláštní formě kolovala v nepřátelském tisku, podle níž jsem měl já během svého pobytu v Moskvě požádat Sovětský svaz o vojenskou pomoc, avšak setkal jsem se prý s jednoznačným odmítnutím. Hodlám k této věci říci asi toto:

Ve svém hlubokém zklamání z nedávného mezinárodního vývoje, jenž byl silně ovlivněn ustavením přátelských vztahů mezi Německem a Sovětským svazem, britská propaganda nevynechá žádné příležitosti, aby diskreditovala a narušovala rozvoj německo-sovětských vztahů. Shodně se svými dobře známými způsoby se nezastavuje před ničím a používá těch nejprimitivnějších a nejnesmyslnějších lží. Tak například rozšířila tvrzení, že během moskevských rozhovorů jsem požádal pana Stalina o vojenskou pomoc proti Polsku, Francii a Anglii. Na to prý však pan Stalin dal pouze tuto ráznou odpověď: "Ani jediného vojáka." Jak však ve skutečnosti probíhaly ony moskevské rozhovory? Chtěl bych vám je vyličit:

Přijel jsem 23. srpna do Moskvy, abych jménem Vůdce vyjednal a podepsal pakt o neútočení se Sovětským svazem. Zahájil jsem jednání se Stalinem a Molotovem prohlášením, že jsem, na rozdíl od britských a francouzských delegátů v téže době, nepřišel do Moskvy, abych žádal od Sovětského svazu ozbrojenou pomoc v případě války, kterou by Anglie vnutila německé vládě. Německá vláda by v takovém případě nepotřebovala pomoc, neboť disponuje dostatečnými vojenskými silami, aby mohla sama vést boj proti Polsku a svým západním nepřítelům a aby ho dovedla do vítězného konce. Na to Stalin, se svou příslovečnou jasností a přesností, spontánně odpověděl: "Německo zaujalo hrdý postoj, když hned zpočátku odmítlo jakoukoli ozbrojenou pomoc od Sovětského svazu. Sovětský svaz má však zájem, aby za svého souseda měl silné Německo, a v případě rozhodujícího ozbrojeného boje mezi Německem a

západními demokraciemi budou zajisté zájmy Sovětského svazu a Německa probíhat souběžně. Sovětský svaz se nikdy nepřičiní, aby se Německo ocitlo v obtížné situaci." Poděkoval jsem Stalinovi za jeho jasné a přesné prohlášení a sdělil mu, že oznámím Vůdci toto velkorysé stanovisko sovětské vlády. Tím byly německo-sovětské rozhovory zahájeny a tato výměna názorů vytvořila hned zpočátku velkorysé a přátelské ovzduší, v němž byl během 24 hodin podepsán Pakt o neútočení a v průběhu dalšího vývoje koncem září i Smlouva o hranicích a přátelství. Na tomto politickém základě bylo rovněž rozhodnuto vypracovat okamžitě všeobecný hospodářský program, jehož podrobnosti se nyní probírají v Moskvě. Německo potřebuje ze Sovětského svazu suroviny a Sovětský svaz potřebuje strojírenské výrobky. Není žádného důvodu, aby obchod, jenž v minulosti kvetl mezi oběma národy, nebyl znovu oživen. Naopak jsem pevně přesvědčen, že bylo nyní obnoveno někdejší tradiční přátelství mezi Německem a Ruskem, že bude dále sílit a že výměna zboží, jeho přirozený doplněk, v budoucnu vyústí v netušenou prosperitu obou národů. Na tomtéž politickém základě, německo-sovětským prohlášením z 28. září 1939, byl rovněž vyjádřen souhlas, aby obě vlády po skončení polské kampaně usilovaly o obnovení míru. V případě neúspěchu tohoto úsilí - jak se také stalo - měla být proklamována odpovědnost Anglie a Francie za pokračování války a současně měla být za těchto okolností učiněna opatření pro konzultaci mezi říšskou vládou a sovětskou vládou o podniknutí nezbytných kroků. Tyto konzultace jsou nyní v chodu a jsou vedeny na pevném základě příbuzných zájmů. V této souvislosti očekávám brzkou návštěvu pana Molotova v Berlíně. Domnívám se, že tato stručná zpráva je dostačující, aby jednou provždy pohrbila ono množství lží britského ministerstva lhaní a ostatních neohrabaných propagandistických centrál našich nepřátel o současných německo-sovětských jednáních a o budoucím charakteru vztahů mezi dvěma největšími zeměmi Evropy.

Informujte, prosím, pana Stalina co nejdříve o výše uvedené zprávě o moskevských rozhovorech a telegrafujte mně jeho souhlas.

Ribbentrop

DOKUMENT č. 29

19. října 1939

TELEGRAM NĚMECKÉHO VELVYSLANCE V SOVĚTSKÉM SVAZU (SCHULENBURGA) NĚMECKÉMU ZAHRANIČNÍMU ÚŘADU

Moskva, 19. října 1939

P i l n é

Číslo 568 z 19. října 1939

Týká se vašeho telegramu číslo 594 ze 17. října 1939.

Molotov mi dnes oznámil, že Stalin schválil zprávu o moskevských rozhovorech, kterou říšský ministr zahraničních věcí zamýšlí zveřejnit ve své příští řeči. Žádá pouze, aby místo věty citující Stalinovo prohlášení: "Německo zaujalo hrdý postoj . . ." až k ". . . ocitlo v obtížné situaci", bylo uvedeno toto znění: "Postoj Německa odmítající vojenskou pomoc zasluhuje úctu. Silné Německo je nicméně absolutní nezbytnou podmínkou pro mír v Evropě, z čehož plyne, že Sovětský svaz má zájem na silném Německu. Proto Sovětský svaz nemůže souhlasit se západními mocnostmi, vytvářejícími podmínky, které by oslabovaly Německo a zaváděly ho do obtížné situace. V tomto směru leží společný zájem Německa a Sovětského svazu."

Schulenburg

DOKUMENT č. 30

31. října 1939

PROJEV PŘEDSEDY RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ A LIDOVÉHO KOMISAŘE ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ V. M. MOLOTOVA NA ZASEDÁNÍ NEJVYŠŠÍHO SOVĚTU SVAZU SSR 31. ŘÍJNA 1939

Bolševik, čís. 20, říjen 1939 (výňatek)

Soudruzi poslanci!

V posledních dvou měsících nastaly v mezinárodní situaci důležité změny. Týkají se především situace v Evropě, ale i zemí, které leží daleko za hranicemi Evropy. V této souvislosti je třeba poukázat na tři základní skutečnosti, jež mají rozhodující význam.

Předně - je třeba poukázat na změny, k nimž došlo ve vztazích mezi Sovětským svazem a Německem. Podepsáním sovětsko-německé smlouvy o neútočení 23. srpna se skoncovalo s nenormálními vztahy, které řadu let existovaly mezi Sovětským svazem a Německem. Místo nepřátelství, neustále podněcovaného jistými evropskými mocnostmi, nastoupilo sblížení a navázání přátelských vztahů mezi SSSR a Německem. Další zlepšení těchto nových, dobrých vztahů nalezlo výraz v německo-sovětské smlouvě o přátelství a hranicích mezi SSSR a Německem, která byla podepsána 28. září v Moskvě. Náhlá změna, která nastala ve vztazích mezi Sovětským svazem a Německem, mezi dvěma nejmohtnějšími státy Evropy, nemohla nemít vliv na celou mezinárodní situaci. Přitom události plně potvrdily ono hodnocení politického významu sovětsko-německého sblížení, které podalo minulé zasedání Nejvyššího sovětu.

Za druhé - je třeba poukázat na takovou skutečnost, jakou je vojenské zničení Polska a rozpad polského státu. Vládnoucí kruhy Polska se nemálo chlubily "pevností" svého státu a "silou" své armády. Ukázalo se však, že stačil krátký úder na Polsko, provedený nejprve německou armádou a poté Rudou armádou, aby nic nezbylo z tohoto nestvůrného zplozence ("urodlivogo dětišča"), versailleské smlouvy, žijícího na úkor porobených nepolských národností. *Tradiční politika* bezzásadového lavírování a spekulace mezi Německem a SSSR se ukázala neúčinnou a dokonale zbankrotovala.

Za třetí - nutno přiznat, že veliká válka, která vypukla v Evropě, způsobila zásadní změny veškeré mezinárodní situace. Tato válka vznikla mezi Německem a Polskem a přeměnila se ve válku mezi Německem na jedné straně a Anglií a Francií na straně druhé. Válka mezi Německem a Polskem brzy

skončila v důsledku naprostého bankrotu polských vůdců. Polsku, jak známo, nepomohly ani anglické ani francouzské záruky. Dosud vlastně ani není známo, co to bylo za "záruky" (všeobecný smích). Válka, která vypukla mezi Německem a anglo-francouzským blokem, se nachází teprve v první fázi a ještě se doopravdy nerozvinula. Rozumí se nicméně, že taková válka musela vést k zásadním změnám v situaci Evropy, a nejen Evropy.

Vzhledem k těmto důležitým změnám mezinárodní situace zjevně zastaraly a staly se neupotřebitelnými některé staré formulace, které jsme ještě nedávno používali a jimž mnozí tak přivykli. Nutno si to uvědomit, abychom se vyvarovali hrubých chyb při hodnocení složité nové politické situace v Evropě.

Je například zřejmé, že za posledních měsíců dostaly takové výrazy, jako *agrese* a *agresor* nový konkrétní obsah, nabyly nového smyslu. Není těžko uhodnout, že tyto výrazy nyní nemůžeme používat v tom smyslu jako, řekněme, před třemi nebo čtyřmi měsíci. Hovoříme-li nyní o mocnostech Evropy, nachází se Německo v situaci státu usilujícího o co nejrychlejší zakončení války a o mír, kdežto Anglie a Francie, bojující ještě včera proti agresi, jsou pro pokračování ve válce a proti nastolení míru. Úlohy, jak vidíte, se mění.

Pokusy anglické a francouzské vlády ospravedlnit tuto svou novou pozici zárukami danými Polsku jsou, rozumí se, naprosto neudržitelné. O obnově starého Polska nemůže být, jak je každému zřejmé, ani řeči. Proto je nesmyslné pokračovat v současné válce pod heslem obnovy bývalého polského státu. Přestože to vlády Anglie a Francie chápou, nechtějí zakončit válku a uzavřít mír, ale hledají nové ospravedlnění pro pokračování války proti Německu.

V poslední době se vládnoucí kruhy Anglie a Francie snaží vystupovat v roli bojovníků za demokratická práva národů proti hitlerismu, přičemž anglická vláda prohlásila, že prý jejím cílem války proti Německu není nic víc a nic méně nežli *zničení hitlerismu*. Vypadá to, že angličtí a s nimi i francouzští stoupenci války vyhlásili Německu něco na způsob *ideologické války* připomínající staré náboženské války. Vskutku, svého času byly v módě náboženské války proti kacířům a lidem jiné víry. Jak známo, měly pro lidové masy ty nejtěžší následky, způsobily hospodářský rozvrat a kulturní úpadek národů. Nic jiného tyto války ani přinést nemohly. Tyto války se však vedly v období středověku. Nezavádějí nás vládnoucí třídy Anglie a Francie znovu do tohoto období středověku, do časů náboženských válek, pověr a kulturního úpadku? Na každý pád pod *ideologickou* vlajkou nabyla současná válka ještě větších rozměrů a znamená ještě větší nebezpečí pro národy Evropy i celého světa. Avšak taková válka není ničím ospravedlnitelná. Ideologii hitlerismu, právě tak jako kterýkoliv jiný ideologický systém, je možno buď vyznávat, anebo odmítat, to je - věcí politických názorů. Každý člověk však pochopí, že ideologii nelze ničit silou, nelze s ní skoncovat válkou. Proto je nejen nesmyslné, nýbrž i zločinné vést takovou válku, jakou je válka za *zničení hitlerismu* maskovaná falešnou vlajkou boje za *demokracii*. Ve skutečnosti nelze nazývat bojem za demokracii takové činy, jako zákaz komunistické strany

ve Francii, zatýkání komunistických poslanců francouzského parlamentu nebo omezování politických svobod v Anglii, neslábnuící národnostní útlak v Indii atd.

Cožpak není zřejmé, že cílem současné války v Evropě není to, o čem se mluví v oficiálních vystoupeních určených širokým kruhům posluchačů ve Francii a Anglii, to znamená nikoli boj za demokracii, nýbrž cosi jiného, o čem tito pánové veřejně nehovoří.

Pravá příčina anglo-francouzské války proti Německu nespočívá v tom, že se snad Anglie i Francie zapřísáhly obnovit někdejší Polsko, ani ovšem v tom, že se údajně rozhodly vzít na sebe úkol boje za demokracii. Vládnoucí kruhy Anglie a Francie mají, rozumí se, jiné, mnohem reálnější motivy k válce proti Německu. Tyto motivy neleží v oblasti nějaké ideologie, nýbrž ve sféře jejich čistě materiálních zájmů, jakožto mohutných koloniálních mocností.

Britské impérium, jehož obyvatelstvo dosahuje počtu 47 miliónů, ovládá kolonie se 480 milióny obyvatel. Koloniální říše Francie, jejíž obyvatelstvo nepřevyšuje počet 42 miliónů, ovládá 70 miliónů lidí ve francouzských koloniích. Ovládání těchto kolonií, poskytující možnost vykořisťovat stovky miliónů lidí, je základem světového panství Anglie i Francie. Obava před německými nároky na toto koloniální panství - to je pozadí současné války Anglie a Francie proti Německu, které v poslední době podstatně zesílilo v důsledku rozpadu versailleského systému. Strach ze ztráty světového panství diktuje vládnoucím kruhům Anglie a Francie politiku podněcování války proti Německu.

Za těchto okolností je každému, kdo chce vidět skutečný stav věcí a nezavírá oči před fakty, zřejmý imperialistický charakter této války.

Z toho všeho vyplývá, kdo potřebuje tuto válku vedenou za světovládu. Přirozeně, že nikoli dělnická třída. Taková válka nepřináší dělnické třídě nic, kromě krvavých obětí a utrpení.

Posuďte sami: změnil se či nezměnil v poslední době obsah takových pojmů jako *agrese* a *agresor*? Není obtížné pochopit, že používání těchto slov ve starém smyslu - to znamená, jak se používalo do nedávného rozhodujícího obratu ve vztazích mezi Sovětským svazem a Německem a do začátku velké imperialistické války v Evropě - může způsobit jediné zmatek v hlavách a nevyhnutelně povede k mylným závěrům. Aby se tak nestalo, nesmíme připustit nekritické užívání těchto starých pojmů, které jsou v nové mezinárodní situaci nepoužitelné.

Taková mezinárodní situace se vytvořila v posledním období.

Přejděme ke změnám, které nastaly v mezinárodním postavení samotného Sovětského svazu. Tyto změny nejsou malé a máme-li mluvit o tom podstatném, nelze neuznat, že díky důslednému provádění naší mírové

zahraniční politiky se nám podařilo výrazně posílit své pozice i mezinárodní váhu Sovětského svazu. (Dlouhotrvající potlesk.)

Jak už jsem řekl, naše vztahy s Německem se zásadně zlepšily. Dělo se tak po linii upevňování přátelských vztahů, rozvoje praktické spolupráce a politické podpory Německa v jeho úsilí o mír. Smlouva o neútočení mezi Sovětským svazem a Německem nás zavazovala k neutralitě v případě německé účasti ve válce. Tuto linii jsme důsledně uplatňovali, což není nikterak v rozporu se vstupem našich vojsk na území bývalého Polska, který jsme zahájili 17. září. Stačí připomenout, že hned tehdy, 17. září, sovětská vláda zaslala všem státům, s nimiž udržuje diplomatické styky, zvláštní nótu s prohlášením, že SSSR bude i nadále vůči nim zachovávat politiku neutrality. Je známo, že naše vojsko vkročilo na území Polska teprve poté, co se polský stát rozpadl a fakticky přestal existovat. Vůči takovým skutečnostem jsme pochopitelně nemohli zůstat neutrálními, protože v důsledku těchto událostí před námi ostře vystoupily otázky bezpečnosti našeho státu. Kromě toho nemohla sovětská vláda nebrat v úvahu mimořádnou situaci, do níž se dostalo bratrské obyvatelstvo západní Ukrajiny a západního Běloruska, které bylo v rozvráceném Polsku ponecháno napospas osudu.

Další události plně potvrdily, že nové německo-sovětské vztahy jsou vybudovány na pevném základě oboustranných zájmů. Po vstupu jednotek Rudé armády na území bývalého polského státu vyvstaly vážné otázky, jak stanovit hranice státních zájmů mezi SSSR a Německem. Tyto otázky byly rychle vyřešeny ve vzájemné shodě. Německo-sovětská smlouva o přátelství a hranicích mezi SSSR a Německem, uzavřená koncem září, upevnila naše vztahy s německým státem.

Vztahy Německa k ostatním západoevropským buržoazním státům byly v posledních dvou desetiletích určovány především snahou Německa o rozbití pout versailleské smlouvy, jejímiž tvůrci byla Anglie a Francie za aktivní účasti Spojených států amerických. To nakonec vedlo k současné válce v Evropě.

Vztahy Sovětského svazu k Německu byly budovány na jiném základě, jenž neměl nic společného se snahou navěky upevnit poválečný versailleský systém. Vždy jsme zastávali názor, že silné Německo je nevyhnutelnou podmínkou trvalého míru v Evropě. Bylo by směšné se domnívat, že Německo lze "jednoduše vyřadit ze hry" a přestat s ním počítat. Mocnosti, utěšující se tímto hloupým a nebezpečným snem, neberou v úvahu trpkou zkušenost z Versailles, nechtějí vidět rostoucí moc Německa a nechápou, že pokus o zopakování Versailles v současné mezinárodní situaci, jež se zásadně liší od situace v roce 1914, může pro ně skončit katastrofou.

Snažili jsme se neúnavně zlepšit vztahy s Německem a vítali jsme podobné snahy v samotném Německu. Nyní jsou naše vztahy s německým státem vybudovány na základě přátelských vztahů, na připravenosti podporovat německé úsilí o mír a zároveň na přání všestranně přispívat k rozvoji sovětsko-německých hospodářských styků, vzájemně výhodných pro oba státy. Je nutno

zvláště zdůraznit, že změny, které nastaly v sovětsko-německých vztazích v politické oblasti, vytvořily příznivé předpoklady pro rozvoj sovětsko-německých hospodářských vztahů. Poslední hospodářská jednání německé delegace v Moskvě a právě probíhající jednání sovětské hospodářské delegace v Německu připravují širokou základnu pro rozvoj výměny zboží mezi Sovětským svazem a Německem.

Dovolte nyní, abych se zmínil o událostech bezprostředně spojených se vstupem našich vojsk na území bývalého polského státu. Nemusím popisovat průběh těchto událostí. Psal o nich podrobně náš tisk a vy, soudruzi poslanci, faktickou stránku dobře znáte. Řeknu jenom to podstatné.

Není třeba dokazovat, že ve chvíli úplného rozpadu polského státu byla naše vláda povinna podat pomocnou ruku bratrům Ukrajincům a Bělorusům, obývajícím západní Ukrajinu a západní Bělorusko. Také tak učinila. (Bouřlivý, dlouhotrvající potlesk. Poslanci vstávají a uspořádají ovace.) Rudá armáda vstoupila do těchto oblastí za všestranných sympatií ukrajinského a běloruského obyvatelstva, které vítalo naše vojska jako své osvoboditele od panského útisku, od útisku polských velkostatkářů a kapitalistů.

Při bojových akcích Rudé armády v těchto oblastech došlo na některých místech k vážným srážkám našich vojenských jednotek s polskými a tím i k obětem. Jaké byly tyto oběti, ukazují tyto údaje: Na běloruské frontě ztratila Rudá armáda na důstojnících a řadových vojácích 246 padlých a 503 raněných, tedy celkově 749 mužů. Na ukrajinské frontě jsme měli 491 padlých a 1 359 raněných, celkem 1 850 mužů. Celkový počet obětí na území západního Běloruska a západní Ukrajiny tím činí 737 padlých a 1 862 raněných, celkem tedy 2 599 mužů. Pokud jde o naši válečnou kořist v Polsku, skládá se z více než 900 děl, z více než 10 000 kulometů, z více než 300 000 pušek, z více než 150 miliónů nábojů do pušek, z okolo 1 miliónu dělostřeleckých nábojů, z asi 300 letadel atd.

Území, které bylo připojeno k SSSR, se svým rozsahem rovná území velkého evropského státu. Tak území západního Běloruska má 108 tisíc čtverečních kilometrů se 4 milióny 800 tisíc obyvatel. Území západní Ukrajiny měří 88 tisíc čtverečních kilometrů s 8 milióny obyvatel. Tím celkově území západní Ukrajiny s územím západního Běloruska obnáší 196 tisíc čtverečních kilometrů s přibližně 13 miliony obyvatel, z nichž je přes 7 miliónů Ukrajinců, přes 3 milióny Bělorusů, přes 1 milión Poláků a přes 1 milión Židů.

Politický význam těchto událostí je neocenitelný. Všechny zprávy ze západní Ukrajiny i západního Běloruska dosvědčují, že obyvatelstvo s nepředstavitelným nadšením uvítalo své osvobození od panského útisku a vřele zdravilo nové veliké vítězství sovětské moci. (Výbuch dlouhotrvajícího potlesku.) Nedávno uskutečněné volby do Lidového shromáždění západní Ukrajiny a západního Běloruska, které se poprvé konaly na základě veobecného, přímého, rovného a tajného hlasovacího práva, ukázaly, že nejméně devět desetin obyvatel těchto oblastí bylo už dávno připraveno ke

sjednocení se Sovětským svazem. Už nyní nám všem známá usnesení Lidových shromáždění ve Lvově a v Bialystoku svědčí o naprosté jednomyslnosti lidových poslanců ve všech politických otázkách.

Přejdeme k našim vztahům s baltskými zeměmi. Jak známo, i zde došlo k závažným změnám.

Základem vztahů Sovětského svazu k Estonsku, Lotyšsku a Litvě jsou příslušné mírové smlouvy uzavřené v roce 1920. Podle těchto smluv dosáhly Estonsko, Lotyšsko a Litva nezávislé státní existence, přičemž v průběhu veškerého uplynulého období Sovětský svaz neochvějně prováděl přátelskou politiku vůči těmto nově utvořeným malým státům. V tom se projevila základní odlišnost politiky sovětské moci od politiky carského Ruska, která zvěsky utlačovala malé národy, neposkytovala jim nejmenší možnost samostatného národního a státního rozvoje, což v nich zanechalo nemálo tíživých vzpomínek. Nutno přiznat, že zkušenost uplynulých dvou desetiletí s rozvojem přátelských sovětsko-estonských, sovětsko-lotyšských a sovětsko-litevských vztahů vytvořila příznivé předpoklady pro další upevnění politických i všech ostatních vztahů SSSR k baltským sousedům. To prokázaly i poslední diplomatické rozhovory s představiteli Estonska, Lotyšska a Litvy a rovněž smlouvy, které byly v důsledku těchto rozhovorů podepsány v Moskvě.

Víte, že Sovětský svaz podepsal takové pakty o vzájemné pomoci s Estonskem, Lotyšskem a Litvou, které mají velký politický význam. Základní principy těchto paktů jsou stejné. Jsou založeny na vzájemné pomoci mezi Sovětským svazem na jedné straně a Estonskem, Lotyšskem a Litvou na straně druhé, včetně vzájemné pomoci v případě, kdyby byl kdokoliv z nich napaden. Vzhledem ke zvláštnímu zeměpisnému postavení těchto zemí, které svým způsobem tvoří nástupiště proti Sovětskému svazu, zejména od Baltského moře, poskytují tyto pakty Sovětskému svazu možnost zřídit vojenské námořní základny a letiště v určitých místech Estonska a Lotyšska, a pokud jde o Litvu, tvoří se Sovětským svazem společnou ochranu litevských hranic. Zřízení těchto sovětských vojenských námořních základen a letišť na území Estonska, Lotyšska a Litvy a umístění jistého počtu rudoarmejských jednotek k ochraně těchto základen a letišť zabezpečuje spolehlivý základ obrany nejen Sovětskému svazu, nýbrž i samotným baltským státům, čímž slouží k zachování míru, na kterém mají zájem naše národy.

Diplomatické rozhovory, jež v poslední době probíhaly s Estonskem, Lotyšskem a Litvou dokázaly, že mezi námi panuje dostatečná důvěra i nezbytné pochopení o nevyhnutelnosti realizace těchto vojenských a obranných opatření, která jsou v zájmu jak Sovětského svazu, tak i oněch samotných zemí. V rozhovorech se plně projevila snaha jejich účastníků o zachování míru a o zajištění bezpečnosti našich národů zaměstnaných mírovou prací. To vše vedlo k úspěšnému zakončení rozhovorů a k uzavření paktů o vzájemné pomoci, které mají důležitý historický význam.

Zvláštní charakter zmíněných paktů o vzájemné pomoci nikterak neznamena jakékoliv vměšování Sovětského svazu do záležitostí Estonska, Lotyšska a Litvy, jak se snaží vykládat některé orgány zahraničního tisku. Naopak, všechny tyto pakty o vzájemné pomoci se výslovně zmiňují o nedotknutelnosti suverenity zúčastněných států a o zásadě nevmešování do záležitosti druhého státu. Tyto pakty vycházejí ze vzájemného respektování státní, sociální i hospodářské struktury druhé strany a jejich účelem je posílit základnu dobré mírové sousedské spolupráce mezi našimi národy. My jsme pro čestné a důsledné uvedení podepsaných paktů do života za podmínek naprosté vzájemnosti a prohlašujeme, že žvanění o sovětizaci baltských zemí je prospěšné pouze našim společným nepřátelům i všem protisovětským provokatérům.

Na základě dosaženého zlepšení politických vztahů s Estonskem, Lotyšskem a Litvou vyšel Sovětský svaz daleko vstříc hospodářským potřebám těchto států a uzavřel s nimi příslušné obchodní dohody. V souvislosti s těmito hospodářskými dohodami se několikanásobně zvětšil tržní obrat s baltskými zeměmi a existuje příznivá perspektiva pro jeho další vzrůst. Za podmínek, kdy obchodní výměna všech evropských zemí, včetně neutrálních států, prožívá ohromné potíže, tyto hospodářské dohody SSSR s Estonskem, Lotyšskem a Litvou mají pro ně neobyčejně velký pozitivní význam.

Tímto způsobem sblížení, které nastalo mezi SSSR, Estonskem, Lotyšskem a Litvou, přispěje k ještě rychlejšímu rozvoji zemědělství, průmyslu, dopravy i celkového národního blahobytu našich baltských sousedů.

Zásady sovětské politiky ve vztahu k malým zemím byly zvláště výrazně demonstrovány na příkladě smlouvy o předání města Vilna a vilenské oblasti Litevské republice. Tím litevský stát se svým obyvatelstvem čítajícím 2 a půl miliónu lidí podstatně rozšířil své území, zvětšil o 550 000 lidí počet obyvatelstva a získal město Vilno, jehož obyvatelstvo téměř dvakrát převyšuje početní stav dosavadního hlavního litevského města. Sovětský svaz se rozhodl předat Litevské republice město Vilno nikoli proto, že v něm převládá litevské obyvatelstvo. Nikoli, ve Vilně tvoří většinu nelitevské obyvatelstvo. Avšak sovětská vláda dospěla k názoru, že město Vilno, které Polsko násilně odtrhlo od Litvy, musí náležet Litvě, jakožto město, s nímž je na jedné straně spojena historická minulost litevského státu a na druhé straně národnostní tužby litevského lidu. Zahraniční tisk poukázal na to, že ve světové historii se ještě nevyskytl takový případ, aby veliký stát předal z vlastní vůle malému státu tak velké město. Tím zřetelněji demonstruje tento akt Sovětského svazu jeho dobrou vůli.

Ve zvláštní situaci se ocitly naše vztahy s Finskem. Vysvětluje se to hlavně tím, že ve Finsku více působí různé zahraniční vlivy třetích mocností. Nestranní lidé však musí uznat, že tytéž otázky zajištění bezpečnosti Sovětského svazu a zejména Leningradu, které vyvstaly v rozhovorech s Estonskem, vyvstávají i v rozhovorech s Finskem. Lze říci, že z jistého hlediska zde otázky bezpečnosti

Sovětského svazu vystupují ještě ostřeji, neboť Leningrad, vedle Moskvy druhé nejdůležitější město sovětského státu, leží všeho všudy 32 kilometrů od finských hranic. To znamená, že Leningrad se nachází od hranice druhého státu v menší vzdálenosti, než je dostřel soudobých dalekonosných děl. Na druhé straně jsou i námořní přístupy k Leningradu ve značné míře závislé od toho, jaký postoj vůči Sovětskému svazu, zda přátelský, či nepřátelský, zaujme Finsko, jemuž patří celá severní část pobřeží Finského zálivu a všechny ostrovy podél vnitřní části Finského zálivu.

U vědomí této situace a rovněž podmínek, které se vytvořily v Evropě, lze očekávat, že Finsko projeví nutné pochopení.

Na čem byly založeny vztahy Sovětského svazu s Finskem za všechny ty roky? Je známo, že základem těchto vztahů je mírová smlouva z roku 1920 uzavřená po vzoru našich smluv s ostatními našimi baltskými sousedy. Sovětský svaz vyjádřením své svobodné vůle zabezpečil samostatnost a nezávislou existenci Finska. Nemůže být pochyb, že takový krok mohla učinit pouze sovětská vláda, vyznávající zásadu svobodného rozvoje národností. Je třeba říci, že žádná vláda v Rusku, kromě vlády sovětské, by nemohla dopustit existenci nezávislého Finska u samotné brány Leningradu. O tom výmluvně hovoří zkušenosti s "demokratickou" vládou Kerenského a Cereteliho, nemluvě už o vládě knížete Lvova a Miljukova a tím méně o carské vládě. Není pochyb, že tyto důležité okolnosti by mohly vytvořit dobré předpoklady pro zlepšení sovětsko-finských vztahů, na nichž, jak zřejmo, má Finsko nemensší zájem než Sovětský svaz.

Nedávno začaly z naší iniciativy sovětsko-finské rozhovory. Co je předmětem těchto rozhovorů? Není těžko pochopit, že za současných mezinárodních poměrů, kdy ve středu Evropy se mezi nejsilnějšími státy rozvíjí válka, plná velkých překvapení a nebezpečí pro všechny evropské státy, Sovětský svaz má nejen právo, nýbrž i povinnost učinit vážná opatření k posílení své bezpečnosti. Je tudíž přirozené, že sovětská vláda projevuje zvláštní starost o Finský záliv, jenž je námořním přístupem k Leningradu, a rovněž o pozemní hranici, která se táhne zhruba třicet kilometrů od Leningradu. Připomínám, že obyvatelstvo Leningradu dosáhlo počtu tří a půl miliónu a že se téměř rovná obyvatelstvu celého Finska, které čítá 3 milióny 650 tisíc lidí. (Veselé oživení v sále.)

Existují asi sotva důvody, abychom se zabývali těmi smyšlenkami, které rozšiřuje zahraniční tisk o návrzích Sovětského svazu předložených při rozhovorech s Finskem. Jedni tvrdí, že Sovětský svaz "žádá" pro sebe město Viipuri (Vyborg) a severní část Ladožského jezera. Řekněme rovnou, že je to - naprostý výmysl a lež. Druzí tvrdí, že Sovětský svaz "žádá" předání Alandských ostrovů. To je - právě takový výmysl a lež. Žvaní ještě o jakýchsi nárocích, které prý Sovětský svaz má vůči Švédsku a Norsku. Avšak tyto nehorázné lži ani nezasluhují dementi. (Všeobecný smích.) Ve skutečnosti naše návrhy obsažené v rozhovorech s Finskem jsou maximálně skromné a omezují se na to

minimum, bez něhož nelze zajistit bezpečnost SSSR a nastolit přátelské vztahy s Finskem.

Zahájili jsme rozhovory s představiteli Finska, k nimž finská vláda vyslala do Moskvy pány Paasikiviho a Tannera, s návrhem uzavřít sovětsko-finský pakt o vzájemné pomoci, podobný oněm našim paktům o vzájemné pomoci s ostatními baltskými státy. Protože však nám finská vláda oznámila, že uzavření takového paktu by bylo v rozporu s její nastoupenou linií absolutní neutrality, vzali jsme svůj návrh zpět. Navrhli jsme tehdy přejít ke konkrétním otázkám, na nichž máme zájem z hlediska zajištění bezpečnosti SSSR a zejména bezpečnosti Leningradu, jak od moře - z Finského zálivu - tak i na pevnině, vzhledem k mimořádné blízkosti hraniční čáry k Leningradu. Navrhli jsme dohodu v tom smyslu, že by se sovětsko-finská hranice na Karelské šíji posunula o několik desítek kilometrů na sever od Leningradu. Výměnou za to jsme nabídli předat Finsku část území sovětské Karélie, jež měří dvakrát více než území, které by Finsko předalo Sovětskému svazu. Navrhli jsme rovněž dohodu, že by nám Finsko na určitou dobu pronajalo nevelkou část svého území v oblasti přístupu do Finského zálivu, abychom tam mohli zřídit vojenskou základnu. Za existence sovětské vojenské námořní základny u jižního přístupu do Finského zálivu a zejména v Baltském přístavu, jak ji stanovil sovětsko-estonský pakt o vzájemné pomoci, mohlo by vybudování vojenské námořní základny u severního přístupu do Finského zálivu plně zajistit bezpečnost Finského zálivu před nepřátelskými pokusy druhých států. Nepochybujeme, že vybudování takové základny leží v zájmu nejen Sovětského svazu, ale i bezpečnosti samotného Finska. Jiné naše návrhy, konkrétně naše návrhy na výměnu některých ostrovů ve Finském zálivu a rovněž části Rybářského a Středního poloostrova za dvakrát větší území v sovětské Karélii, nevzbudily, jak se zdá, námitek u finské vlády. Rozdílné názory na některé naše návrhy nebyly ještě překonány a ústupky nabídnuté Finskem v této souvislosti, například částečné odstoupení území na Karelské šíji, nesplňují daný cíl.

Podnikli jsme dále řadu nových kroků, abychom vyšli vstříc Finsku. Prohlásili jsme, že budou-li přijaty naše základní návrhy, budeme ochotni vzdát se svých námitek proti vyzbrojení Alandských ostrovů, na což již dlouho finská vláda naléhá. Vyhradili jsme si pouze, že se svých námitek proti vyzbrojení Alandských ostrovů vzdáme jen za podmínky, že toto vyzbrojení se bude dít národními silami samotného Finska, že se tohoto vyzbrojování nezúčastní žádná třetí strana, neboť ani SSSR se na něm nebude podílet. Navrhli jsme také Finsku provést podél celé sovětsko-finské hranice na Karelské šíji odzbrojení opevněných oblastí, což by mělo plně odpovídat zájmům Finska.

Dále jsme vyjádřili přání posílit sovětsko-finský pakt o neútočení dodatečnými vzájemnými zárukami. Konečně - upevnění sovětsko-finských politických vztahů vytvořilo by nepochybně velmi dobrou základnu i pro rychlý růst hospodářských styků mezi našimi zeměmi.

Takovým způsobem jsme my připraveni vyjít vstříc Finsku v záležitostech, na nichž je ono zvláště zainteresováno. Po všem, co bylo řečeno, se nedomníváme, že by Finsko vyhledávalo důvody k odmítnutí navrhované dohody. Neodpovídalo by to politice přátelských sovětsko-finských vztahů a přineslo by to ovšem Finsku vážnou újmu.

Jsme přesvědčeni, že vládnoucí finské kruhy správně pochopí význam upevnění sovětsko-finských přátelských vztahů a finští činitelé nepodlehnu žádnému protisovětskému nátlaku ani štvanicím z jakékoliv strany.

Jsem však nucen oznámit, že dokonce i prezident Spojených států amerických považoval za vhodné vměšovat se do těchto záležitostí, což se stěží slučuje s politikou americké neutrality. Ve svém poselství z 12. října adresovaném soudruhu Kalininovi, předsedovi prezidia Nejvyššího sovětu, pan Roosevelt vyjádřil naději na udržení a rozvoj přátelských a mírových vztahů mezi SSSR a Finskem. Je hodno úvahy, zda ve Spojených státech amerických se lépe vyvíjejí vztahy, řekněme, s Filipíny či s Kubou, které dávno požadují od USA svobodu a nezávislost a nemohou je získat, nežli vztahy Sovětského svazu k Finsku, které už dávno získalo od Sovětského svazu jak svobodu, tak i státní nezávislost.

Na poselství pana Roosevelta odpověděl soudruh Kalinin takto:

"Považuji za vhodné připomenout Vám, pane prezidente, že státní nezávislost Finské republiky byla uznána ze svobodné vůle sovětské vlády 31. prosince 1917 a že suverenita Finska je zabezpečena mírovou smlouvou mezi RSFSR a Finskem ze 14. října 1920. Zmíněnými akty sovětské vlády byly stanoveny základní principy vzájemných vztahů mezi Sovětským svazem a Finskem. Ve shodě s těmito principy se vedou i současné rozhovory mezi sovětskou vládou a vládou Finska. Nehledě na tendenční zprávy rozšiřované kruhy, které očividně nemají zájem na evropském míru, jediným cílem zmíněných rozhovorů je upevnění vzájemných vztahů mezi Sovětským svazem a Finskem a posílení přátelské spolupráce obou zemí za účelem zajištění bezpečnosti Sovětského svazu i Finska."

Po této jasné odpovědi předsedy prezidia Nejvyššího sovětu SSSR musí být zcela zřejmé, že - za předpokladu dobré vůle - finská vláda vyjde vstříc našim minimálním návrhům, které nejen že nejsou v rozporu s národními a státními zájmy Finska, nýbrž upevňují jeho vnější bezpečnost a vytvářejí dobrou základnu pro další široký rozvoj politických i hospodářských vztahů mezi našimi zeměmi.

V další části svého projevu se Molotov zabýval vztahy Sovětského svazu k Turecku a Japonsku.

Projev uzavřel těmito slovy:

Konečně několik slov o válečném kontrabandu a o vývozu zbraní z neutrálních zemí do válčících zemí.

V těchto dnech byla uveřejněna nota sovětské vlády jako odpověď na noty Anglie z 6. a 11. září. V naší notě je vyloženo hledisko SSSR na otázky

válečného kontrabandu a poukázáno na to, že sovětská vláda nemůže do válečného kontrabandu zařazovat potravinové výrobky, otop pro civilní obyvatelstvo a oděvní zboží, neboť zakázat dovoz předmětů hromadné potřeby by znamenalo odsoudit děti, ženy, starce a nemocné k bídě a k smrti hladem. Sovětská vláda poukazuje v nótě, že takové záležitosti nemohou být předmětem jednostranného rozhodnutí, jak to učinila Anglie, nýbrž musí být řešeny na základě všeobecného souhlasu států. Počítáme s tím, že neutrální země a rovněž veřejné mínění Anglie i Francie uznají správnost našeho hlediska a že podniknou opatření, aby válka mezi armádami bojujících zemí se nepřeměnila na válku proti dětem, ženám, starcům a nemocným. V každém případě naše země, jakožto země neutrální, nemá zájem na rozšíření války a učiní všechna opatření, aby se válka stala méně ničivou, aby zeslábla a aby se urychlilo její zakončení v zájmu míru.

Z hlediska takové perspektivy vyvolává zákonitě pochybnosti rozhodnutí americké vlády o zrušení embarga na vývoz zbraní do válčících zemí. Stěží lze pochybovat, že toto rozhodnutí povede nikoli k oslabení války a k přiblížení jejího konce, nýbrž naopak - k zesílení, k zostření a k prodloužení války. Takové rozhodnutí může ovšem zajistit vysoké zisky americkému válečnému průmyslu. Naskytá se však otázka: může tato okolnost sloužit k ospravedlnění zrušení embarga na vývoz zbraní z Ameriky? Je zřejmé, že nemůže.

Taková je v současné době mezinárodní situace.

Takové jsou základy zahraniční politiky Sovětského svazu.

(Bouřlivý, dlouhoneutuchající potlesk, přecházející v ovace. Všichni poslanci vstávají.)

DOKUMENT č. 31

29. listopadu 1939

ROZHLASOVÝ PROJEV PŘEDSEDY RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ SSSR SOUDRUHA V. M. MOLOTOVA 29. LISTOPADU 1939

Bolševik, čís. 22, listopad 1939

Občané a občanky Sovětského svazu!

Nepřátelská politika, kterou vůči naší zemi nastoupila nynější vláda Finska, nás nutí, abychom přijali nezbytná opatření k zajištění vnější bezpečnosti státu.

Víte, že během uplynulých dvou měsíců sovětská vláda trpělivě vedla rozhovory s finskou vládou o návrzích, které v současné neklidné mezinárodní situaci považovala za minimální k zajištění bezpečnosti země a zvláště bezpečnosti Leningradu. Finská vláda zaujala v těchto rozhovorech nesmiřitelně nepřátelský postoj vůči naší zemi. Místo aby přátelským způsobem našli základ pro dohodu, nynější finští vládcové, aby učinili zadost zahraničním imperialistům - podněcovatelům nepřátelství k Sovětskému svazu, nastoupili jinou cestu. Bez ohledu na veškeré ústupky, které jsme udělali, rozhovory skončily bezvýsledně.

Nyní je zřejmé, k jakým důsledkům to vedlo.

V posledních dnech začaly na sovětsko-finské hranici hanebné provokace finských militaristů, jež vyústily v dělostřelecké ostřelování našich vojenských útvarů u Leningradu, které způsobilo těžké ztráty rudoarmejských jednotek. Snahy naší vlády, která se s konkrétními návrhy obrátila na finskou vládu, aby zabránila opakování těchto provokací, nejen že nenalezly ohlas, ale znovu narazily na nepřátelský postoj vládnoucích kruhů Finska. Na naše návrhy, jak jste se dozvěděli ze včerejší nóty sovětské vlády, odpověděli oni (rozuměj finští vládcové - pozn. překl.) nepřátelským odmítnutím a drzým popřením faktů, pohrdavým vztahem ke ztrátám, které jsme utrpěli, nepokrytým úsilím udržovat i nadále Leningrad pod bezprostřední hrozbou svých vojsk. To vše definitivně prokázalo, že nynější finská vláda, která se zapletla do protisovětských svazků s imperialisty, nehodlá udržovat normální styky se Sovětským svazem. Zaujímá nadále nepřátelské stanovisko vůči naší zemi a nehodlá plnit ustanovení paktu o neútočení, který obě naše země uzavřely, přeje si udržovat náš slavný Leningrad pod válečnou hrozbou. Od takové vlády a jejich militaristů zbavených zdravého úsudku lze nyní očekávat pouze nové drzé provokace.

Proto byla sovětská vláda včera nucena prohlásit, že se od nynějška necítí vázána závazky, jež na sebe vzala v souvislosti s paktem o neútočení uzavřeným mezi SSSR a Finskem, který vláda Finska nezodpovědně porušila.

Vzhledem k novým případům napadení, jež provedly finské vojenské útvary na sovětská vojska u sovětsko-finských hranic, byla nyní vláda nucena přijmout nová rozhodnutí.

Vláda už nemůže trpět vzniklou situací, za niž plnou odpovědnost nese vláda Finska.

Vláda došla k závěru, že nadále již nemůže udržovat normální vztahy s vládou Finska, a proto pokládala za nezbytné okamžitě odvolat z Finska své politické i hospodářské představitele.

Spolu s tím vydala vláda příkaz Vrchnímu veliteli Rudé armády a válečného námořnictva, aby byly připraveny na všechna překvapení a neprodleně zamezily eventuálním novým výpadům ze strany finských militaristů.

Zahraniční tisk, jenž je vůči nám nepřátelsky zaměřený, tvrdí, že opatření, která jsme přijali, mají za účel okupaci či připojení finského území k SSSR. To je - zlomyslná pomluva. Sovětská vláda neměla a nemá takových úmyslů. Nejen to. Při zachování přátelské politiky ze strany samotného Finska vůči Sovětskému svazu byla sovětská vláda, vždy usilující o přátelské vztahy s Finskem, ochotna vyjít mu vstříc částečnými územními ústupky. Pod touto podmínkou byla sovětská vláda ochotna příznivě posoudit dokonce i takovou záležitost, jakou bylo sjednocení karelského lidu, obývajícího hlavní oblasti nynější sovětské Karélie, s jeho blízkým finským národem v jednotném a nezávislém finském státě. K tomu však bylo zapotřebí, aby finská vláda zaujala ve vztahu k SSSR nikoli nepřátelský, nýbrž přátelský postoj, jenž by odpovídal životním zájmům obou států.

Jiní tvrdí, že opatření, která jsme učinili, směřují proti nezávislosti Finska, nebo mají za účel vměšovat se do jeho vnitřních i zahraničních záležitostí. To je - právě taková zlomyslná pomluva. My považujeme Finsko, byť tam vládl jakýkoli režim, za nezávislý a suverénní stát ve veškeré jeho zahraniční i vnitřní politice. Pevně hájíme zásadu, že o svých vnitřních i zahraničních záležitostech rozhoduje sám finský lid tak, jak uzná za vhodné. Národy Sovětského svazu učinily svého času vše, co bylo nutno k vytvoření nezávislého Finska. Národy naší země jsou připraveny poskytovat pomoc finskému lidu při zajištění jeho svobodného a nezávislého rozvoje.

Sovětský svaz rovněž nemá v úmyslu jakkoli poškodit zájmy jiných států ve Finsku. Otázky vzájemných vztahů mezi Finskem a jinými státy jsou výlučně věcí samotného Finska a Sovětský svaz se necítí oprávněn vměšovat se do těchto věcí.

Jediným cílem našich opatření je - zajištění bezpečnosti Sovětského svazu a zejména Leningradu s jeho třemi a půl miliónem obyvatel. V současné válkou rozjitřené mezinárodní situaci nemůžeme učinit řešení této životní a neodkladné státní záležitosti závislým od zlé vůle nynějších finských vládců. Tento úkol nutno řešit úsilím samotného Sovětského svazu v přátelské spolupráci s finským národem.

Nepochybujeme, že příznivé vyřešení úkolu, spočívajícího v zajištění bezpečnosti Leningradu, posílí základy pevného přátelství mezi SSSR a Finskem.

DOKUMENT č. 32

30. listopadu 1939

ODPOVĚĎ J. V. STALINA NA OTÁZKU REDAKTORA *PRAVDY*

Izvestija, čís. 276, 30. listopadu 1939

O lživé zprávě agentury Havas.

Redaktor *Pravdy* se obrátil na soudr. Stalina s otázkou: "Jaký názor má soudr. Stalin na zprávu agentury Havas o 'Stalinově projevu' údajně proneseném 'v Politbyru 19. srpna', v němž prý zazněla i myšlenka, že 'válka by měla pokračovat co nejdéle, aby se bojující strany vyčerpaly'."

Soudr. Stalin zaslal tuto odpověď:

"Tato zpráva agentury Havas, právě tak jako mnohé jiné její zprávy, je zcela vymyšlená. Já přirozeně nemohu vědět, v jaké šantánové kavárně byl tento výmysl vyroben. Ale i kdyby pánové z agentury Havas sebevíc lhali, nemohou popřít, že:

a) nikoli Německo napadlo Francii a Anglii, nýbrž Francie a Anglie napadly Německo, čímž na sebe vzaly odpovědnost za současnou válku;

b) po zahájení válečných akcí se Německo obrátilo na Francii a Anglii s mírovými nabídkami a Sovětský svaz veřejně podpořil mírové nabídky Německa, neboť se domníval a dále se domnívá, že co nejrychlejší zakončení války by podstatným způsobem ulehčilo situaci všech zemí i národů;

c) vládoucí kruhy Anglie i Francie hrubě odmítly jak mírové nabídky Německa, tak i politiku Sovětského svazu sledující co nejrychlejší zakončení války.

Taková jsou fakta.

Co proti těmto faktům mohou postavit kavárenští politikové z agentury Havas?"

DOKUMENT č. 33

2. prosince 1939

TELEGRAM STÁTNÍHO TAJEMNÍKA NĚMECKÉHO ZAHRANIČNÍHO ÚŘADU (WEIZSÄCKERA) NĚMECKÝM ZASTUPITELSKÝM ÚŘADŮM V ZAHRANIČÍ

Berlín, 2. prosince 1939
Pol. VI 2651

V debatách, týkajících se finsko-ruského konfliktu, se vyhněte, prosím, jakékoli protiruské poznámce.

Podle toho, s kým budete hovořit, použijte tyto argumenty: Nevyhnutelný běh událostí směřující k revizi smluv, jež vznikly po poslední světové válce. Přirozený požadavek Ruska na posílení bezpečnosti Leningradu a na přístup do Finského zálivu. Zahraniční politika prováděná finskou vládou zdůrazňovala v posledních několika letech myšlenku neutrality. Opírala se o skandinávské státy a pokládala německo-ruský rozpor za axióm. V důsledku toho se Finsko vyhýbalo jakékoliv *obnově přátelských vztahů* s Německem a dokonce odmítlo jako kompromis pakt o neútočení s Německem, ačkoli s Ruskem pakt o neútočení Finsko mělo. Rovněž ve Společnosti národů Finsko, navzdory tomu, že bylo zavázáno vděčností Německu za jeho pomoc v roce 1918, nikdy nevyšlo vstříc německým zájmům. Ministr zahraničních věcí Holsti je typickým příkladem takového stanoviska a obzvláště nepřátelského postoje k Německu. Početné živly ve Finsku zdůrazňují svou hospodářskou a ideologickou orientaci na demokratickou Anglii. Shodně s nimi je postoj většiny tiskových orgánů vysloveně nepřátelský vůči nám. Platonické sympatie Anglie utvrzovaly Finsko v jeho dosavadním postoji a nepřinesly zemi nic dobrého.

Weizsäcker

DOKUMENT č. 34

6. prosince 1939

TELEGRAM STÁTNÍHO TAJEMNÍKA NĚMECKÉHO
ZAHRANIČNÍHO ÚŘADU (WEIZSÄCKERA) NĚMECKÉMU
VELVYSLANCI V SOVĚTSKÉM SVAZU (SCHULENBURGOVI)

Berlín, 6. prosince 1939

Číslo 1003

Doplňek ke směrnici Pol. VI 2651, bod II.

Doplňkem k telegrafické směrnici z 2. prosince byla dnes vydána tato
dodatečná směrnice pro všechny důležité zastupitelské úřady:

V debatách, týkajících se finsko-ruského konfliktu, vás žádáme, abyste brali v
úvahu toto:

Před pouhými několika týdny hodlala finská vláda dospět k dorozumění s
Ruskem, jež mělo být výsledkem opatrné finské politiky. Stížnost předložená
finskou vládou Společnosti národů je tou nejméně schůdnou cestou k řešení
krize.

Není pochyb, že britský vliv na finskou vládu - vyvíjený částečně ze
skandinávských hlavních měst - přiměl finskou vládu, aby odmítla ruské návrhy
a tím přivodila současný konflikt. Je nutno zejména zdůraznit anglickou vinu na
rusko-finském konfliktu.

Německa se tyto události netýkají. V debatách je zapotřebí vyjádřit sympatie
pro ruské stanovisko. Zdržte se, prosím, jakýchkoli sympatií k finským
názorům.

Konec telegrafické směrnice.

Weizsäcker

D O K U M E N T č. 3 5

27. prosince 1939

STALINOVO PODĚKOVÁNÍ ŘÍŠSKÉMU MINISTRU ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ZA BLAHOPŘÁNÍ K JEHO ŠEDESÁTÝM NAROZENINÁM

Völkischer Beobachter, Berlín, 27. prosince 1939

"Ve svém děkovném telegramu (za blahopřání k 60. narozeninám) adresovaném říšskému ministru zahraničních věcí von Ribbentropovi prohlašuje Stalin, že přátelství národů Německa a Sovětského svazu, které bylo utvrzeno krví, má všechny důvody, aby bylo dlouhé a trvalé."

DOKUMENT č. 36

17. června 1940

TELEGRAM NĚMECKÉHO VELVYSLANCE V SOVĚTSKÉM SVAZU (SCHULENBURGA) NĚMECKÉMU ZAHRANIČNÍMU ÚŘADU

Moskva, 18. června 1940, 1.10

Příjem: 18. června 1940, 4.00

V e l m i n a l é h a v é

Číslo 1167 ze 17. června

Molotov mne povolal dnes večer do svého úřadu a vyjádřil nejvřelejší blahopřání sovětské vlády ke skvělému úspěchu německých branných sil¹. Poté mě Molotov seznámil se sovětskou akcí proti baltským státům. Odvolal se na důvody uveřejněné v tisku a dodal, že bylo nutné učinit přítrž všem intrikám, kterými se Anglie a Francie snažily v baltských státech zasévat nesvár a nedůvěru mezi Německo a Sovětský svaz.

K jednání o ustavení nových vlád vyslala sovětská vláda, kromě vyslanců, kteří jsou tam akreditováni, zvláštní emisary:

Do Litvy: zástupce komisaře pro zahraniční věci Děkanosova; do Lotyšska: Vyšinského, představitele Rady ministrů; do Estonska: oblastního stranického vedoucího z Leningradu Ždanova.

V souvislosti s útekem Smetony a s možností, že litevské vojenské jednotky překročí hranici, Molotov prohlásil, že litevská hranice je evidentně nedostatečně střežena². Sovětská vláda by proto, bude-li požádána, pomohla litevské vládě střežit její hranice.

Schulenburg

(1) Francouzská vláda požádala 17. června 1940 Německo o příměří (pozn. překl.).

(2) Ve směrnici pro berlínský Zahraniční úřad podepsané Ribbentropem 16. června 1940 se praví:

"1. Vydal jsem již prostřednictvím gestapa příkazy, aby litevský prezident Smetona s rodinou a ostatními funkcionáři, kteří překročili zelenou hranici, byli internováni. Provede to gestapo.

2. Jestliže litevské jednotky požádají o dovolení překročit německou hranici, bude jejich žádosti vyhověno. Tyto jednotky budou odzbrojeny a rovněž internovány."

DOKUMENT č. 37

15. června 1940

TELEGRAM ŘÍŠSKÉHO MINISTRA ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ NĚMECKÉMU VELVYSLANCI V SOVĚTSKÉM SVAZU (SCHULENBURGOVI)

Předáno telefonicky 25. června 1940 v 18.00

V e l m i n a l é h a v é

Čís. 1074 z 25. června

Osobně pro velvyslance.

Navštivte, prosím, pana Molotova a sdělte mu:

1. Německo se cítí vázáno moskevskými dohodami. Nemá proto zájem o otázku Besarábie. Na tomto území žije přibližně 100 000 Němců (*Volksdeutsche*). Německo přirozeně zajímá osud těchto Němců (*Volksdeutsche*) a očekává, že bude zabezpečena jejich budoucnost. Říšská vláda si vyhrazuje právo předložit ve vhodnou dobu sovětské vládě určité návrhy, týkající se přesídlení těchto Němců (*Volksdeutsche*) tímž způsobem, jako v případě Němců (*Volksdeutsche*) na Volyni.

2. Požadavek sovětské vlády na Bukovinu je cosi nového. Bukovina byla kdysi rakouskou královskou provincií a je hustě osídlena Němci. Německo je rovněž obzvláště zainteresováno na osudu těchto Němců (*Volksdeutsche*).

3. V ostatní části Rumunska má Německo maximální hospodářské zájmy. Tyto zájmy se týkají jak naftových polí, tak i zemědělské půdy. Německo má proto, jak jsme několikrát oznámili sovětské vládě, mimořádný zájem, aby se tato území nestala válečným dějištěm.

4. Ačkoli plně sympatizujeme s řešením besarábského problému, je říšská vláda názoru, že . . .¹ Sovětského svazu . . .¹ z moskevských dohod, musí být učiněno vše, aby se s rumunskou vládou dosáhlo mírového řešení besarábské otázky, které by uspokojilo Rusko.

Prosím, zdůrazněte znovu panu Molotovovi, že máme velký zájem, aby se Rumunsko nestalo dějištěm války. Jak se věci mají, domníváme se, že je naprosto možné mírové řešení v souladu s ruským stanoviskem za předpokladu, že se k němu zaujme správný postoj.

Byli bychom vděční sovětské vládě, kdyby nás zpravila o svých záměrech o příštím postupu v té věci.

Ribbentrop

(1) Části chybějící v textu směrnic moskevskému velvyslanectví.

DOKUMENT č. 38

25. června 1940

TELEGRAM NĚMECKÉHO VELVYSLANCE V SOVĚTSKÉM SVAZU (SCHULENBURGA) NĚMECKÉMU ZAHRANIČNÍMU ÚŘADU

Moskva, 26. června 1940, 0.59

Příjem: 26. června 1940, 12.25

V e l m i n a l é h a v é

Číslo 1233 z 25. června

S odvoláním na váš telegram čís. 1074 z 25. června.

Osobně pro říšského ministra.

Směrnice jsem splnil v 9 hodin večer v Molotovově úřadu. Molotov vyjádřil své díky za pochopení německé vlády a za její ochotu podpořit Sovětský svaz při splnění jeho požadavků. Molotov prohlásil, že rovněž sovětská vláda si přeje mírové řešení, avšak několikrát zdůraznil fakt, že věc je velmi naléhavá a nestrpí dalšího odkladu.

Sděлил jsem Molotovovi, že kdyby sovětská vláda rezignovala na Bukovinu, která nikdy nepatřila carskému Rusku, usnadnila by podstatně mírové řešení. Molotov odpověděl, že Bukovina je poslední zbývající částí sjednocené Ukrajiny a z tohoto důvodu sovětská vláda musí klást důraz na to, aby tato otázka byla řešena společně s otázkou Besarábie. Nabyl jsem nicméně dojmu, že Molotov zcela nezavrhл možnost, že by Sověti v průběhu jednání s Rumunskem rezignovali na Bukovinu.

Molotov prohlásil, že našemu přání ohledně Němců (*Volksdeutsche*) by se zajisté vyšlo vstříc způsobem podobným jako při uspořádání v Polsku.

Molotov slíbil, že zaujme velmi příznivý postoj k našim hospodářským zájmům v Rumunsku.

V závěru Molotov prohlásil, že oznámí německé stanovisko své vládě a bude mě co nejdříve informovat o jejím postoji. Molotov dodal, že se dosud ani v Moskvě ani v Bukurešti nevedly žádné rozmluvy o celé věci. Dále uvedl, že sovětská vláda si přeje sledovat pouze vlastní zájmy a nemá v úmyslu podněcovat druhé státy (Maďarsko a Bulharsko), aby vznášely požadavky vůči Rumunsku.

Schulenburg

DOKUMENT č. 39

TELEGRAM NĚMECKÉHO VELVYSLANCE V SOVĚTSKÉM SVAZU (SCHULENBURGA) NĚMECKÉMU ZAHRANIČNÍMU ÚŘADU

Moskva, 13. července 1940, 21.17

Příjem: 14. července 1940, 9.15

V e l m i n a l é h a v é

T a j n é !

Číslo 1364 ze 13. července

Molotov mně dnes oznámil, že Cripps, zdejší britský velvyslanec, byl před několika dny přijat Stalinem na žádost britské vlády. Podle Stalinových pokynů mi Molotov předal memorandum o této rozmluvě.

Cripps se dotazoval na stanovisko sovětské vlády k těmto otázkám:

1. Britská vláda je přesvědčena, že Německo usiluje o hegemonii v Evropě a hodlá pohltit všechny evropské země. To znamená nebezpečí pro Anglii i pro Sovětský svaz. Proto by se obě země měly sjednotit na společné politice sebeobrany proti Německu a na obnovení evropské rovnováhy sil.
2. Bez ohledu na to by Anglie ráda obchodovala se Sovětským svazem s podmínkou, že by anglický export nebyl opět prodáván do Německa.
3. Britská vláda se domnívá, že pravým úkolem Sovětského svazu je sjednotit a vést balkánské země za účelem zachování státu quo. Za současných okolností může toto důležité poslání splnit pouze Sovětský svaz.
4. Britská vláda je si vědoma, že Sovětský svaz je nespokojen s režimem vládnoucím v Úžinách a v Černém moři. Cripps projevil názor, že zájmy Sovětského svazu v Úžinách musejí být zabezpečeny.

Stalinovy odpovědi zněly takto:

1. Sovětská vláda přirozeně s velkým zájmem sleduje současné události v Evropě, avšak on (Stalin) nevidí u žádné evropské země nebezpečí hegemonismu a tím méně nebezpečí, že by Evropa mohla být pohlcena Německem. Stalin sleduje německou politiku a dobře zná některé vůdčí německé státníky. Neobjevil u nich žádné přání pohltit evropské země. Stalin se nedomnívá, že německé vojenské úspěchy ohrožují Sovětský svaz a jeho přátelské vztahy s Německem. Tyto vztahy nejsou založeny na pomíjivých okolnostech, nýbrž na základních národních zájmech obou zemí. Dosavadní takzvaná evropská rovnováha sil neutiskovala pouze Německo, nýbrž i Sovětský svaz. Proto Sovětský svaz by podnikl veškeré kroky, aby zabránil obnovení staré rovnováhy sil v Evropě.

2. Sovětský svaz nemá námitek proti obchodu s Anglií, avšak upírá Anglii i kterékoli jiné zemi právo vměšovat se do německo-ruských obchodních styků. Sovětský svaz v souladu s podmínkami smlouvy vyváží do Německa část barevných kovů, které nakupuje v zahraničí, neboť Německo tyto kovy potřebuje k výrobě válečného materiálu, jenž dodává Sovětskému svazu. Jestliže by Anglie nepřistoupila na tyto podmínky, obchod mezi Anglií a Sovětským svazem by byl nemožný.
3. Podle Stalinova názoru nemá žádná mocnost právo na výhradní roli v konsolidaci a vedení balkánských zemí. Sovětský svaz se nedomáhá tohoto poslání, a to i přesto, že má zájem o balkánské záležitosti.
4. Co se týče Turecka, Stalin prohlásil, že Sovětský svaz vskutku nesouhlasí s výsadní tureckou pravomocí nad Úžinami ani s tureckým diktováním podmínek v Černém moři. Turecká vláda je si toho vědoma.

Schulenburg

DOKUMENT č. 40

21. července 1940

LITEVSKÝ VYSLANEC V NĚMECKU (SKIRPA) ŘÍŠSKÉMU MINISTRU ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ

Berlín, 21. července 1940

3991

Pane říšský ministře, mám tu čest, Excellence, předložit Vaší pozornosti následující věc:

Jak je již známo, Svaz sovětských socialistických republik předal 14. června 1940 Litvě pod nicotnou a neospravedlnitelnou záminkou ultimátum, v němž se požadovalo:

1. aby ústavní vláda Litvy byla přinucena okamžitě odstoupit;
2. aby ministr vnitra a náčelník tajné státní policie byli postaveni před soud, aniž byli zákonitě obviněni a
3. aby byl zajištěn svobodný a neohraňčený vstup sovětských vojenských sil do Litvy.

Příštího dne ruská Rudá armáda, poté co zaútočila na litevskou pohraniční stráž, překročila litevskou hranici a okupovala celou Litvu. Mimo to nám byla vysokým sovětským úředníkem vyslaným za tím účelem z Moskvy vnucena loutková vláda a veškerá administrativa byla postavena pod kontrolu vlády sovětských socialistických republik.

Aby byla Litva plně včleněna do Svazu sovětských socialistických republik, byly 14. července nařízeny volby do Sejmu (parlamentu), které vyústily v největší překroucení vůle litevského obyvatelstva.

Aby byl potlačen jakýkoli projev odporu, byly ještě před volbami zakázány všechny litevské kluby a organizace, litevský tisk zastaven, jeho vydavatelé násilím odstraněni a více či méně vlivné osobnosti veřejného života byly uvězněny. Osoby, které byly doposud považovány za otevřené nepřátele litevského státu, byly dosazeny do vládních úřadů, zejména do státní tajné policie.

Komunistická strana je jedinou politickou organizací, které byla dovolena legální činnost. A ona pak vykonávala rozhodující vliv v určených volbách. Byla povolena pouze jediná listina kandidátů, totiž ta, která byla přijatelná komunistické straně.

Aby byla zajištěna nutná účast ve volbách, byl každý, kdo nechtěl hlasovat, zastrašován tím, že bude označen za nepřitele lidu, a osobní účast byla přísně kontrolována.

Bylo okamžitě jasné, že Sejm zvolený za těchto podmínek bude pouze slepým nástrojem v rukou komunistické strany a tím i vlády Svazu sovětských socialistických republik. Dnes, 21. července 1940, Sejm přijal rezoluci o zřízení sovětského systému uvnitř země a o včlenění Litvy do Svazu sovětských socialistických republik Ruska.

Všechna tato opatření vlády SSSR představují flagrantní porušení všech smluv uzavřených mezi Litevskou republikou a SSSR, zejména však:

1. Mírové smlouvy z 12. července 1920, v níž SSSR, jakožto následník bývalé ruské carské říše, bezpodmínečně uznal nezávislost a správní samostatnost Litvy a v níž se navždy vzdal všech suverénních práv, které v minulosti uplatňovalo Rusko nad Litvou (viz článek 1);

2. Paktu o neútočení z 22. září 1926 a jeho obnovy ze 6. května 1931 a ze 4. dubna 1934. V tomto paktu se SSSR zavázal respektovat za všech okolností jak suverenitu Litvy, tak i její územní celistvost a nedotknutelnost (viz článek 2) a zavázal se vzdát se veškerého použití síly (článek 3);

3. Paktu o vzájemné pomoci z 10. října 1939, v němž vláda SSSR opakovala slavnostní ujištění Litvě, že žádným způsobem nenaruší jak suverenitu litevského státu, tak i jeho vnitřní zřízení.

Vzhledem ke všem těmto okolnostem cítím se povinen jako vyslanec jmenovaný úředními činiteli Litevské republiky a akreditovaný v Německé Říši podat co nejslavnostnější a co nejrozhodnější protest proti útlaku mé země a proti zbavení suverenity a národní nezávislosti Litvy Svazem sovětských socialistických republik a prohlásit, že vzhledem k tomu, že výše zmíněná rezoluce Sejmu byla vynucena ruskými okupačními úřady, neznamená nic víc než co nejodpornější zfalšování vůle litevského lidu a že je v nejostřejším rozporu s ústavou a zájmy litevského státu právě tak jako se svobodným právem sebeurčení národů, a proto nemůže být nikterak uznána za právoplatnou. Využívám této příležitosti, abych znovu ujistil Vaši Excellenci o mém nejvyšším uznání.

K. Skirpa

DOKUMENT č. 41

1. srpna 1940

PROJEV PŘEDSEDY RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ A LIDOVÉHO KOMISAŘE ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ V. M. MOLOTOVA NA VII. ZASEDÁNÍ NEJVYŠŠÍHO SOVĚTU SSSR 1. SRPNA 1940

Bolševik, čís. 14, srpen 1940
(výňatek)

Soudruzi poslanci!

Za čtyři měsíce, které uplynuly od šestého zasedání Nejvyššího sovětu, došlo v Evropě k velmi závažným událostem. V důsledku rozvíjejících se válečných operací ze strany Německa - nejprve v Norsku a Dánsku, posléze v Belgii a Holandsku a nakonec na území Francie - nabyla válka v Evropě velikých rozměrů. K Německu se 10. června připojila Itálie a vyhlásila válku Anglii a Francii. Tím vstoupila do války čtvrtá největší evropská velmoc.

Na jaře tohoto roku začala se válka rychlým tempem stupňovat. Aniž bychom se chtěli zdržovat u událostí v Norsku, Dánsku, Belgii a Holandsku, musíme zvláště poukázat na fakt rychlé porážky a kapitulace Francie. Během jednoho či půldruhého měsíce německá armáda nejen zlomila odpor Francie, ale donutila ji i podepsat podmínky příměří, podle nichž značná část území Francie, včetně Paříže, zůstává územím okupovaným německými vojsky. Nicméně Francie, i když dosáhla příměří, nedosáhla ještě míru. O podmínkách míru není ještě nic známo. Ze dvou spojenců, protivníků Německa a Itálie, zbyla pouze Anglie, která se rozhodla pokračovat ve válce s pomocí USA.

Není zde nutno zabývat se všemi příčinami porážky Francie, která odhalila její mimořádnou slabost ve válce. Je jasné, že příčina zde nespočívá pouze ve špatné přípravě na válku - ač je tato příčina všem zřejmá. Nermalou roli sehrála zde rovněž ta okolnost, že francouzské vládnoucí kruhy - na rozdíl od Německa - se zcela lehkomyšlně postavily k otázce úlohy a specifické váhy Sovětského svazu v evropských záležitostech. Události posledních měsíců názorně ukázaly ještě něco více. Ukázaly, že vládnoucí kruhy Francie nebyly spojeny s lidem, nejenže se o něj neopíraly, nýbrž se obávaly svého lidu, který má zaslouženou pověst svobodmilovného národa se slavnými revolučními tradicemi. V tom vězí jedna z nejdůležitějších příčin odhalené slabosti Francie.

Před francouzským lidem vyvstal nyní těžký úkol léčení ran způsobených válkou a spolu s ním i úkol obrození, kterého však nebude možno dosáhnout starými metodami.

Německo dobylo ve válce proti Spojencům velkých úspěchů, ale ještě nedosáhlo svého konečného cíle - zakončení války za žádoucích podmínek. Říšský kancléř Německa ze 19. června znovu obrátil na Anglii s výzvou k dohodě o míru, avšak anglická vláda, jak známo, odmítla tento návrh. Anglická vláda si vyložila tento návrh jako požadavek kapitulace Anglie a odpověděla vyhlášením, že bude pokračovat ve válce až do vítězství. Rozhodla se dokonce přerušit diplomatické styky se svým včerejším spojencem - Francií. To znamená, že anglická vláda se nechce vzdát svých kolonií, které má po celé zeměkouli, a ohlašuje svou připravenost vést i nadále válku za světovládu, nehledě na to, že po porážce Francie a po vstupu Itálie do války po boku Německa se tento boj stal pro Anglii značně těžším.

Blíží se konec prvního roku evropské války, ale konec této války není ještě na obzoru. Mnohem pravděpodobnější je, že v daném okamžiku stojíme na prahu nové etapy zostření války mezi Německem a Itálií na jedné straně a Anglií, které pomáhají Spojené státy americké, na straně druhé.

Veškeré zmíněné události nezměnily zahraniční politiku Sovětského svazu. Sovětský svaz, věrný politice míru a neutrality, se nezúčastňuje války. Naše vztahy k Německu, jejichž obrat nastal téměř před rokem, pokračují zcela ve smyslu stanoveném sovětsko-německou smlouvou. Tato smlouva, přísně dodržovaná naší vládou, odstranila možnost třenic v sovětsko-německých vztazích v souvislosti se sovětskými opatřeními, která byla provedena podél naší západní hranice a která zároveň zabezpečila Německu klidnou jistotu na Východě. Průběh událostí v Evropě nejen že neoslabil sílu sovětsko-německé smlouvy o neútočení, ale naopak podtrhl důležitost její existence i dalšího upevňování. V poslední době se v zahraničním, zvláště anglickém a anglofiském tisku nezhůdka spekulovalo o možnosti neshod mezi Sovětským svazem a Německem, přičemž snahou bylo postrašit nás vyhlídkou na rostoucí moc Německa. Jak z naší, tak i z německé strany byly tyto snahy nejednou odhaleny a odmítnuty jako ničemné. Můžeme pouze potvrdit, že podle našeho názoru základ vybudovaných dobrých sousedských a přátelských sovětsko-německých vztahů tvoří nikoli náhodné úvahy konjunkturálního charakteru, nýbrž zásadní státní zájmy jak SSSR, tak i Německa.

Je třeba rovněž uvést, že naše vztahy s Itálií se za poslední období zlepšily. Výměna názorů s Itálií ukázala, že v oblasti zahraniční politiky existují mezi našimi zeměmi dobré možnosti k zabezpečení vzájemného porozumění. Plně opodstatněné jsou také úvahy o posílení obchodních styků.

Co se týče sovětsko-anglických vztahů, za poslední dobu v nich nedošlo k žádným významným změnám. Nutno přiznat, že po všech těch nepřátelských akcích Anglie proti SSSR, o nichž byla již nejednou řeč v Nejvyšším sovětu, bylo by těžké očekávat příznivý vývoj sovětsko-anglických vztahů, přestože jmenování pana Crippse velvyslancem v SSSR vyjadřuje snad přání Anglie zlepšit vztahy k Sovětskému svazu.

Dovolte nyní, abych přešel k těm otázkám naší zahraniční politiky, jejichž úspěšné vyřešení v poslední době podstatně rozšířilo naše území a znásobilo síly Sovětského svazu. (Bouřlivý potlesk.)

Není nutno, abychom zde podrobně uváděli, jak proběhlo připojení Besarábie a severní Bukoviny k Sovětskému svazu. Příslušné dokumenty byly plně zveřejněny 28. června. V memorandu, které jsem předal rumunskému vyslanci v Moskvě panu Davideskovi, se navrhovalo:

1. Navrátit Besarábii Sovětskému svazu.
2. Předat Sovětskému svazu severní část Bukoviny.

Jak známo, rumunská vláda přijala naše návrhy, a konflikt, který trval 22 let mezi Sovětským svazem a Rumunskem, se vyřešil mírovou cestou. (Potlesk.) Ukrajincům a Moldavanům, kteří tvoří většinu obyvatelstva žijícího na území Besarábie a severní Bukoviny, dostalo se možnosti, aby vstoupili do svorné rodiny sovětských národů a aby začali nový život - život národa osvobozeného od panství rumunských bojarů, statkářů a kapitalistů. (Dlouhotrvající potlesk.) Víme nyní, s jakou velikou radostí vstoupili obyvatelé Besarábie a severní Bukoviny do řad sovětských občanů.

Připojením Besarábie se tak rozšířilo území Sovětského svazu o plochu 44 a půl tisíce kilometrů čtverečních se 3 milióny 200 tisíci obyvateli a připojením severní Bukoviny o plochu 6 tisíc kilometrů čtverečních s více než 500 tisíci lidmi.

Hranice Sovětského svazu se v souvislosti s tím posunuly na západ a dosáhly řeky Dunaje, který je po Volze největší evropskou řekou a jednou z nejdůležitějších obchodních cest pro řadu evropských zemí.

Soudruzi, víte, že všechen sovětský lid s velkou radostí a uspokojením přivítal úspěšné, dlouho očekávané vyřešení otázky Besarábie. Naproti tomu musí naše vztahy s Rumunskem vejít nyní do zcela normálních kolejí.

Přejdu k otázce našich vztahů s Litvou, Lotyšskem a Estonskem.

V poslední době se dostala do nového světla problematika vzájemných vztahů Sovětského svazu a baltských zemí, neboť pakty o vzájemné pomoci uzavřené s Litvou, Lotyšskem a Estonskem nepřinesly náležité výsledky. Uzavření těchto paktů nevedlo, jak bylo třeba očekávat, ke sblížení Litvy, Lotyšska a Estonska se Sovětským svazem, protože se proti tomu postavily vládnoucí buržoazní skupiny těchto zemí. Tyto vládnoucí skupiny nejenže nešly cestou sblížení se Sovětským svazem, jak by se dalo očekávat po uzavření paktů o vzájemné pomoci, nýbrž vykročily na cestu zesílené nepřátelské činnosti vůči Sovětskému svazu, kterou prováděly tajně a za zády SSSR. K tomu využívaly tak zvanou Baltskou dohodu, v jejímž rámci byly původně členy vojenského svazku namířeného proti SSSR pouze Lotyšsko a Estonsko, jež se však koncem minulého roku přeměnila ve vojenský svazek, který zahrnoval kromě Lotyšska a Estonska rovněž i Litvu.

Z toho vyplývá, že vládnoucí buržoazní skupiny Litvy, Lotyšska a Estonska prokázaly svou neschopnost uvést poctivě do života pakty o vzájemné pomoci

uzavřené se Sovětským svazem a že naopak ještě zesílily nepřátelskou činnost vůči Sovětskému svazu. Neustále rostl počet důkazů, že vlády těchto zemí hrubě porušovaly pakty o vzájemné pomoci uzavřené se Sovětským svazem. Trpět takový stav bylo nadále už naprosto nemožné, zvláště za podmínek současné mezinárodní situace. Proto tedy následovaly vám známé požadavky sovětské vlády na změnu složení vlád Litvy, Lotyšska a Estonska a na vstup dalších jednotek Rudé armády na území těchto států.

Důsledky těchto kroků naší vlády jsou vám známy.

Nejvýznamnějším opatřením vlád v Estonsku, Lotyšsku a Litvě, vlád Sovětskému svazu přátelských, bylo uspořádání svobodných voleb do parlamentů. V červnu byly provedeny demokratické volby do Litevského sejmu, do Lotyšského sejmu a do Státní dумы Estonska. Volby ukázaly, že vládnoucí buržoazní kliky Litvy, Lotyšska a Estonska nevyjadřovaly vůli svých národů, že byly představitelkami pouze úzké skupiny vykořisťovatelů. Sejmy Litvy a Lotyšska i Státní дума Estonska, zvolené na základě všeobecného, přímého, rovného a tajného volebního práva, vyslovily již svůj jednomyslný názor na hlavní politické otázky. Můžeme s uspokojením konstatovat, že národy Estonska, Lotyšska a Litvy svorně hlasovaly pro své představitele, kteří se jednomyslně vyslovili pro zřízení sovětského řádu a pro vstup Litvy, Lotyšska a Estonska do rámce Svazu sovětských socialistických republik. Tím vztahy mezi Litvou, Lotyšskem, Estonskem a Sovětským svazem musí dostat nový základ. (Bouřlivý potlesk.)

Nejvyšší sovět posoudí otázky o připojení Litvy, Lotyšska a Estonska k Sovětskému svazu na úrovni svazových socialistických republik. Není žádných pochyb, že připojení těchto republik k Sovětskému svazu zajistí jim rychlý hospodářský vzestup i všestranný rozkvět národní kultury, že připojením k Sovětskému svazu se mnohonásobně zvětší jejich síla, že vzroste jejich bezpečnost a zároveň že ještě více zesílí moc Velikého Sovětského svazu. (Bouřlivý, dlouhoneutuchající potlesk.)

Připojení baltských zemí k SSSR znamená, že Sovětský svaz vzroste o 2 milióny 880 tisíc obyvatel Litvy, o 1 milión 950 tisíc obyvatel Lotyšska a o 1 milión 120 tisíc obyvatel Estonska.

Tím, spolu s obyvatelstvem Besarábie a severní Bukoviny, vzroste obyvatelstvo Sovětského svazu přibližně o 10 miliónů lidí. (Potlesk.) Připočteme-li k tomu více než 13 miliónů obyvatel západní Ukrajiny a západního Běloruska, vyjde nám, že Sovětský svaz vzrostl za uplynulý rok o více než 23 milióny obyvatel. (Potlesk.)

Nutno poznamenat, že devatenáct dvacetin veškerého tohoto obyvatelstva žilo již dříve v rámci SSSR, bylo však imperialistickými velmocemi Západu násilím odtrženo od SSSR ve chvíli jeho vojenské slabosti. Nyní se toto obyvatelstvo znovu spojilo se Sovětským svazem.

Jak ukázalo sčítání obyvatelstva, Svaz sovětských socialistických republik může nyní hovořit mohutným hlasem ve jménu 193 miliónů obyvatel,

nepočítaje v to přírůstek obyvatelstva v letech 1939 a 1940. (Dlouhotrvající potlesk.)

Prvořadý význam pro naši zemi má skutečnost, že od nynějška se hranice Sovětského svazu přenesou na pobřeží Baltského moře. Zároveň naše země získá ty nezamrzající přístavy v Baltském moři, které jsme tolik potřebovali.

Úspěchy zahraniční politiky Sovětského svazu jsou tím významnější, že toho všeho jsme dosáhli mírovou cestou, že mírové vyřešení náležitostí jak v baltských zemích, tak i v Besarábii se událo za aktivní účasti a podpory širokých lidových mas těchto zemí. (Potlesk.)

Nutno zároveň říci, že na vládu Sovětského svazu byla vložena velická zodpovědnost za správné a organizované provádění praktických kroků, směřujících k politickému i hospodářskému přebudování nových sovětských republik.

Na minulém zasedání Nejvyššího sovětu jsem hovořil o mírové smlouvě s Finskem. Uběhly více než čtyři měsíce od uzavření této smlouvy, která je celkem uspokojivě dodržována. Během tohoto období byla rovněž podepsána obchodní dohoda s Finskem, přičemž podle našeho názoru se hospodářské vztahy mezi našimi zeměmi mohou příznivě rozvíjet. Finská vláda přijala rovněž naše návrhy na demilitarizaci Ålandských ostrovů a na zřízení sovětského konzulátu na těchto ostrovech. Pokud jde o další, pro obě strany příznivý rozvoj sovětsko-finských vztahů, ten závisí hlavně na Finsku. Je pochopitelné, že nezastaví-li některé elementy finských vládnoucích kruhů represivní opatření proti společenským vrstvám Finska, které se snaží posílit dobré sousedské vztahy k SSSR, mohou se vztahy mezi SSSR a Finskem zhoršit. (Smích. Potlesk.)

Molotov se ve svém projevu dále zabýval vztahy Sovětského svazu k Norsku a Švédsku, dále k Jugoslávii, Bulharsku, Turecku a Íránu a mluvil rovněž o vztazích k Japonsku. Poté pokračoval:

U našich vztahů ke Spojeným státům americkým se nebudu zdržovat, už jenom proto, že o nich nelze říci nic dobrého. (Smích.) Dozvěděli jsme se, že komusi ve Spojených státech se nelíbí úspěchy sovětské zahraniční politiky v Pobaltí. Musím však přiznat, že nás tato okolnost moc nezajímá (smích, potlesk), protože se svých úkolů zhostíme i bez pomoci těchto nespokojených pánů. (Smích, potlesk.) Avšak okolnost, že ve Spojených státech úřady nezákonně zadržely zlato, které naše Státní banka nedávno koupila od litevských, lotyšských a estonských bank, vyvolala z naší strany ten nejenergičtější protest. V tomto případě můžeme pouze připomenout jak vládě Spojených států, tak i vládě Anglie, která se vydala na tutéž cestu, jejich odpovědnost za tyto nezákonné činy.

Pokud jde o naše vztahy s velkou nacionální Čínou, vedoucí boj za svou existenci, udržely si svůj dobrý sousedský a přátelský ráz, vyplývající ze sovětsko-čínského paktu o neútočení.

Dovolte, abych zde ukončil své poznámky, týkající se našich vztahů s různými zeměmi.

Zbývá mi říci několik slov o všeobecné perspektivě vývoje mezinárodní situace.

Změny, k nimž došlo v Evropě v důsledku velikých úspěchů německých zbraní, nelze nikterak považovat za takové změny, které by již slibovaly blízký konec války. Události způsobily, že jedna strana, jmenovitě Německo, výrazně zesílila v důsledku svých válečných úspěchů, kdežto druhá strana už nepředstavuje jednotný celek, přičemž, pokud jde o Anglii, znovu vzrostly její obtíže při pokračování ve válce, zatímco Francie, která z války vystoupila, prožívá po porážce těžkou krizi. Zesílení jedné válčící strany a oslabení druhé válčící strany má výrazný ohlas nejen v Evropě, ale i v ostatních částech světa. Mezi poraženými jsou, kromě Francie, i malé země Belgie a Holandsko, které mají velké koloniální panství, jež už nemohou bránit s dřívější silou. Následkem toho se stále zostrňuje problém znovurozdělení kolonií. Imperialistické choutky vzrůstají nejen ve vzdáleném Japonsku, nýbrž i ve Spojených státech amerických, kde je nemálo lovců maskujících své imperialistické plány reklamní *starostí* o zájmy veškeré *západní polokoule*, kterou jsou si ochotni tito pánové přivlastnit se všemi jejími početnými republikami i koloniálními državami jiných států na ostrovech, přiléhajících k americké pevnině. To vše s sebou nese hrozbu dalšího rozšiřování i dalšího rozdmýchávání války, jež by se mohla přeměnit ve světovou imperialistickou válku.

Za těchto podmínek musí Sovětský svaz projevit zvýšenou bdělost nad svou vnější bezpečností, nad upevněním veškerého svého vnitřního i zahraničního postavení. Zavedli jsme přechod ze sedmihodinového na osmihodinový pracovní den i další opatření, neboť počítáme s tím, že je nutno zajistit další, ještě mohutnější vzrůst obranné i hospodářské síly země, provést účinné upevnění kázně všech pracujících, usilovně působit ke zvýšení produktivity práce v naší zemi. Máme mnoho nových úspěchů, ale nehodláme se s nimi spokojit. Abychom zajistili další potřebné úspěchy Sovětského svazu, musíme mít stále na paměti slova soudruha Stalina, že "je nutno všechn náš lid udržovat ve stavu mobilizační připravenosti tváří v tvář nebezpečí vojenského útoku, aby žádná 'nahodilost' ani žádné triky našich zahraničních nepřátel nás nemohly překvapit". (Dlouhotrvající potlesk.) Budeme-li všichni mít na paměti tuto naši svatou povinnost, pak nás žádné události nepřekvapí a dobudeme nových a ještě slavnějších úspěchů Sovětského svazu. (Bouřlivé, dlouhotrvající ovace. Všichni vstávají.)

D O K U M E N T č. 4 2

5. září 1940

TELEGRAM NĚMECKÉHO ZAHRANIČNÍHO ÚŘADU
NĚMECKÉMU VELVYSLANCI V SOVĚTSKÉM SVAZU
(SCHULENBURGOVI)

Berlín, 5. září 1940

S t á t n í t a j e m s t v í

Číslo 1604

Námořnictvo hodlá vyklidit základnu na murmanském pobřeží, neboť má nyní k dispozici jinou základnu v Norsku. Informujte, prosím, Rusy o tomto rozhodnutí a jménem říšské vlády vyříd'te naše poděkování za účinnou pomoc. Dodatkem k oficiální nótě hodlá vrchní velitel námořních sil rovněž vyjádřit svou vděčnost osobním přípisem vrchnímu veliteli sovětského námořnictva. Telegrafujte proto, prosím, kdy jste učinil oznámení.

Woermann

DOKUMENT č. 43

13. října 1940

DOPIS ŘÍŠSKÉHO MINISTRA ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ STALINOVÍ

Berlín, 13. října 1940

Velevážený pane Staline!

Před více než rokem byly v důsledku Vašeho a Vůdcova rozhodnutí přezkoumány vztahy mezi Německem a Sovětským Ruskem a postaveny na zcela nový základ. Věřím, že rozhodnutí dosáhnout dorozumění mezi oběma našimi zeměmi - které vyplývalo z vědomí, že životní prostory (*Lebensräume*) našich národů spolu sousedí, že se však nutně nepřekrývají, a které vedlo k delimitaci vzájemných sfér vlivu a k německo-sovětskému paktu o neútočení i ke smlouvě o přátelství - přineslo oběma stranám výhody. Jsem přesvědčen, že důsledné pokračování v politice dobrých sousedských vztahů a další posilování politické i hospodářské spolupráce povede i v budoucnosti ke stále většímu prospěchu těchto dvou velkých národů. Německo je každopádně připraveno a rozhodnuto působit k tomuto cíli.

S ohledem na tento cíl se domnívám, že přímé kontakty mezi odpovědnými osobami obou zemí nabývají neobyčejné důležitosti. Věřím, že takový osobní kontakt jinými cestami než obvyklými diplomatickými kanály je pro autoritativní režimy, jako jsou naše, čas od času nevyhnutelný. Chtěl bych proto dnes krátce zrekapitulovat události od své poslední návštěvy v Moskvě. Kvůli historické závažnosti těchto událostí a kvůli pokračování naší názorové výměny v uplynulém roce chtěl bych Vám podat rozbor politiky, kterou Německo provádělo v tomto období.

Po skončení polské kampaně se nám stalo zřejmé - a potvrdily nám to i četné zprávy, které jsme během zimy obdrželi - že Anglie, věrná své tradiční politice, zbudovala veškerou svou válečnou strategii na naději v rozšíření války. Již pokusy získat Sovětský svaz do vojenské koalice proti Německu, učiněné v roce 1939, směřovaly k tomuto cíli. (Angličané) byli zklamáni německo-sovětoruskou dohodou. Podobný ráz měl posléze postoj Anglie i Francie k sovětorusko-finskému konfliktu.

Zjara 1940 se staly tyto skryté záměry zcela jasnými. Tehdy začala aktivní fáze anglické orientace na rozšíření války na ostatní evropské národy. Po skončení sovětorusko-finské války bylo za první terč vybráno Norsko. Obsazením Narviku a jiných norských základů měly být Německu přerušeny dodávky železné rudy a měla být zřízena nová fronta ve Skandinávii. Bylo zásluhou pouze včasného zákroku německého vedení v Berlíně a rychlého

úderu našich jednotek - které vyhnaly Angličany i Francouze z Norska - že se celá Skandinávie nestala válečným dějištěm.

Několik týdnů poté se tato anglo-francouzská hra opakovala v Holandsku a v Belgii. I zde dokázalo Německo v hodině dvanácté odvrátit zamýšlený úder anglo-francouzských armád proti Porúří (o němž jsme byli krátce předtím informováni), a to rozhodujícími vítězstvími našich armád. Dnes dokonce i ve Francii, "anglickém kontinentálním meči", většina Francouzů si uvědomila, že jejich země měla koneckonců smrtelně vykrvácet jako oběť této tradiční "humanistické" politiky Anglie. Pokud jde o současné anglické vládcy, kteří vyhlásili Německu válku a kteří tím uvrhli britský národ do neštěstí, ani oni už nakonec nemohli skrývat tradiční britskou politiku a své pohrdání vlastními spojenci. Naopak, jakmile se osud obrátil proti nim, přestali s veškerými pokryteckými prohlášeními. S pravým anglickým cynismem zrádně opustili své přátele. Vskutku, aby se sami zachránili, očerňovali své někdejší spojence a posléze i proti nim otevřeně násilně vystoupili. Andalanes, Dunkerque, Oran, Dakar - to jsou jména, která, jak se mi jeví - mohou dokonale světu ukázat hodnotu anglického přátelství. Avšak i my, Němci, jsme se při této příležitosti poučili: že Angličané jsou nejen bezohlední politikové, nýbrž i špatní vojáci. Naše jednotky je zahnały na útěk vždy, kdykoliv se s nimi utkaly v boji. Německý voják je všude předčil.

Balkán byl dalším cílem anglické politiky rozšiřování války. Podle zpráv, které máme k dispozici, byly letos mnohokrát vypracovávány různé plány a v jednom případě bylo jejich provedení již nařízeno. Že tyto plány se správně neuskutečnily, bylo - jak dnes víme - výhradně zásluhou téměř neuvěřitelného diletantismu a ohromujícího nesouladu mezi politickými a vojenskými vůdčími činiteli Anglie a Francie.

Nepřátelé Německa se snažili před světem skrývat své kroky směřující k rozšíření války a pokoušeli se celému světu označovat naše odhalení oněch anglických metod rozšiřování války za manévr německé propagandy. Mezitím se díky osudu dostaly do rukou německých armád, postupujících bleskovou rychlostí na různých bojištích, dokumenty neocenitelného významu. Jak známo, podařilo se nám ukořistit tajný politický archiv francouzského generálního štábu již připravený k odeslání a obsahující proto nezvratný důkaz o správnosti našich zpráv, které se týkaly záměrů našich protivníků i závěrů, které jsme z nich vyvodili. Řadu těchto dokumentů, jak si vzpomínáte, jsme již uveřejnili v tisku a obrovské množství materiálů se ještě překládá a studuje. Bude-li zapotřebí, vydáme je v Bílé knize. Vpravdě s neobyčejnou přesvědčivostí se zde odhaluje pozadí anglické válečné politiky. Chápete, jak jsme rádi, že můžeme otevřít světu oči, aby viděl bezpříkladnou nezodpovědnost i téměř zločinnou lehkomyšlnost, s níž současní angličtí vládcové svým vyhlášením války Německu uvrhli do neštěstí nejen vlastní národ, ale i ostatní evropské národy. Ba co více, dokumenty, jež máme k dispozici, dokazují, že gentlemani nad Temží by se nezastavili před útokem na zcela nezúčastněné národy jenom proto,

že pokračují ve svém přirozeném obchodu s Německem bez ohledu na britské veřejné protesty a dokonce hrozby. Sovětoruská naftová pole v Baku a naftový přístav v Batumi měly bezpochyby být již letos obětí britských útoků, kdyby zhroucení Francie a vypuzení britské armády z Evropy nebylo zlomilo anglickou odvahu k agresi a rychle s touto činností neskoncovalo.

Nicméně Vůdce, uznáv, že je naprosto nesmyslné pokračovat v této válce, nabídl 19. června znovu Anglii mír. Po odmítnutí této poslední nabídky je nyní Německo odhodláno dovést válku proti Anglii a jejímu Impériu až do konečné porážky Británie. Nyní probíhá závěrečná fáze boje, jež skončí teprve tehdy, až bude nepřítel vojensky zničen, anebo až skutečně pochopí a bude garantovat vyloučení sil odpovědných za válku. Není podstatné, kdy to nastoupí. Neboť jedna věc je jistá: válka jako taková je pro nás už každopádně vyhraná. Je pouze otázkou, jak dlouho potrvá, nežli Anglie v důsledku našich operací uzná svou úplnou porážku.

V této závěrečné válečné fázi Osa, v obraně před možnými kroky, které by Anglie mohla ve své zoufalé situaci podniknout, byla nucena sáhnout k pochopitelnému bezpečnostnímu opatření a zajistit svou vojenskou a strategickou pozici v Evropě, jakož i své politické a diplomatické postavení ve světě. Dále musela zabezpečit požadavky na chod svého hospodářského života. Bezprostředně po skončení kampaně na Západě se Německo a Itálie pustily do tohoto úkolu a nyní ho v hrubých rysech vyřešily. V této souvislosti lze rovněž uvést - pro Německo - bezpříkladný úkol zabezpečit své pozice na norském pobřeží v celé šíři od Skagerraku do Kirkenes. Za tím účelem uzavřelo Německo jisté čistě technické dohody se Švédskem a Finskem, o nichž jsem Vás plně informoval prostřednictvím německého velvyslanectví. Jejich výlučným účelem je zajistit zásobování pobřežních měst na severu (Narviku a Kirkenes), která jsou pro nás pozemní cestou těžko dosažitelná, lodními dodávkami přes teritorium těchto zemí.

Politika, kterou jsme nedávno prováděli v rumunsko-maďarském sporu, byla podobného zaměření. Naše záruka Rumunsku je výhradně nutná k obraně této balkánské oblasti - jež je neobyčejně důležitá vzhledem k německému zásobování naftou a obilím - před jakýmkoli narušením válkou, sabotáží atd. uvnitř této oblasti právě tak jako před vnějšími pokusy o invazi. Protiněmecký tisk se tehdy snažil ze záruk poskytnutých Rumunsku mocnostmi Osy vykonstruovat interpretaci, jejíž smysl byl až příliš zjevný. Pravda o této záležitosti je, že koncem srpna - jak známo - situace mezi Rumunskem a Maďarskem podněcovaná anglickými agenty, známými buřiči na Balkáně, dosáhla takového stupně, že bezprostředně hrozilo vypuknutí války a skutečně už došlo ke vzdušným soubojům. Stalo se zřejmé, že mír na Balkáně lze zachránit pouze nanejvýš rychlou diplomatickou intervencí. Na nějaké rozhovory či konzultace nebylo času. Události z vojenského hlediska zašly už příliš daleko. To bylo důvodem pro naprosto improvizovanou schůzku ve Vídni a pro arbitráž během 24 hodin. Je proto patrně zbytečné zdůrazňovat, že

tendenční zvěsti, které se tehdy objevily v protiněmeckém tisku - jako by tyto německo-italské akce směřovaly proti Sovětskému svazu - byly naprosto nepodložené a diktované výhradně úmyslem poškodit vztahy mezi Osou a Sovětským svazem.

Rovněž tak německá vojenská mise vyslaná před několika dny na žádost Rumunů i přidělená instruktážní jednotka německého letectva, které obě daly znovu příležitost k průhledným spekulacím našich nepřátel, slouží k výcviku rumunské armády a k ochraně německých zájmů, neboť německá ekonomika a ekonomiky těchto oblastí jsou na sobě úzce závislé. Jestliže Anglie, jak naznačují některé zprávy, hodlá vsadit podniknout jisté akce například proti naftovým polím v Rumunsku, pak i my jsme již učinili opatření, abychom dali patřičnou odpověď na podobné britské pokusy o vnější intervenci anebo o vnitřní sabotáž. Vzhledem ke zcela falešným a tendenčním tiskovým zprávám, které se velmi rozmnožily v posledních dnech, informoval jsem nedávno Vašeho velvyslance pana Škvarceva o pravých motivech naší akce i o opatřeních, která byla ve skutečnosti podniknuta.

V souvislosti se sabotážními pokusy Britů má určitou váhu otázka, kterou vznesla Vaše vláda o reorganizaci režimu v Podunají. Mohu Vám oznámit, že po dohodě s italskou vládou podáme v příštích dnech návrhy, které vezmou v úvahu Vaše přání v této záležitosti.

Po zmíněných opatřeních směřujících k zabezpečení evropského postavení Osy bylo v posledních týdnech předním zájmem říšské i italské vlády zabránit, aby válka přerostla za hranice evropského kontinentu ve světový požár. Protože naděje Angličanů nalézt v Evropě spojence selhaly, anglická vláda zintenzivňuje snahy o podporu zvláště těch kruhů, které v zámořských demokraciích usilují o vstup do války proti Německu a Itálii a na straně Anglie. Na rozdíl od nich stojí zájem těchto národů, které jsou ve stejné míře nadšeny přáním po Novém pořádku ve světě namířeným proti ochromeným plutokratickým demokraciím a které stejně jako my vidí, že tyto zájmy ohrožuje další rozšíření evropské války ve světový požár. Týká se to zejména Japonska. Proto jsem před jistou dobou, podle Vůdcova příkazu, vyslal do Tokia zmocněnce, aby neoficiálně zjistil, zda by společné zájmy mohly být vyjádřeny ve formě paktu namířeného proti dalšímu rozšíření války na jiné národy. Výměna názorů, která velmi rychle následovala, vyústila v naprostý a všeobecný souhlas Berlína, Říma a Tokia v tom smyslu, že v zájmu rychlého nastolení míru musí být zabráněno dalšímu rozšíření války a že nejlepším způsobem, jak čelit válečnému štvání mezinárodní kliky, by bylo vojenské spojenectví tří velmocí. Tak, navzdory veškerým britským intrikám, byla s překvapující rychlostí uzavřena Berlínská smlouva - jak jsem Vám mohl oznámit prostřednictvím velvyslanectví, když se dosáhlo konečné dohody den před jejím podepsáním. Věřím, že uzavření této smlouvy uspíší pád současných anglických vládců, kteří jsou osamoceni v odporu ke konečnému nastolení míru, a že tím poslouží zájmům všech národů.

Pokud jde o otázku vztahů tří účastníků tohoto spojení k Sovětskému svazu, mohu předem prohlásit, že od počátku názorové výměny byly všechny tři velmoci zajedno, že tento pakt není v žádném případě namířen proti Sovětskému svazu; že naopak přátelské vztahy těchto velmocí a jejich smlouvy se Sovětským svazem musejí touto dohodou zůstat nedotčeny. Tento postoj byl skutečně výslovně vyjádřen v textu Berlínské smlouvy. Co se týče Německa, je uzavření tohoto paktu logickým výsledkem koncepce jeho zahraniční politiky - dávno prováděné říšskou vládou - v níž mají společné a nenarušitelné místo jak přátelská německo-sovětská spolupráce, tak i přátelská německo-japonská spolupráce. Kromě toho však přátelské styky mezi Německem a sovětským Ruskem stejně tak jako přátelské vztahy mezi sovětským Ruskem a Japonskem jsou logickými prvky přirozené politické koalice, která, bude-li moudře řízena, přinese největší prospěch všem zúčastněným velmocem. Vzpomínáte si, jak jsem za své první návštěvy v Moskvě s Vámi zcela upřímně hovořil o podobných myšlenkách a navrhl jsem Vám naše dobré služby při urovnání sporů, jež tehdy ještě existovaly mezi sovětským Ruskem a Japonskem. Od té doby jsem zintenzívnil své úsilí v tomto směru a uvítal bych, kdyby trend směřující k dosažení dohody se Sovětským svazem - který je rovněž stále zřetelnější v Japonsku - dospěl ke svému logickému cíli.

Závěrem bych rád prohlásil, že i podle Vůdcova názoru se zdá být historickým posláním čtyř velmocí - Sovětského svazu, Itálie, Japonska a Německa - aby si zvolily dlouhodobou politiku a usměrnily budoucí vývoj svých národů cestou delimitace svých zájmů ve světovém měřítku.

V zájmu dalšího vyjasnění problematiky podobného rozhodujícího významu pro budoucnost našich národů a v zájmu jejího prodiskutování konkrétním způsobem bychom uvítali, kdyby nás pan Molotov brzy navštívil v Berlíně. Rád bych mu nabídl nanejvýš srdečné pozvání i jménem říšské vlády. Po obou mých návštěvách v Moskvě by pro mne osobně bylo zvláštním potěšením přijmout pana Molotova v Berlíně. Jeho návštěva by pak dala Vůdci příležitost, aby panu Molotovovi osobně vysvětlil své názory na příští uspořádání vztahů mezi oběma našimi zeměmi. Po svém návratu by Vám pan Molotov mohl podrobně tlumočit Vůdcovy cíle a záměry. Vznikne-li poté příležitost pro další vypracování společné politiky v souladu s mým předchozím prohlášením - jak věřím a očekávám - rád znovu osobně přijedu do Moskvy, abych dokončil výměnu názorů s Vámi, velevážený pane Staline, a abych prohovořil - možná že společně se zástupci Japonska a Itálie - základy politiky, která by jediná mohla přinést *praktické* výhody nám všem.

S nejlepšími pozdravy zůstávám s plnou úctou Váš

Ribbentrop

DOKUMENT č. 44

22. října 1940

TELEGRAM NĚMECKÉHO VELVYSLANCE V SOVĚTSKÉM SVAZU (SCHULENBURGA) NĚMECKÉMU ZAHRANIČNÍMU ÚŘADU

Moskva, 22. října 1940, 5.02

Příjem: 22. října 1940, 7.35

V e l m i n a l é h a v é

Číslo 2236 z 21. října

S odvoláním na váš telegram z 20. října 1940 číslo 1890 (1).

Osobně pro říšského ministra zahraničních věcí.

Dnes večer mně Molotov předal Stalinovu zapečetěnou odpověď spolu s kopií. Forma i styl dopisu neponechávají pochybností, že dopis byl osobně koncipován Stalinem.

Doslovně přeložen zní dopis takto:

"Velevážený pane von Ribbentrop: obdržel jsem Váš dopis. Upřímně Vám děkuji za důvěru i za poučný rozbor nedávných událostí obsažený ve Vašem dopise.

Souhlasím s Vámi, že je zcela možné další zlepšení vztahů mezi našimi zeměmi na trvalé základně dlouhodobé delimitace oboustranných zájmů.

Pan Molotov přiznává, že je Vaším dlužníkem a že jeho povinností je navštívit Vás oplátkou v Berlíně. Tímto přijímá Vaše pozvání.

Zbývá nám dohodnout datum příjezdu do Berlína. Pro pana Molotova je nejpráhodnější doba mezi 10. a 12. listopadem. Je-li rovněž přijatelná pro německou vládu, možno tuto otázku považovat za vyřízenou.

Vítám Vámi vyjádřené přání přijet znovu do Moskvy, abychom pokračovali ve výměně názorů, kterou jsme zahájili vloni o otázkách zajímajících obě strany, a doufám, že se toto přání uskuteční po cestě pana Molotova do Berlína.

Pokud jde o společné posouzení některých záležitostí za japonské a italské účasti, jsem toho názoru (aniž bych byl v zásadě proti této myšlence), že tato otázka musí být ještě předem posouzena.

S projevem dokonalé úcty Váš . . ."

Molotov ústně dodal, že plánuje příjezd do Berlína 10., 11., nebo 12., listopadu. O délce jeho pobytu ještě nepadlo rozhodnutí. Bude učiněno podle naléhavosti situace.

Hilger přijede do Berlína ve čtvrtek ráno, přiveze s sebou Stalinův originální dopis a projedná zde další podrobnosti návštěvy.

Molotov žádá, aby celá věc byla prozatím považována za přísně důvěrnou.

Schulenburg

(1) Není otištěn.

DOKUMENT č. 45

12. listopadu 1940

MEMORANDUM O ROZHOVORU, KTERÝ VEDL ŘÍŠSKÝ
MINISTR ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ S PŘEDSEDOU RADY
LIDOVÝCH KOMISAŘŮ A LIDOVÝM KOMISAŘEM
ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ V. M. MOLOTOVEM ZA PŘÍTOMNOSTI
ZÁSTUPCE LIDOVÉHO KOMISAŘE ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ
DĚKANOZOVA A ROVNĚŽ VELVYSLANECKÉHO RADY
HILGERA A PANA PAVLOVA V ROLI TLUMOČNÍKA; KONAL
SE V BERLÍNĚ 12. LISTOPADU 1940

RM 41/40

Po několika úvodních slovech prohlásil říšský ministr zahraničních věcí, že od doby jeho dvou návštěv, které vloni vykonal v Moskvě, událo se mnoho věcí. S odvoláním na rozhovory, které vedl v Moskvě s ruskými státníky, a dodatkem k tomu, co nedávno napsal v dopise Stalinovi, chce nyní učinit několik dalších prohlášení o německém pohledu na všeobecnou situaci a na rusko-německé vztahy, aniž by přejímal stanovisko Vůdce, jenž hodlá podrobně hovořit s panem Molotovem odpoledne a hodlá mu sdělit svůj promyšlený názor na politickou situaci. Po rozmluvě s Vůdcem bude ještě příležitost pro diskuse s říšským ministrem zahraničních věcí a lze předpokládat, že tato německo-ruská výměna názorů bude mít příznivý účinek na vztahy mezi oběma zeměmi.

Molotov odpověděl, že je mu znám obsah dopisu Stalinovi, jenž již podával všeobecný přehled událostí od posledního podzimu, a doufá, že rozbor učiněný v dopise bude doplněn ústními prohlášeními Vůdce o celkové situaci a o německo-ruských vztazích.

Říšský ministr zahraničních věcí odpověděl, že již v dopise Stalinovi vyjádřil pevné německé přesvědčení, které při této příležitosti chce znovu zdůraznit, že žádná síla na světě nemůže změnit skutečnost, že nastal začátek konce Britského impéria. Anglie je přemožena a je pouze otázkou času, kdy s konečnou platností svou porážku uzná. Možná že to nastane brzy, protože situace v Anglii je každým dnem chaotičtější. Německo by přirozeně uvítalo brzké zakončení konfliktu, neboť si nepřije za všech okolností zbytečně obětovat lidské životy.

Jestliže se však Britové v nejbližší budoucnosti neodhodlají přiznat svou porážku, požádají definitivně o mír během příštího roku. Německo pokračuje dnem i nocí v bombardování Anglie. Jeho ponorky budou postupně využity v plném rozsahu a způsobí Anglii strašné ztráty. Německo se domnívá, že Anglie

bude asi těmito útoky přinucena vzdát se boje. Ve Velké Británii je již zjevný určitý neklid, který zřejmě naznačuje takové východisko. Kdyby však Anglie nebyla sražena na kolena současnými způsoby útoků, Německo, jakmile povětrnostní podmínky dovolí, energicky přistoupí k útoku ve velkém měřítku, jímž Anglii definitivně rozdrtí. Tomuto útoku ve velkém měřítku by tedy mohly zabránit pouze mimořádné povětrnostní podmínky.

Na druhé straně Anglie doufá v pomoc Spojených států, jejichž podpora je ovšem neobyčejně problematická. Pokud jde o eventuální pozemní operace, vstup Spojených států do války by pro Německo neměl vůbec žádné důsledky. Německo a Itálie by nikdy nedovolily Anglosasům, aby se opět vylodili na evropském kontinentě. Pomoc, kterou Anglie může dostat od americké flotily, je rovněž velmi nejistá. Takže Amerika se omezí na dodávky válečného materiálu Britům, především letadel. Těžko říci, kolik tohoto materiálu opravdu do Anglie dojde. Lze však předpokládat, že v důsledku opatření podniknutých německým námořnictvem dorazí lodní dodávky z Ameriky do Anglie pouze ve velice skrovném rozsahu, takže i v tomto ohledu je americká podpora více než pochybná. Za těchto okolností otázka, zda Amerika vstoupí do války, či nikoli, je pro Německo naprosto bezvýznamná.

Pokud jde o politickou situaci, říšský ministr zahraničních věcí poznamenal, že nyní, po skončení francouzské kampaně, je Německo mimořádně silné. Vůdce pravděpodobně podá panu Molotovovi v tomto směru další informace.

Průběh války nezpůsobil ani lidské oběti - jakkoli politováníhodné jsou ztráty pro bezprostředně postižené rodiny - ani materiální ztráty, jež by stály za zmínku. Německo proto disponuje neobyčejně velkým počtem divizí a jeho vzdušné síly stále rostou. Množství ponorek i ostatních námořních jednotek se neustále zvětšuje. Za těchto okolností každý pokus o vylodění nebo o vojenské operace na kontinentě, provedený buď Anglií samotnou nebo s americkou záštitou, by byl od počátku odsouzen k naprostému nezdaru. To by vůbec nebyl vojenský problém. Angličané to ještě nepochopili, protože ve Velké Británii evidentně panuje jistý zmatek a protože zemi vedou političtí a vojenští diletanti, jmenovitě Churchill, který selhal ve všech rozhodujících okamžicích své dosavadní kariéry a který znovu selže i nyní.

Dále: Osa suverénně vojensky i politicky ovládá svou část Evropy. Dokonce i Francie, která prohrála válku a musí za ni zaplatit (což mimochodem Francouzi dobře chápou), přijala zásadu, že Francie v budoucnu nebude znovu podporovat Anglii ani de Gaulla, donkichotského dobyvatele Afriky. Vzhledem k mimořádné síle svého postavení mocnosti Osa nepřemýšlejí, jak by mohly vyhrát válku, nýbrž spíše, jak rychle by mohly ukončit válku už vyhranou.

V důsledku celého tohoto vývoje, to jest v důsledku přirozeného přání Německa i Itálie skončit pokud možno nejrychleji válku, obě země se rozhlíží po přátelích, kteří sledují stejný zájem, to jest, kteří jsou proti jakémukoli rozšíření války a usilují o její rychlé zakončení. Trojstranný pakt mezi Německem, Itálií a Japonskem byl výsledkem těchto snah. Říšský ministr

zahraničních věcí může důvěrně prozradit, že řada dalších zemí též vyhlásila svou solidaritu s myšlenkami paktu tří mocností.

V této souvislosti říšský ministr zahraničních věcí zdůraznil, že v průběhu rozhovorů o paktu tří velmocí, které velmi brzy skončily, jak už oznámil v dopise Stalinovi, všichni tři účastníci se především řídili jedinou myšlenkou, totiž, že pakt v žádném případě nesmí poškodit vztahy tří velmocí k Rusku. S touto myšlenkou přišel říšský ministr zahraničních věcí a Itálie i Japonsko ji ihned spontánně přijaly. Zejména Japonsko - jehož přátelství s Německem má vzhledem k válečné agitaci ve Spojených státech zvláštní význam, aby se zabránilo rozšířit válku - jí udělilo svou podporu. Vztahy k Rusku byly objasněny v článku 5 Trojstranného paktu uzavřeného v Berlíně a představovaly ve skutečnosti první vyřešený bod.

Říšský ministr zahraničních věcí podtrhl, že od prvního okamžiku jeho moskevské návštěvy mu bylo jasné, že v základě zahraniční politiky Nového Německa je přátelství s Japonskem (vyjádřeném v Trojstranném paktu) a přátelství s Ruskem nejenom v absolutním vzájemném souladu, ale že může být i pozitivní hodnotou v realizaci této zahraniční politiky, pokud jde o přání brzkého zakončení války - přání, které zajisté sdílí i sovětské Rusko. Molotov si patrně vzpomíná, že říšský ministr zahraničních věcí v Moskvě prohlásil, že Německo by velmi uvítalo zlepšení vztahů mezi Ruskem a Japonskem. On (říšský ministr zahraničních věcí) si přivezl do Německa Stalinův souhlas s myšlenkou, že by bylo i v ruském zájmu, kdyby Německo použilo svého vlivu v Tokiu ve prospěch obnovení přátelských rusko-japonských styků. Říšský ministr zahraničních věcí zdůraznil, že v tomto směru použil svého vlivu v Tokiu a věří, že jeho působení bylo do jisté míry už úspěšné. Nikoli jenom od doby své moskevské návštěvy, ale dokonce již před sedmi či osmi lety on (říšský ministr zahraničních věcí) se vždy v rozhovorech s Japonci přimlouval za rusko-japonskou dohodu. Jeho stanoviskem je, že jakmile bude možná delimitace vzájemných sfér vlivu mezi sovětským Ruskem a Německem, bude možno dosáhnout i delimitace zájmů mezi Japonskem a Ruskem. Vzhledem ke své politice životního prostoru (*Lebensraum*) orientuje se nyní Japonsko nikoli na východ a sever, nýbrž na jih a říšský ministr zahraničních věcí věří, že svým vlivem trochu k tomuto vývoji přispěl. Jiným důvodem, proč Německo usilovalo o dorozumění s Japonskem, bylo vědomí, že jednoho dne vstoupí Anglie do války proti Říši. Proto Německo ještě za dobrých časů nastoupilo příznivou politiku vůči Japonsku.

Vůdce je nyní toho názoru, že by bylo v každém případě prospěšné, kdyby se učinil pokus o vymezení sfér vlivu mezi Ruskem, Německem, Itálií a Japonskem ve velmi hrubých rysech. Vůdce o této otázce uvažoval dlouho a důkladně a dospěl k tomuto závěru: z hlediska postavení, které tyto čtyři národy zaujímají ve světě, by moudrá politika normálně usměrňovala expanzi jejich životního prostoru všeobecně směrem jižním. Japonsko se již obrátilo na jih a bude mít na staletí co dělat, aby zkonsolidovalo své územní zisky na jihu.

Německo stanovilo své sféry vlivu společně s Ruskem a po zřízení Nového pořádku v Evropě shledává, že expanze jeho životního prostoru by rovněž měla směřovat na jih, to znamená do centrální Afriky, do oblasti bývalých německých kolonií. Podobně italská expanze jde na jih do africké části Středomoří, to jest do severní a východní Afriky. On, ministr zahraničních věcí, by rád věděl, zda Rusko se koneckonců rovněž nezaměří na jih k přirozenému přístupu k otevřenému moři, jenž je pro Rusko tak důležitý. To jsou, jak závěrem prohlásil říšský ministr zahraničních věcí, rozsáhlé koncepce, o nichž během uplynulých měsíců často diskutoval s Vůdcem a které rovněž předkládá Molotovovi u příležitosti jeho berlínské návštěvy.

Na Molotovovu otázku, které moře má říšský ministr zahraničních věcí na mysli, když právě hovořil o přístupu k moři, dotázaný odpověděl, že podle německého mínění vzniknou po válce na celém světě veliké příležitosti. Odvolal se na skutečnost, že Stalinovi v Moskvě sdělil, že Anglie už nemá právo ovládat svět. Anglie prováděla šílenou politiku, za níž jednoho dne bude muset zaplatit. Německo proto věří, že vyplynou veliké příležitosti ze statutu britského imperiálního vlastnictví.

Z německo-ruské smlouvy měli až dosud oba partneři prospěch, Rusko právě tak jako Německo, které bylo s to dosáhnout svých oprávněných revizí na Západě. Vítězství Německa nad Polskem a Francií podstatně přispěla k úspěšnému provedení těchto změn. Oba účastníci německo-ruské smlouvy udělali spolu několik dobrých obchodů. To je nejprospěšnější základna každé smlouvy. Je nyní otázka, zda by i v budoucnu nemohli společně pokračovat v dobrých obchodech a zda by sovětské Rusko nemohlo získat odpovídající výhody z nového uspořádání věcí v Britském impériu, to znamená, zda by se koneckonců nemohl nalézt pro Rusko nejpríhodnější přístup k moři směrem do Perského zálivu a Arabského moře a zda by současně nemohly být realizovány i některé ostatní ruské aspirace v této části Asie, na níž Německo nemá absolutně žádný zájem.

Říšský ministr zahraničních věcí se dále zmínil o problému Turecka. Až dosud má tato země formálně spojeneckou smlouvu s Francií a Anglií. Francie je svou porážkou vyřazena a hodnota Anglie jako spojence se stává čím dál tím pochybnější. Vzhledem k tomu Turecko bylo v uplynulých měsících dostatečně chytré a omezilo své svazky s Anglií na úroveň, jež ve skutečnosti neznámá nic víc než někdejší neutralitu. Vzniká otázka, jaký zájem má Rusko na Turecku. Vzhledem k bezprostřednímu konci války, jenž je v zájmu všech zemí včetně Ruska, věří, že Turecko bude stále naléhavěji nuceno uvolnit své svazky s Anglií. On (říšský ministr zahraničních věcí) nemá v úmyslu předkládat definitivní podrobné soudy, věří však, že přijmou-li Rusko, Německo, Itálie a Japonsko společnou platformu, bude možno postupně převést Turecko k těmto zemím. Až dosud žádným konkrétním způsobem nediskutoval s Turky o těchto záležitostech. Pouze v důvěrné rozmluvě s tureckým velvyslancem prohlásil, že Německo by uvítalo, kdyby Turecko, sledujíc ve větší míře svou dosavadní

politickou linii, dosáhlo absolutní neutrality, a dodal, že Německo si nečiní nároky na jakékoli turecké území.

Říšský ministr zahraničních věcí dále pravil, že v tomto ohledu zcela rozumí ruské nespokojenosti s konvencí o Úžinách z Montreux. Německo bylo dokonce ještě nespokojenější, protože vůbec nebylo přizváno k jednání. On osobně (říšský ministr zahraničních věcí) je toho názoru, že montreuxská konvence - stejně jako Dunajská komise - musí být škrtnuta a nahrazena něčím novým. Nová dohoda musí být uzavřena těmi velmocemi, které jsou v této záležitosti obzvláště zainteresovány, především Ruskem, Tureckem, Itálií a Německem. Je jasné, že Rusko nemůže být spokojeno se současným stavem. Německo shledává přijatelnou myšlenku, že v Černém moři mají mít sovětské Rusko a přilehlé země jistá privilegia nad ostatními zeměmi světa. Je absurdní, aby země ležící tisíce mil od Černého moře si nárokovaly stejná práva jako černomořské velmoci. Nová dohoda o Úžinách s Tureckem by nadto musela Rusku zajistit určitá zvláštní privilegia, o jejichž podrobnostech v této chvíli ještě nemůže hovořit, která by však zásadně musela zajistit válečné i obchodní flotile Sovětského svazu volnější přístup do Středomoří než dosud. Rusko má na to právo. On (říšský ministr zahraničních věcí) už o těchto věcech mluvil s Itálií a argumenty, které právě uvedl, našly v Itálii nanejvýš příznivý ohlas. Zdá se mu výhodné, aby Rusko, Německo a Itálie prováděly společnou politiku vůči Turecku v tom smyslu, aby přiměly tuto zemi odpoutat se bez ztráty tváře od svých závazků k Anglii, které stěží vyhovují těmto třem zemím. Turecko by se tak stalo nejen členem velmocenské koalice směřující proti rozšíření války a k brzkému nastolení míru, ale bylo by i ochotno dobrovolně škrtnout montreuxskou konvenci a v součinnosti s těmito třemi zeměmi vypracovat novou koncepci o Úžinách, která by uspokojila spravedlivé požadavky všech a poskytla Rusku určitá zvláštní privilegia. Za těchto okolností by společně mohly uvážit, zda by nebylo možné uznat územní integritu Turecka.

Říšský ministr zahraničních věcí shrnul problematiku prohlášením, že zahrnuje tyto body:

1. Společně uvážit, jak by země Trojstranného paktu mohly dosáhnout nějaké dohody se Sovětským svazem, vyjadřující solidaritu Sovětského svazu s cílem Trojstranného paktu, jímž je zabránit rozšíření války a rychlé nastolení světového míru.

Dále by se měly upřesnit společné otázky, na nichž chtějí země spolupracovat, a konečně by měl být vysloven souhlas se vzájemným respektováním zájmů druhých. Taková by přibližně měla být vůdčí linie pro zamýšlenou dohodu. Podrobnosti by byly prodiskutovány později. Jestliže sovětská vláda shledá tyto důvody přijatelnými, mohlo by následovat společné prohlášení sovětské vlády a mocností Trojstranného paktu, vyzývající k rychlému nastolení míru.

2. Společně prozkoumat, zda by se nějakým způsobem mohly vyjasnit příští dlouhodobé zájmy čtyř zemí.

3. Včlenit i záležitosti Turecka a Úžin.

U všech těchto bodů dlužno mít na paměti, že si říšský ministr zahraničních věcí dosud nepřeje předkládat konkrétní návrhy; předložil pouze shrnutí myšlenek, které Vůdce a on měli na mysli, když zaslali dopis Stalinovi. Kdyby však sovětská vláda shledala tyto myšlenky přijatelnými, říšský ministr zahraničních věcí by byl zcela ochoten přijet do Moskvy a prohovorit tyto věci osobně se Stalinem. Rád by věděl, zda by byla na prospěch věci souběžná přítomnost jeho italského a japonského kolegy, kteří, pokud ví, by byli rovněž připraveni přijet do Moskvy. Přirozeně že vztah Ruska k Ose právě tak jako vztahy mezi Ruskem a Japonskem by napřed musely být vyjasněny cestou diplomatických kanálů.

Závěrem učinil říšský ministr zahraničních věcí poznámku, týkající se jeho nedávného rozhovoru s čínským velvyslancem. Nebyl k tomuto rozhovoru nikým vybídnut, existovaly však náznaky, že by Japonci neměly žádných námitek. V souladu s úsilím o brzké zakončení války se sám sebe ptal, zda by se nenaskytla možnost urovnat spory mezi Čankajškem a Japonskem. V žádném případě nenavrhl německé zprostředkování, avšak vzhledem k dávným a přátelským stykům mezi Čínou a Německem informoval pouze maršála Čankajška o německém stanovisku. Japonsko se chystá uznat nankinskou vládu; na druhé straně kolují zprávy o tom, že Japonsko i Čína si přejí nalézt kompromis. Nelze s jistotou stvrdit, zda tyto zprávy mají reálný podklad. Bylo by však bezpochyby dobře, kdyby se dal nalézt nějaký kompromis mezi těmito dvěma zeměmi. Z tohoto důvodu on (říšský ministr zahraničních věcí) si povolal čínského velvyslance, aby mu sdělil německé hledisko v této otázce, neboť nepovažuje za nemožné, že už něco mezi Japonskem a Čínou začalo, o čemž by si přál Molotova během této výměny názorů informovat.

Molotov souhlasil se zmínkou, která se týkala pokroku v čínsko-japonské dohodě, a na prohlášení říšského ministra zahraničních věcí odpověděl tím, že řekl, že jsou pro něj neobyčejně zajímavá a že výměna názorů o těchto rozsáhlých problémech, týkajících se nejenom Německa a sovětského Ruska, ale právě tak i ostatních států, by byla vskutku užitečná. Velmi dobře porozuměl prohlášením říšského ministra zahraničních věcí o značné důležitosti Trojstranného paktu. Jako zástupce neválčící země musí však požadovat řadu objasnění, aby mohl lépe posoudit význam tohoto paktu. Hovořil-li pakt o Novém pořádku v Evropě a o Velké východoasijské oblasti, pak koncepce *Velké východoasijské oblasti* zůstala zcela vágní, přinejmenším pro člověka, který se příprav paktu nezúčastnil. Bylo by proto pro něj důležité, aby obdržel přesnější definici této koncepce. Rovněž účast Sovětského svazu na akcích nastíněných

říšským ministrem zahraničních věcí se musí podrobně prodiskutovat, a to nejen v Berlíně, nýbrž i v Moskvě.

Říšský ministr zahraničních věcí odpověděl, že koncepce *Velké východoasijské oblasti* byla i pro něho nová a nebyla ani jemu podrobně definována. Tato formulace byla navržena v posledních dnech jednání, která, jak již řečeno, probíhala velmi rychle. Může však prohlásit, že koncepce *Velké východoasijské oblasti* nemá nic společného se životními sférami ruského vlivu. Během jednání o paktu, jak již uvedeno, prvním diskutovaným bodem bylo, že nesmí být do paktu včleněno nic, co by přímo či nepřímo směřovalo proti Rusku.

Molotov odpověděl, že pro delimitaci sfér vlivu na poměrně delší časové období je nutná přesnost. Proto žádal, aby byl informován o stanovisku autorů paktu nebo alespoň o stanovisku říšské vlády v tomto ohledu. Pro delimitaci sfér vlivu mezi Německem a Ruskem je nutná zvláštní opatrnost. Ustanovení těchto sfér vlivu v uplynulém roce bylo pouze částečným řešením, které zastaralo a ztratilo na významu ve světle nedávných okolností a událostí, s výjimkou finské otázky, o níž by chtěl promluvit později. Trvalé řešení si nutně vyžádá určitý čas. V této souvislosti si Rusko především přeje dorozumění s Německem, a teprve potom s Japonskem a Itálií, poté, až by předem obdrželo přesnou informaci o významu, podstatě a cílech Trojstranného paktu.

V tomto bodě byla romluva přerušena, aby byl ruským delegátům poskytnut čas na snídani v úzkém kruhu, než započne rozhovor s Vůdcem.

Schmidt
(ministr)

Berlín, 13. listopadu 1940

DOKUMENT č. 46

12. listopadu 1940

MEMORANDUM O ROZHOVORU, KTERÝ VEDL VŮDCE S
PŘEDSEDOU RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ A LIDOVÝM
KOMISAŘEM ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ MOLOTOVEM ZA
PŘÍTOMNOSTI ŘÍŠSKÉHO MINISTRA ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ,
ZÁSTUPCE LIDOVÉHO KOMISAŘE DĚKANOZOVA A
ROVNĚŽ VELVYSLANECKÉHO RADY HILGERA A PANA
PAVLOVA, JAKOŽTO TLUMOČNÍKA, 12. LISTOPADU 1940.

Státní tajemství
Füh. 32/40 g.Rs.

Po několika pozdravných slovech prohlásil Vůdce, že idea, kterou má při současných rozhovorech nejvíce na mysli, je taková: V životě národů je vskutku obtížné položit základ pro budoucí dlouhodobý vývoj, neboť vznik konfliktů bývá často silně ovlivněn osobními činiteli; nicméně věří, že je nutno pokusit se zajistit rozvoj národů dokonce i na dlouhé časové období, pokud by bylo možné, aby se odstranily třenice a aby se předem zabránilo konfliktům, jestliže by to bylo v lidských silách. Je zejména správné, že takové národy, jakými jsou německý a ruský národ, mají v čele muže, kteří disponují dostatečnou autoritou, aby řídili rozvoj svých zemí určitým směrem. Nadto ještě v případě Ruska a Německa jde o dva mohutné národy, které od přírody nemusí mít žádné zájmové spory, jestliže každý z nich pochopí, že i druhý vyžaduje určité životní nezbytnosti, bez jejichž zajištění není jeho existence možná. Kromě toho mají obě země vládní systémy, které nevedou válku pro samotnou válku, ale potřebují mír více nežli válku, aby splnily své vnitřní poslání. Vzhledem k životním potřebám zvláště na hospodářském poli by bylo vskutku možné, aby dosáhly vzájemné dohody, která by vedla k mírové spolupráci mezi těmito zeměmi a která by překročila životní dráhu současných vůdců.

Poté, co Molotov vyslovil naprostý souhlas s těmito argumenty, Vůdce pokračoval, že je očividně obtížným úkolem naplánovat pro dlouhé údobí vývoj mezi národy a zeměmi. Věřící však, že by bylo možné jasně a přesně vypracovat určitá všeobecná stanoviska, zcela nezávislá od osobních motivací, která by brala zřetel na politické i hospodářské zájmy národů takovým způsobem, že by byly dány jisté záruky vylučující na poměrně dlouhou dobu konflikty. Situace, za níž se vedou dnešní rozhovory, je charakterizována skutečností, že Německo je ve válce, kdežto sovětské Rusko nikoli. Válečný stav ovlivnil mnohá opatření podniknutá Německem. Mnohé kroky, které muselo v průběhu války učinit,

vyplývaly z vedení války a nemohly být předvíhány při jejím vzniku. Vcelku vzato, nejenom Německo, ale i Rusko získalo veliké výhody. Dále nutno vzít v úvahu, že politická spolupráce během jednoho roku své existence měla pro obě země cenu velikou.

Molotov prohlásil, že je tomu zcela tak.

Vůdce dále konstatoval, že pravděpodobně ani jeden z obou národů nesplnil stoprocentně svá přání. Avšak v politickém životě i dvaceti či pětadvacetiprocentní realizace požadavků je dobrým výsledkem. Myslí, že ne každé přání je v budoucnu splnitelné, že však dva největší národy v Evropě, půjdou-li společnou cestou, získají každopádně více, než kdyby pracovaly proti sobě. Budou-li stát při sobě, dostane se vždy oběma zemím mnohých výhod. Kdyby však pracovaly proti sobě, měly by z toho jediný zisk třetí země.

Molotov odpověděl, že Vůdcova argumentace je naprosto správná a byla potvrzena dějinami; že je však zvláště použitelná i v současné době.

Vůdce pak pokračoval a pravil, že vycházejí z těchto myšlenek znovu zcela střízlivě uvažoval o německo-ruské spolupráci nyní, kdy vojenské operace jsou už prakticky skončeny.

Válka kromě toho způsobila komplikace, které si Německo nepřálo, které ho však přiměly, aby čas od času vojensky reagovalo na jisté události. Vůdce potom vyličil Molotovovi průběh válečných operací až do současnosti, průběh, který způsobil, že Anglie už nemá na kontinentě žádného spojence. Podrobně popsal vojenské operace proti Anglii, které jsou nyní v chodu a zdůraznil vliv povětrnostních podmínek na tyto operace. Anglická odvetná opatření jsou směšná a ruští pánové se mohli sami přesvědčit z první ruky, jakým výmyslem jsou údajné destrukce v Berlíně. Jakmile se povětrnostní podmínky zlepší, Německo se přichystá na velký a poslední úder proti Anglii. Zatím však je jeho úkolem nejenom práce na vojenských přípravách k této poslední bitvě, ale rovněž ujasnění politických důsledků, jejichž význam se projeví jak nyní, tak i po vynesení tohoto trumfu. Proto znovu zkoumal vztahy s Ruskem, nikoli v negativním duchu, nýbrž s úmyslem upravit je pozitivně - pokud možno na dlouhý časový úsek. Dospěl přitom k několika závěrům:

1. Německo se nesnaží získat od Ruska vojenskou pomoc.
2. Vzhledem k ohromnému rozsahu války bylo Německo ve svém úsilí čelit Anglii přinuceno vniknout do vzdálených území, na nichž nemá zásadně ani politicky, ani ekonomicky žádný zájem.
3. Existují ovšem jisté požadavky, jejichž plný význam vynikl teprve během války, jež však jsou pro Německo absolutně nezbytné. K nim patří jisté zdroje surovin, jež Německo považuje za maximálně životně důležité a naprosto nepostradatelné. Pan Molotov si patrně uvědomuje, že v tom či onom případě došlo k odchylkám od koncepce zájmových sfér dohodnutých Stalinem a říšským ministrem zahraničních věcí. Tyto odchylky vznikly v některém případě již během ruských operací proti Polsku. V některých případech on (Vůdce), uvažuje-li chladně o německých a ruských zájmech, není ochoten ke

koncesím, uvědomuje si však, že bylo žádoucí vyjít na půl cesty vstříc ruským potřebám, kupříkladu v záležitosti Litvy. Z ekonomického hlediska měla, pravda, Litva pro nás určitou důležitost, ale z politického hlediska jsme uznali nutnost normalizovat situaci v tomto celém prostoru, abychom tak v budoucnosti zabránili duchovní obnově snah, které by byly s to způsobit napětí mezi oběma zeměmi, Německem a Ruskem. V jiném případě, v jižním Tyrolsku, totiž zaujalo Německo podobnou pozici. Avšak v průběhu války vznikly pro Německo okolnosti, které nemohlo při vzniku války předvídat, které však nutno z hlediska vojenských operací pokládat za absolutně životně důležité.

Nyní on (Vůdce) přemýšlí o otázce, jak - nehledě na drobné bezprostřední úvahy - v hrubých rysech vyjasnit pro budoucnost spolupráci Německa a Ruska a jakým směrem se má ubírat příští německo-ruský vývoj. V tomto ohledu jsou pro Německo důležitá tato stanoviska:

1. Potřeba životního prostoru (nedostatek prostoru). V průběhu války získalo Německo tak rozsáhlá území, že bude potřebovat sto let k jejich plnému využití.
2. Je nutná jistá koloniální expanze v centrální Africe.
3. Německo potřebuje určité suroviny, jejichž dodávky se musí za všech okolností zajistit. A
4. na určitých územích nemůže dovolit vznik nepřátelských leteckých či námořních základen.

Ruské zájmy však nebudou v žádném případě dotčeny. Ruské impérium se může rozvíjet, aniž by v nejmenším narušilo německé zájmy. (Molotov pravil, že je tomu zcela tak.) Jestliže si obě země uvědomí tuto skutečnost, mohou spolupracovat ku vzájemnému prospěchu a mohou si vzájemně ušetřit potíže, třenice a nervózní napětí. Je naprosto zřejmé, že Německo a Rusko nebudou nikdy jedním světem. Obě země budou vždy existovat odděleně jako dva mocní činitelé světa. Každá z nich může sama určit svou budoucnost, bude-li brát zřetel na zájmy druhé země. Německo samotné nemá zájmy v Asii, kromě všeobecných hospodářských a obchodních zájmů. Nemá tu zejména žádné koloniální zájmy. Nadto ví, že eventuální koloniální oblasti v Asii případnou pravděpodobně Japonsku. Jestliže by náhodou i Čína byla vtažena do okruhu probuzených národů, musely by veškeré koloniální aspirace na samém začátku zklamat vzhledem k postoji lidových mas, které tam žijí.

V Evropě existuje mnoho styčných bodů mezi Německem, Ruskem a Itálií. Každá z těchto tří zemí si pochopitelně přeje přístup k otevřenému moři. Německo žádá východ ze Severního moře. Itálie odstranění zábrany v podobě Gibraltaru a rovněž Rusko se snaží dosáhnout oceánu. Otázkou nyní je, jaké vyhlídky mají tyto velké země, aby skutečně dosáhly volného přístupu k oceánu, aniž by se zároveň zapletly v této věci do vzájemného konfliktu. To je také stanovisko, z něhož on hledí na organizaci evropských poválečných vztahů. Vedoucí státníci Evropy musejí zabránit, aby tato válka zrodila válku novou.

Záležitosti proto musí být uspořádány tak, aby - alespoň pro dohlednou budoucnost - nemohly vzniknout nové konflikty.

V tomto smyslu hovořil on (Vůdce) s francouzskými státníky a věří, že mezi nimi nalezl jisté sympatie pro uspořádání, které by na poměrně dlouhou dobu vytvořilo snesitelné podmínky a které by všem zúčastněným přineslo výhody, i když pouze potud, pokud nebude opět bezprostředně hrozit nová válka. Co se týče úvodní části mírové smlouvy s Francií, zdůraznil Pétainovi a Lavalovi, že dokud trvá válka s Anglií, nesmí být podniknut žádný krok, jenž by byl jakýmkoli způsobem neslučitelný s podmínkami pro ukončení války s Velkou Británií.

Další podobné problémy existují i jinde, ale jsou závislé pouze na trvání války. Tak například Německo nemá nikde na Balkáně politické zájmy a vyvíjí tam v současnosti aktivitu výhradně proto, že si musí zabezpečit určité suroviny. Jsou to čistě vojenské zájmy, jejichž zajištění není příjemným úkolem, protože například v Rumunsku musejí být německé vojenské síly udržovány sta kilometrů daleko od zásobovacích center.

Z různých důvodů je pro Německo nepřijatelná představa, že by Anglie měla získat opěrné body v Řecku, aby si tam zřídila letecké a námořní základny. Říše je nucena tomu za všech okolností zabránit.

Pokračování ve válce za těchto podmínek je ovšem nežádoucí. Proto si Německo přálo ukončit válku po dokončení polského tažení. Tehdy mohly Anglie i Francie dosáhnout míru bez osobních obětí; daly však přednost pokračovat ve válce. Přirozeně, že také z krve se rodí právo a je nepřípustné, aby některé země vyhlásily a vedly válku, aniž by potom za ni zaplatily. On (Vůdce) to dal na srozuměnou Francouzům. Za současného stavu vývoje však vzniká otázka, které země zodpovědné za válku musí zaplatit víc. Na každý pád by bylo dalo Německo loni přednost ukončit válku a demobilizovat své armády, aby se mohlo vrátit k mírové práci, neboť z hospodářského hlediska je každá válka špatným obchodem. Dokonce i vítěz musí převzít náklady před válkou, během ní i po válce, ač by svého cíle mohl dosáhnout mnohem levněji mírovým způsobem.

Molotov souhlasil s tímto názorem a prohlásil, že v každém případě je daleko dražší dosáhnout cíle vojenskými prostředky nežli mírovou cestou. Vůdce dále zdůraznil, že za současných okolností je Německo válečným vývojem nuceno k aktivitě v oblastech, o něž se politicky nezajímá, na nichž má však svrchované hospodářské zájmy. Nicméně sebezáchova absolutně vyžaduje tento kurs. Avšak tato německá aktivita - vynucená ve zmíněných oblastech - nepředstavuje žádnou překážku pro mírové uspořádání světa, které přijde později na pořad dne a které přinese národům razícím si cestu ke shodnému cíli to, v co doufaly.

Kromě toho existuje i problém Ameriky. Spojené státy nyní provádějí imperialistickou politiku. Nebojují za Anglii, nýbrž se pouze snaží získat nadvládu nad britskou říší. Přinejlepším pomáhají Anglii proto, aby zvyšovaly

své zbrojení a aby získáním základen posílily vlastní vojenskou moc. Ve vzdálené budoucnosti vznikne otázka, zda se ustaví široká solidarita zemí, které by mohly mít zájem na případném rozšíření sféry vlivu této anglosaské mocnosti, jež má nepochybně mnohem solidnější základ nežli samotná Anglie. V tomto případě - jenž sice není věcí bezprostřední budoucnosti, neboť nikoli v roce 1945, ale nejdříve v roce 1970 nebo 1980 - by byla svoboda ostatních národů vážně ohrožena touto anglosaskou velmocí. Na každý pád se musí evropský kontinent nyní sám přizpůsobit tomuto vývoji a společně postupovat proti Anglosasům i proti veškerým jejich pokusům zřídit tu nebezpečné základny. Proto se on podjal výměny názorů s Francií, Itálií a Španělskem, aby společně s těmito zeměmi vytvořil v celé Evropě a Africe jakýsi druh Monroeovy doktríny a aby zavedl novou společnou koloniální politiku, v jejímž rámci by všechny zúčastněné mocnosti mohly pro sebe žádat pouze tak veliké koloniální území, jež by mohly skutečně využít. V jiných oblastech, v nichž je Rusko mocností s dominujícím postavením, musí mít ovšem jeho zájmy přednost. Toho by se dosáhlo ve veliké koalici mocností, která, vedena strážlivým chápáním skutečností, by určovala individuální zájmové sféry a současně by je bránila proti ostatnímu světu. Bude zajisté obtížným úkolem zorganizovat takovou koalici zemí; přesto však zřídit ji nebude tak těžké, jako ji udržet.

Vůdce pak přešel k německo-ruským snahám. Rozumí dokonale ruským pokusům získat nezamrzající přístavy s absolutně bezpečným přístupem k volnému moři. Německo si neobyčejně rozšířilo životní prostor ve svých nynějších východních provinciích, Přinejmenším polovina z těchto oblastí však musí být považována za ekonomickou nezbytnost. Pravděpodobně ani Rusko ani Německo nedosáhly všeho, co si předsevzaly. Na každý pád ale obě strany dosáhly velkých úspěchů. Pohlédneme-li na zbývající záležitosti velkoryse a vezmeme-li náležitě v úvahu, že Německo stále ještě válčí a musí se zabývat oblastmi, které samy o sobě nemají pro něj politický význam, mohli bychom i v budoucnu dosáhnout podstatných zisků pro oba partnery. V této souvislosti se Vůdce opět vrátil k Balkánu a opakoval, že Německo by ihned čelilo vojenskou akcí každému anglickému pokusu získat opěrný bod v Soluni. Má stále na paměti nepříjemné vzpomínky na soluňskou frontu z poslední války.

Na Molotovovu otázku, v čem představuje Soluň nebezpečí, Vůdce poukázal na blízkost rumunských naftových polí, které Německo hodlá za všech okolností bránit. Jakmile však bude nastolen mír, německé jednotky opět okamžitě Rumunsko opustí.

V dalším průběhu rozhovoru tázal se Vůdce Molotova, jakým způsobem zamýšlí Rusko zabezpečit své zájmy v Černém moři a v Úžinách. Německo by bylo vždy připraveno přispět ke zlepšení ruské pozice v Úžinách.

Molotov odpověděl, že Vůdcovo prohlášení bylo obecné povahy a že všeobecně může s jeho úvahami souhlasit. Je rovněž toho názoru, že by sloužilo jak zájmům Německa tak i Sovětského svazu, kdyby obě země spolupracovaly a

nebojovaly proti sobě. Před jeho odjezdem z Moskvy mu Stalin dal přesné instrukce a vše, co nyní řekne, ztotožňuje se se Stalinovým míněním. Souhlasí s Vůdcovým názorem, že oba partneři dosáhli závažného prospěchu z německo-ruské dohody. Německo získalo bezpečné zázemí, což, jak je všeobecně známo, mělo velký význam pro další průběh událostí během jednoho roku války. Rovněž v Polsku získalo Německo podstatné hospodářské výhody. Výměnou Litvy za Lublinské vojvodství se zamezilo všem případným třenicím mezi Ruskem a Německem. Německo-ruskou dohodu z minulého roku je tedy možno pokládat za splněnou, s výjimkou jednoho bodu, a to Finska. Finská otázka není stále ještě vyřešena a on se ptá, zda mu Vůdce může říci, je-li ještě v platnosti německo-ruská dohoda týkající se Finska. Podle názoru sovětské vlády se zde nic nezměnilo. Podle názoru sovětské vlády také německo-ruská dohoda z minulého roku představuje pouze částečné řešení. Mezitím vyvstaly nové záležitosti, které rovněž musejí být vyřešeny.

Molotov se poté zabýval otázkou významu Trojstranného paktu. Co má znamenat Nový pořádek v Evropě a v Asii a jaká role má v něm připadnout Sovětskému svazu? Tyto záležitosti musejí být probrány během berlínských rozhovorů a během předpokládané návštěvy říšského ministra zahraničních věcí v Moskvě, s níž Rusové napevno počítají. Nadto musí být vyjasněny záležitosti týkající se balkánských a černomořských zájmů Ruska se zřetelem na Bulharsko, Rumunsko a Turecko. Pro ruskou vládu by bylo snažší, přesněji odpovědět na otázky vznesené Vůdcem, kdyby mohla obdržet právě zmíněné vysvětlení. Měla by zájem na Novém pořádku v Evropě, zejména na rychlosti zavádění a formě Nového pořádku. Ráda by si však učinila představu o hranicích takzvané Velké východoasijské oblasti.

Vůdce odpověděl, že Trojstranný pakt má za účel upravit vztahy v Evropě ve shodě s přirozenými zájmy evropských zemí, v důsledku čehož se nyní Německo obrací na Sovětský svaz, aby se vyjádřil o svých zájmových oblastech. V žádném případě nelze provést jakékoliv uspořádání bez spolupráce Sovětského svazu. To platí nejen pro Evropu, nýbrž i pro Asii, kde sám Sovětský svaz se má podílet na definici Velké východoasijské oblasti a na určení svých požadavků v jejím rámci. Německou rolí je v tomto případě role prostředníka. Rusko na žádný pád nebude postaveno před *fait accompli*.

Jestliže se Vůdce snažil o ustavení výše zmíněné koalice velmocí, tím nejsložitějším problémem se mu nezdály německo-ruské vztahy, nýbrž otázka, bude-li možná spolupráce mezi Německem, Francií a Itálií. Teprve nyní věří, že tuto otázku lze zodpovědět kladně a poté, kdy tři mocnosti přijaly v hrubých rysech toto uspořádání, uznal za vhodné navázat kontakt se sovětským Ruskem s tím účelem, aby se vyřešily otázky Černého moře, Balkánu a Turecka.

V závěru Vůdce shrnul diskusi prohlášením, že do určité míry znamenala první krok k dosažení úplné spolupráce v problematice západní Evropy, jež má být vyřešena Německem, Itálií a Francií a zároveň i v záležitostech Východu, které se významně týkají Ruska a Japonska, jimž však Německo nabízí své

dobré služby jako zprostředkovatel. Jde o to, aby se čelilo všem snahám Ameriky "vydělávat na Evropě peníze". Spojené státy nemají co pohledávat ani v Evropě ani v Africe ani v Asii.

Molotov vyjádřil svůj souhlas s Vůdcovým prohlášením o roli Ameriky a Anglie. Účast Ruska na Trojstranném paktu mu připadá v zásadě zcela přijatelnou s podmínkou, že Rusko tu bude spolupůsobit jako partner a nikoli pouze jako objekt. V tom případě nevidí žádné překážky pro účast Sovětského svazu ve společném úsilí. Avšak cíl a význam Paktu musí být nejprve více upřesněn, zejména co do vymezení Velké východoasijské oblasti.

Vzhledem k možnému leteckému náletu byla rozmluva v tomto přerušena a odložena na příští den. Vůdce slíbil Molotovovi, že s ním podrobně probere záležitosti, které se vynořily během rozhovoru.

Schmidt

Berlín, 16. listopadu 1940

D O K U M E N T č. 4 7

MEMORANDUM O ROZHOVORU, KTERÝ VEDL VŮDCE S
PŘEDSEDOU RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ MOLOTOVEM
ZA PŘÍTOMNOSTI ŘÍŠSKÉHO MINISTRA ZAHRANIČNÍCH
VĚCÍ A ZÁSTUPCE LIDOVÉHO KOMISAŘE ZAHRANIČNÍCH
VĚCÍ DĚKANOZOVA A ROVNĚŽ VELVYSLANECKÉHO
RADY HILGERA A PANA PAVLOVA V ROLI TLUMOČNÍKA, V
BERLÍNĚ 13. LISTOPADU 1940

Füh. 33/40

Vůdce se odvolal na Molotovovu poznámku během včerejší rozmluvy, podle níž německo-ruská dohoda byla splněna "s výjimkou jednoho bodu - totiž Finska"!

Molotov vysvětlil, že tato poznámka se týkala nejenom německo-ruské dohody, ale zejména i tajného protokolu.

Vůdce odpověděl, že v tajném protokolu byly vyznačeny zóny vlivu a sféry zájmů a rozděleny mezi Německo a Rusko. Pokud jde o otázku skutečného přisvojení majetku, Německo se řídilo dohodami, což se o ruské straně zcela říci nedalo. Německo rozhodně neobsadilo žádné území, které by spadalo do ruské sféry vlivu.

O Litvě byla řeč již včera. Nemůže být pochyb, že v tomto případě došlo ke změně v původní německo-ruské dohodě v podstatě z ruského podnětu. Zda by vskutku vznikly potíže z rozdělení Polska - jimž se chtěli Rusové vyhnout, jak oddůvodňovali ve svém návrhu - ponechme stranou debaty. Na každý pád Lublinské vojvodství nebylo z hlediska hospodářského žádnou náhradou za Litvu. Němci nicméně nahlédli, že v průběhu událostí vznikla situace, která vyžadovala revizi původní dohody.

Totéž se týkalo Bukoviny. Přísně vzato, v původní dohodě Německo vyjádřilo svůj nezájem pouze na Besarábii. Přesto i v tomto případě uznalo, že změna dohody by v jistých ohledech byla výhodná pro oba partnery.

Záležitost s Finskem je podobná. Německo tam nemá žádné politické zájmy. O tom ruská vláda ví. Během rusko-finské války Německo úzkostlivě plnilo všechny závazky plynoucí z jeho veskrze blahovlnné neutrality.

Molotov zde poznamenal, že ruská vláda neměla žádného důvodu kritizovat německý postoj během tohoto konfliktu.

V této souvislosti Vůdce rovněž uvedl, že dokonce zadržoval lodě v Bergenu, které dodávaly zbraně a střelivo Finsku, k čemuž ve skutečnosti Německo nemělo oprávnění. Německo proti sobě vyvolalo vážné protesty ostatního světa, zvláště Švédska, kvůli svému postoji během rusko-finské války. V důsledku

toho muselo v pozdější norské kampani podstoupit vážné riziko a vyčlenit značný počet divizí k ochraně proti Švédsku, což by jinak nebylo nutné.

Reálná situace je taková: v souladu s německo-ruskou dohodou Německo uznalo, že politicky představuje Finsko pro Rusko zemi prvořadého zájmu a leží v jeho sféře vlivu. Přesto Německo musí mít na zřeteli tyto dvě okolnosti:

1. Po dobu války je silně zainteresováno na dodávkách niklu a dřeva z Finska a

2. nepřeje si žádný nový konflikt v Baltském moři, jenž by dále omezil svobodu plavby v jedné z mála oblastí obchodního loďstva, která mu ještě zbývá. Je naprosto nesprávné tvrdit, že německé jednotky okupovaly Finsko. Pravda, tyto jednotky byly odeslány do Kirkenes přes Finsko, o čemž bylo Rusko oficiálně Německem informováno. Vzhledem k délce trasy musely transporty dvakrát či třikrát zastavit na finském území. Jakmile však přeprava stanovených vojenských kontingentů skončí, nebudou už přes Finsko vysílány žádné další jednotky. On (Vůdce) zdůraznil, že oba, Německo i Rusko, mají přirozený zájem nedopustit, aby se Baltské moře stalo opět bojovou oblastí. Od doby rusko-finské války se změnily podmínky vojenských operací, neboť Anglie disponuje bombardéry a torpédoborci s velkým akčním rádiem. Angličané mají proto možnost získat základny na finských letištích.

Dále existuje čistě psychologický faktor, jenž je zvláště tíživý. Finové se statečně bránili a dobyli si sympatií ve světě, zejména ve Skandinávii. Rovněž v Německu se lidé za rusko-finské války jaksí znepokojovali pozicí, kterou Německo muselo na základě dohody s Ruskem zaujmout a skutečně i zaujalo. Vzhledem k výše zmíněným okolnostem si Německo nepřeje žádné nové války s Finskem. Oprávněné ruské požadavky tím přesto nebudou dotčeny. Německo to znovu a znovu dokázalo svým postojem v různých záležitostech, mezi jiným i ve věci opevnění Alandských ostrovů. Dokud bude trvat válka, budou však jeho hospodářské zájmy ve Finsku stejně důležité jako v Rumusku. Německo očekává, že bude brán ohled na tyto zájmy tím spíše, že samo svého času projevilo pochopení pro ruská přání v záležitosti Litvy a Bukoviny. Každopádně nemá ve Finsku nejmenší politický zájem a plně respektuje skutečnost, že tato země spadá do ruské sféry vlivu.

Ve své odpovědi Molotov uvedl, že dohoda z roku 1939 počítala s jistým stadiem vývoje, jež bylo završeno skončením polské války, zatímto druhé stadium se uzavřelo porážkou Francie a nyní se tedy nalézáme ve třetí etapě. Odvolával se na původní dohodu, v níž tajný protokol upřesnil společnou německo-ruskou hranici a v němž se vyřešily záležitosti spojené s přilehlými baltskými zeměmi i s Rumunskem, Finskem a Polskem. Co se týče zbývajících věcí, souhlasil s Vůdcovými poznámkami o úpravách. Kdyby však chtěl bilancovat situaci vzniklou po porážce Francie, musel by konstatovat, že německo-ruská dohoda nebyla bez vlivu na velká německá vítězství.

Pokud šlo o revizi původní dohody ohledně Litvy a Lublinského vojvodství, Molotov poukázal, že by Sovětský svaz nebyl naléhal na tuto změnu, kdyby si to Německo bylo nepřálo. Věří však, že nové řešení bylo v zájmu obou stran.

V tomto bodě si vzal slovo říšský ministr zahraničních věcí a pravil, že Rusko zajisté tuto změnu nestavělo jako absolutní podmínku, nicméně velmi silně na ni naléhalo.

Molotov tvrdil, že sovětská vláda by byla neodmítla ponechat záležitosti ve stavu, v jakém je určil původní dokument. Každopádně však Německo dostalo za svůj ústupek v Litvě náhradu na polském území.

Vůdce namítl, že z ekonomického hlediska nelze tuto výměnu považovat za rovnocennou náhradu.

Molotov se pak zmínil o pruhu litevského území a zdůraznil, že sovětská vláda v této záležitosti stále ještě nedostala jasnou německou odpověď. Očekává však zaujetí stanoviska.

Pokud jde o Bukovinu připustil, že představovala dodatečné území, o němž se v tajném protokolu nehovořilo. Rusko zprvu omezilo své požadavky na severní Bukovinu. Za současných poměrů však Německo musí pochopit ruský zájem na jižní Bukovině. Rusko ale neobdrželo odpověď ani na otázku, týkající se této věci. Namísto toho se Německo zaručilo za celé rumunské území a zcela opomenulo ruská přání ohledně jižní Bukoviny.

Vůdce odpověděl, že ze strany Německa by bylo už závažným ústupkem, kdyby Rusko okupovalo i jen část Bukoviny. Podle ústní dohody spadaly bývalé rakouské oblasti do německé sféry vlivu. Kromě toho oblasti spadající do ruské zóny byly jmenovitě určeny: například Besarábie. Avšak v oněch dohodách nepadlo ani slovo o Bukovině. Konečně ani přesný význam výrazu "sféra vlivu" nebyl dále definován. Na každý pád Německo ani v nejmenším neporušilo dohodu v této věci. Na Molotovovu námitku, že změna týkající se pásma litevského území a Bukoviny nemá velkého významu ve srovnání se změnami, kterých Německo docílilo někde jinde vojenskou silou, Vůdce odpověděl, že takzvané "změny vojenskou silou" nebyly předmětem dohody vůbec.

Molotov však trval na svém předchozím názoru, že změny, jichž si přálo Rusko, byly bezvýznamné.

Vůdce odpověděl, že má-li německo-ruská spolupráce i v budoucnu vykazovat pozitivní výsledky, musí sovětská vláda pochopit, že Německo je zataženo do boje na život a na smrt, který za všech okolností hodlá úspěšně završit. Z toho důvodu potřebuje jistý počet nezbytných předpokladů, závisejících na ekonomických a vojenských faktorech, které si Německo chce všemi prostředky pro sebe zabezpečit. Kdyby byl Sovětský svaz v podobné situaci, Německo by muselo projevit a také by projevilo podobné pochopení pro ruské potřeby. Podmínky, které si Německo hodlá zabezpečit, nejsou v protikladu s dohodami uzavřenými s Ruskem. Že si Německo přeje zamezit válce s nepředvídatelnými následky v Baltském moři neznamená žádné porušení německo-ruských dohod, podle nichž Finsko spadá do ruské sféry

vlivu. Záruka daná na žádost a přání rumunské vlády neznamenal porušení dohod o Besarábii. Sovětský svaz si musí uvědomit, že v rámci jakékoli širší spolupráce obou zemí mohou být docíleny výhody zcela jiného rozsahu, nežli bezvýznamné změny, o nichž je nyní řeč. Bylo by možné dosáhnout mnohem větších úspěchů za předpokladu, že Rusko nebude hledat prospěch v oblastech, na nichž má Německo zájem po dobu trvání války. Příští úspěchy budou tím větší, čím účinněji se Německu a Rusku podaří bok po boku bojovat proti ostatnímu světu a budou o to menší, jestliže se obě země postaví proti sobě čelem. V prvním případě nebude na světě síly, která by je mohla ohrozit. Ve své odpovědi Molotov vyjádřil souhlas s posledními závěry Vůdce. V této souvislosti podtrhl stanovisko sovětských vůdců, zvláště Stalina, že by bylo možné a žádoucí posílit a zaktivizovat vztahy mezi oběma zeměmi. Aby však bylo možné dát těmto vztahům trvalý základ, musely by být vyjasněny i záležitosti druhořadého významu, jež však kazí ovzduší německo-ruských vztahů. K těmto záležitostem patří Finsko. Kdyby mezi Německem a Ruskem panovala dobrá shoda, mohla by být celá záležitost vyřízena bez války, avšak v tom případě by nesměly být ve Finsku německé jednotky a nesměly by se ani konat v této zemi politické demonstrace proti sovětoruské vládě.

Vůdce odpověděl, že druhý bod nemůže být předmětem debaty, protože Německo s těmito záležitostmi nemá nic společného. Mimochodem, demonstrace mohou snadno vzniknout, a je pak velmi těžké stanovit, kdo byl pravým původcem. Co se však týče německých jednotek, může dát ujištění, že bude-li dosaženo celkového řešení, německé jednotky se už ve Finsku neobjeví.

Molotov odpověděl, že demonstracemi rovněž rozumí vysílání finských delegací do Německa nebo přijímání prominentních Finů v Německu. Nadto okolnost, že ve Finsku jsou německé jednotky, vedla k dvojakému postoji ze strany Finska. Tak například jsou ražena hesla, že "nikdo není Finem, kdo schvaluje poslední rusko-finskou mírovou smlouvu" a podobně.

Vůdce odpověděl, že Německo vždy vykonávalo pouze uklidňující vliv a že radilo Finsku a zvláště Rumunsku, aby přijalo ruské požadavky.

Molotov odpověděl, že sovětská vláda považuje za svou povinnost definitivně vyřešit a vyjasnit finskou otázku. V tomto směru nejsou zapotřebí žádné další dohody. Stará německo-ruská dohoda zařadila Finsko do ruské sféry vlivu.

Vůdce závěrem k tomuto bodu prohlásil, že Německo si nepřeje válku v Baltském moři a že nutně potřebuje Finsko jako dodavatele niklu a dřeva. Na rozdíl od Ruska není politicky zainteresováno a neokupuje žádné finské území. Mimochodem, tranzit německých jednotek skončí během několika dní. Nebudou tam vyslány už žádné další jednotky. Rozhodující otázkou pro Německo je, zda Rusko má v úmyslu rozpoutat válku s Finskem.

Molotov na tuto otázku odpověděl poněkud vyhýbavě prohlášením, že by vše bylo v pořádku, kdyby se finská vláda vzdala svého dvojakého postoje vůči SSSR a kdyby přestala agitace proti Rusku mezi obyvatelstvem (ražením podobných hesel jak výše uvedeno).

Na Vůdcovu námitku, že se obává, že by Švédsko mohlo napříště intervenovat v rusko-finské válce, Molotov odpověděl, že jak Německo, tak i Sovětský svaz mají zájem na švédské neutralitě. Přirozeně, obě země jsou rovněž zainteresovány na míru v Baltu, avšak Sovětský svaz je zcela schopen zajistit mír v této oblasti.

Vůdce odpověděl, že snad existují zkušenosti z jiné části Evropy, jak dokonce i nejlepší vojenské záměry byly omezeny zeměpisnými činiteli. Dovedl by si proto představit, že by v případě nového konfliktu vznikla ve Švédsku i ve Finsku jakási odbojová buňka, která by zřídila letecké základny pro Anglii a dokonce i pro Ameriku. To by donutilo Německo k intervenci. On (Vůdce) by k ní přikročil pouze neochotně. Již včera se zmínil, že hrozba intervence vznikne také možná v Soluni a soluňský případ by mu úplně stačil. Nemá zájem aktivizovat se ještě na severu. Opakoval, že by příští spolupráce mohla oběma zemím přinést zcela rozdílné výsledky a že by Rusko koneckonců mohlo mírovou cestou obdržet vše, o čem soudí, že mu náleží. Byla by to snad otázka pouze šesti měsíců anebo jednoho roku. Kromě toho poslala finská vláda právě nótu, v níž zaručuje úzkou a nejpřátelštější spolupráci s Ruskem.

Molotov odpověděl, že činy neodpovídají slovům a trval na svém předcházejícím názoru - že mír v oblasti Baltského moře může být spolehlivě zajištěn, jestliže se dosáhne úplné dohody mezi Německem a Ruskem o finské záležitosti. Za těchto okolností nechápe, proč by Rusko mělo odložit realizaci svých přání o šest měsíců nebo o rok. Koneckonců německo-ruská dohoda nestanovila žádné lhůty a ruce ani jednoho z partnerů nejsou v této sféře vlivu svázány.

S poukazem na změny, jež byly v dohodě učiněny na ruskou žádost, Vůdce prohlásil, že na Baltu nesmí být žádná válka. Baltský konflikt by byl těžkým břemenem na německo-ruských vztazích i na široké spolupráci v budoucnosti. Podle jeho mínění je však příští spolupráce mnohem důležitější než vyřešení záležitostí v daném okamžiku.

Molotov odpověděl, že nejde o válku na Baltu, nýbrž o otázku Finska a o její vyřešení v rámci dohody z minulého roku. V odpovědi na Vůdcovu otázku pravil, že si toto vyřešení představuje stejným způsobem jako v Besarábii a v přilehlých zemích a žádal Vůdce, aby vyslovil svůj názor.

Když Vůdce odpověděl, že může pouze opakovat, že nesmí být v žádném případě válka s Finskem, neboť takový konflikt by vyvolal dalekosáhlé reakce, Molotov prohlásil, že se tímto stanoviskem objevil nový prvek v diskusi, jenž nebyl obsažen ve smlouvě z minulého roku.

Vůdce odpověděl, že během rusko-finské války - nehledě na nebezpečí, že v souvislosti s ní mohly být zřízeny spojenecké základny ve Skandinávii - Německo úzkostlivě dodržovalo své závazky vůči Rusku a vždy radilo Finsku, aby ustoupilo.

V této souvislosti říšský ministr zahraničních věcí poznamenal, že Německo šlo dokonce tak daleko, že nepovolilo finskému prezidentovi použít německý telegraf k podání zprávy do Ameriky.

Poté Vůdce pokračoval ve vysvětlování, že právě tak jako Rusko svého času zdůrazňovalo, že by rozdělení Polska mohlo obtížit německo-ruské vztahy, prohlašuje nyní on se stejnou upřímností, že by válka s Finskem znamenala stejnou zátěž německo-ruských vztahů a žádal Rusy, aby prokázali stejné pochopení v této věci, jakou on prokázal loni v záležitosti Polska. Vzhledem ke schopnostem ruské diplomacie by jistě mohly být nalezeny cesty a prostředky, jak se takové válce vyhnout.

Molotov odpověděl, že nemůže pochopit německou obavu, že by mohla vypuknout válka na Baltu. Loni, kdy mezinárodní situace byla pro Německo horší než nyní, Německo tuto otázku nekladlo. Nehledě na skutečnost, že Německo okupovalo Dánsko, Norsko, Holandsko a Belgie, porazilo na hlavu i Francii a dokonce věří, že už přemohlo Anglii. On (Molotov) nevidí, jak by za těchto okolností mohlo vyvstat nebezpečí války v Baltském moři. Musí požadovat, aby Německo zaujalo stejný postoj jako v minulém roce. Učiní-li tak bezpodmínečně, určitě nevzniknou žádné komplikace ve finské záležitosti. Jestliže ovšem vyjádří výhrady, potom vznikne nová situace, o níž bude nutno diskutovat.

V odpovědi na Molotovovo prohlášení, že neexistuje vojenské nebezpečí ve finské otázce, Vůdce zdůraznil, že i on se poněkud vyzná ve vojenských záležitostech a považuje za zcela možné, že by Spojené státy získaly v této oblasti základny v případě, že by se Švédsko zúčastnilo eventuální války. On (Vůdce) si přeje ukončit evropskou válku a může pouze opakovat, že s ohledem na nejisté stanovisko Švédska by nová válka na Baltu způsobila zátěž německo-ruských vztahů s nepředvídatelnými následky. Vyhlásilo by Rusko válku Spojeným státům, kdyby intervenovaly v případě finského konfliktu?

Když Molotov namítl, že tato otázka není nyní aktuální, Vůdce pravil, že by bylo pozdě na diskusi, kdyby se aktuální stala. Když pak Molotov řekl, že nevidí žádné náznaky svědčící o vypuknutí války na Baltu, Vůdce odpověděl, že v takovém případě je vše v pořádku a že vlastně veškerá diskuse měla pouze teoretickou povahu.

Shrnuv diskusi, říšský ministr zahraničních věcí uvedl, že

1) Vůdce oznámil, že Finsko zůstává v ruské sféře vlivu a že Německo tam nebude udržovat jednotky;

2) Německo nemá nic společného s protiruskými demonstracemi ve Finsku, naopak působí svým vlivem v opačném směru a

3) spolupráce mezi oběma zeměmi je rozhodující otázkou dlouhodobého významu, která již v minulosti přinesla Rusku veliké výhody, avšak v budoucnosti přinese výhody, s nimiž právě diskutované záležitosti se budou jevit jako naprosto nepodstatné. Ve skutečnosti neexistuje vůbec důvod dělat z finské otázky spornou záležitost. Šlo snad pouze o nedorozumění. Ze

strategického hlediska byla všechna ruská přání splněna mírovou smlouvou s Finskem. Demonstrace v poražené zemi jsou zcela přirozené. Jestliže snad tranzit německých jednotek vyvolal určité reakce u finského obyvatelstva, tyto reakce zaniknou, jakmile bude tranzit jednotek ukončen. Takže, pohlédneme-li na věci realisticky, neexistují žádné rozpory mezi Německem a Ruskem.

Vůdce prohlásil, že obě strany v zásadě souhlasí, že Finsko náleží do ruské sféry vlivu. Místo pokračování v čistě teoretické diskusi by se proto mělo přejít k důležitějším problémům.

Po zdolání Anglie bude Britské impérium rozděleno v konkursu jako obrovská, po celém světě rozlehlá pozůstalost o 40 miliónech km čtverečních. Z této konkursní pozůstalosti by mohlo Rusko získat přístup k nezamrzajícímu a vskutku otevřenému oceánu. Do takové míry ovládala menšina 45 miliónů Angličanů 600 miliónů obyvatel Britského impéria. On se chystá rozdrtit tuto menšinu. Dokonce i Spojené státy nedělají ve skutečnosti nic jiného, než že si z této konkursní pozůstalosti vybírají pár zvláště pro ně výhodných kusů. Německo by se ovšem rádo vyhnulo každému konfliktu, který by ho odváděl od jeho bitvy o srdce Impéria, o britské ostrovy. Z toho důvodu on (Vůdce) není nadšen italskou válkou proti Řecku, neboť odvádí síly na periferii, zatímco by se měly soustředit na jednom místě proti Anglii. Totéž by se mohlo stát i ve válce na Baltu. Konflikt s Anglií bude muset být veden až do posledního zákopu a on nepochybuje, že porážka britských ostrovů povede k rozpadu Impéria. Je chimérou věřit, že by bylo možné ovládat a současně udržet Impérium z Kanady. Za těchto okolností vzniknou celosvětové perspektivy. Během několika příštích týdnů by měly být projednány společnými diplomatickými rozhovory s Ruskem a měla by být zajištěna ruská účast na řešení těchto problémů. Všechny země, které by mohly mít zájem na konkursní pozůstalosti, musejí skoncovat se všemi vzájemnými neshodami a soustředit se výhradně na dělení Britského impéria. To se týká Německa, Francie, Itálie, Ruska a Japonska.

Molotov odpověděl, že se zájmem sledoval Vůdcovy argumenty a že souhlasí se vším, čemu rozuměl. Může však k oněm věcem říci méně než Vůdce, neboť Vůdce jistě přemýšlel o těchto problémech mnohem více a učinil si o nich konkrétnější názory. Hlavní věcí především je vyjasnit si představy o německo-ruské spolupráci, do níž by byla později zapojena i Itálie a Japonsko. Se zřetelem k tomu by se nemělo měnit nic, co už započalo; mělo by se spíše jen přemýšlet a pokračovat v započatém.

Vůdce poznamenal, že další úsilí, jehož cílem je otevřít veliké vyhlídky, nebude lehké, a v této souvislosti zdůraznil, že Německo nehodlá anektovat Francii, jak se možná Rusové domnívají. Chce zřídit světovou koalici zainteresovaných mocností, která by sestávala ze Španělska, Francie, Itálie, Německa, sovětského Ruska a Japonska, a která by do jisté míry představovala koalici - sahající od severní Afriky až do východní Asie - v níž by se seskupili všichni, kteří by chtěli uspokojit své nároky z britské konkursní pozůstalosti. Do

té doby musejí být zlikvidovány nebo alespoň neutralizovány veškeré mezinárodní konflikty mezi členy této koalice.

Proto je nutno vyřešit celou řadu otázek. Věřím, že na Západě, to znamená u Španělska, Francie, Itálie a Německa, našel nyní recept, který navzájem všechny uspokojí. Nebylo snadné nalézt společné stanovisko například Španělska a Francie vůči severní Africe; avšak obě země pochopily veliké příští možnosti a nakonec dosáhly dohody. Poté, co se našlo řešení na Západě, musí nyní dojít k dohodě i na Východě. V této záležitosti nejde pouze o vztahy mezi sovětským Ruskem a Tureckem, nýbrž i o Velkou asijskou oblast. Ta nesestává jenom z Velké východoasijské oblasti, nýbrž i z pouze asijských oblastí orientovaných na jih, které právě nyní Německo uznalo za ruskou sféru vlivu. Je zapotřebí vymezit smělou hraniční linii pro příští činnost lidí a přidělit národům rozsáhlé oblasti, v nichž budou moci nalézt dostatečný prostor ke své činnosti na padesát až sto let.

Molotov odpověděl, že Vůdce vznesl řadu otázek, které se netýkají pouze Evropy, ale kromě ní i jiných oblastí. Chtěl by se nejprve zabývat problémem ležícím blíže Evropy a to Tureckem. Jako černomořská velmoc je Sovětský svaz spojen z řadou zemí. V této souvislosti je stále nevyřešena otázka, kterou právě probírala Dunajská komise. Nadto Sovětský svaz vyjádřil svou nespokojenost Rumunsku, že přijalo německé a italské záruky, aniž by se konzultovalo s Ruskem. Sovětská vláda již dvakrát objasnila své stanovisko a je toho názoru, že záruky směřovaly proti zájmům sovětského Ruska, "má-li se vyjádřit bez obalu". Proto vznikla otázka o zrušení těchto záruk. Vůdce se vyjádřil v tom smyslu, že svého času byly důležité a že jejich zrušení je proto nemožné. To by poškodilo zájmy Sovětského svazu jako černomořské velmoci.

Molotov poté hovořil o Úžinách, které vzhledem ke Krymské válce a k událostem let 1918-1919 nazval anglickou historickou branou k útoku na Sovětský svaz. Situace se pro Rusko stala tím hroživější, když nyní Britové získali základnu v Řecku. Z bezpečnostních důvodů jsou velice důležité vztahy sovětského Ruska k ostatním černomořským velmocem. V této souvislosti se Molotov tázal Vůdce, co by Německo řeklo, kdyby Rusko dalo Bulharsku, to jest nezávislé zemi ležící těsně u Úžin, záruky za přesně týchž podmínek, které Německo a Itálie daly Rumunsku. Rusko se však hodlá předem o této věci dohodnout s Německem a bude-li to možné i s Itálií.

Na Molotovovu otázku o německém stanovisku ve věci Úžin Vůdce odpověděl, že říšský ministr zahraničních věcí vzal již tento bod v úvahu a že předvídá revizi montreuxské konvence ve prospěch Sovětského svazu.

Říšský ministr zahraničních věcí to potvrdil a prohlásil, že rovněž Italové zaujali blahovolný postoj k otázce této revize.

Molotov se opět zabýval zárukami Bulharska a ujistil, že Sovětský svaz za žádných okolností nemá v úmyslu vměšovat se do vnitřních záležitostí této země. "Ani o vlasek" od této zásady neustoupí.

Pokud jde o německé i italské záruky Rumunsku, Vůdce prohlásil, že tyto záruky byly jedinou možností, jak přimět Rumunsko, aby bez boje odstoupilo Rusku Besarábii. Kromě toho, vzhledem ke svým naftovým zdrojům, Rumunsko představuje absolutní německo-italský zájem a konečně sama rumunská vláda požádala, aby Německo převzalo leteckou a pozemní ochranu naftových oblastí, neboť se necítila zcela bezpečná před anglickými útoky. Poukázav na hrozbu anglické invaze u Soluně, Vůdce opakoval, že Německo takový výsadek nepřipustí, že však dává ujištění, že po skončení války se všichni němečtí vojáci stáhnou z Rumunska.

V odpovědi na Molotovovu otázku o německém názoru na ruské záruky Bulharsku Vůdce pravil, že kdyby tyto záruky měly být uděleny za stejných podmínek jako německo-italské záruky Rumunsku, vznikla by napřed otázka, zda by samo Bulharsko o tyto záruky požádalo. On (Vůdce) neví o žádné bulharské žádosti. Kromě toho by ovšem musel zjistit stanovisko Itálie, nežli by sám vydal jakékoliv prohlášení.

Avšak hlavní otázka je, zda Rusko vidí šanci získat dostatečné zabezpečení pro své černomořské zájmy revizí montreuxské konvence. Neočekává okamžitou odpověď na tuto otázku, protože ví, že Molotov musí nejprve tuto záležitost prohodit se Stalinem.

Molotov odpověděl, že Rusko má v tomto ohledu pouze jediný cíl. Chce být zabezpečeno před útokem z Úžin a chtělo by vyřešit tuto otázku s Tureckem; záruky Bulharsku by usnadnily situaci. Jakožto černomořská velmoc má na takovou bezpečnost právo a věří, že bude s to se v této věci s Tureckem dohodnout.

Vůdce odpověděl, že by to přibližně odpovídalo německému stanovisku, podle něhož pouze ruské válečné lodě mohou volně proplouvat Dardanelami, kdežto pro ostatní lodě jsou Úžiny uzavřeny.

Molotov dodal, že Rusko si přeje získat záruku proti útoku v Černém moři přes Úžiny nikoli pouze na papíře, nýbrž "ve skutečnosti" a věří, že bude s to dosáhnout v tomto směru s Tureckem dohody. V této souvislosti se vrátil k otázce ruských záruk Bulharsku a opakoval, že vnitřní režim v této zemi by zůstal nezměněn, kdežto na druhé straně by Rusko bylo ochotno zajistit Bulharsku přístup do Egejského moře. Znovu adresoval Vůdci - jakožto jedinému, kdo rozhoduje o celkové německé politice - dotaz o německém stanovisku, jež by zaujalo k této ruské záruce.

Vůdce odpověděl protiotázkou, zda opravdu Bulharsko o záruku požádalo a znovu prohlásil, že by se musel otázat Duceho na jeho mínění.

Molotov prohlásil, že nepožadoval na Vůdci konečné rozhodnutí, ale že se ptal pouze proto, aby zjistil předběžný názor.

Vůdce odpověděl, že za žádných okolností nemůže zaujmout stanovisko, aniž by hovořil s Duce, neboť Německo má o tuto problematiku pouze druhořadý zájem. Jako velká dunajská mocnost se zajímá jenom o Dunaj, ale nikoli o

průchod do Černého moře. Jestliže by Německo hledalo zdroje napětí s Ruskem, nepotřebovalo by k tomu Úžiny.

Rozhovor se pak opět stočil k rozsáhlým plánům spolupráce mezi mocnostmi zainteresovanými na konkursní pozůstalosti Britského impéria. Vůdce zdůraznil, že si ovšem není naprosto jist, zda tyto plány bude možno uskutečnit. V případě, že by to nebylo možné, byla by každopádně zmařena veliká historická příležitost. Veškeré tyto otázky budou muset být asi znovu prohovořeny v Moskvě ministry zahraničních věcí Německa, Itálie a Japonska společně s panem Molotovem, poté, co by byly naléhavě připraveny prostřednictvím diplomatických kanálů.

V tomto místě rozhovoru Vůdce upozornil na pozdní hodinu a prohlásil, že vzhledem k možnému anglickému náletu by bylo lepší diskusi nyní přerušit, neboť hlavní záležitosti se už pravděpodobně dostatečně probraly.

Při shrnutí prohlásil, že naskýtající se možnosti zabezpečení ruských zájmů jako černomořské velmoci musí být dále zkoumány a že musí být vzata v úvahu další všeobecná přání Ruska co do příštího postavení ve světě.

V závěrečné poznámce Molotov prohlásil, že pro sovětské Rusko vznikla řada důležitých a nových otázek. Sovětský svaz jako mocná země nemůže zůstat stranou velkých událostí v Evropě a v Asii.

Nakonec přešel k rusko-japonským vztahům, které se podstatně zlepšily. Předpokládá, že zlepšování bude pokračovat ještě rychlejším tempem a poděkoval říšské vládě za její úsilí v tomto směru.

Pokud jde o čínsko-japonské vztahy, bude zajisté úkolem Ruska i Německa přispět k jejich uspořádání. Pro Čínu by však muselo být zajištěno čestné řešení tím spíše, že Japonsko má nyní šanci získat "Indonésii".

Schmidt

Berlín, 15. listopadu 1940

DOKUMENT č. 48

13. listopadu 1940

MEMORANDUM O ZÁVĚREČNÉM ROZHOVORU ŘÍŠSKÉHO MINISTRA ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ S PŘEDSEDOU RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ SSSR A LIDOVÝM KOMISAŘEM ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ PANEM MOLOTOVEM 13. LISTOPADU 1940

T a j n é
RM 42/40

Trvání rozhovoru: od 21.45 do půlnoci.

V důsledku nařízené pohotovosti kvůli leteckému náletu říšský ministr zahraničních věcí von Ribbentrop a pan Molotov se po večeři na sovětském velvyslanectví odebrali 13. listopadu v 21.40 do protileteckého krytu říšského ministra zahraničních věcí, aby vedli závěrečný rozhovor.

Říšský ministr zahraničních věcí zahájil rozhovor prohlášením, že chce využít příležitosti k doplnění a většímu upřesnění toho, o čem se až dosud diskutovalo. Chce objasnit panu Molotovovi svou koncepci týkající se možnosti, jak vypracovat společnou linii budoucí spolupráce mezi Německem a Sovětským svazem a vyčíslit body, které má v této souvislosti na mysli. Musí však výslovně podtrhnout, že jde pouze o úvahy, dosud spíše v hrubých rysech, ale které by možná mohly být někdy v budoucnosti realizovány. Vcelku vzato jde o vytvoření budoucí spolupráce zemí Trojstranného paktu - Německa, Itálie a Japonska - se Sovětským svazem a on se domnívá, že nejprve musí být nalezena cesta k výraznému hraničnímu vymezení sfér vlivu těchto čtyř zemí a k dosažení dohody o tureckém problému. Od samého počátku bylo v tomto směru jasné, že problém delimitace sfér vlivu je záležitostí všech čtyř zemí, zatímco v otázce Úžin jsou zainteresovány pouze Sovětský svaz, Turecko, Itálie a Německo. Představuje si další vývoj takto: pan Molotov by s panem Stalinem prodiskutovali problematiku vytyčenou v Berlíně; poté by se prostřednictvím dalších rozhovorů dosáhlo dohody mezi Sovětským svazem a Německem; poté by se říšský ministr zahraničních věcí obrátil na Itálii a Japonsko, aby zjistil, jak by jejich zájmy vzhledem k delimitaci sfér vlivu mohly být vyjádřeny ve společné formulaci. Již se obrátil na Itálii ve věci Turecka. Další *modus precedenti* (způsob postupu) Itálie, Sovětského svazu a Německa by spočíval ve vyvíjení vlivu na Turecko ve smyslu přání těchto tří zemí. Jestliže čtyři země dosáhnou úspěchu a naleznou společného jmenovatele pro své zájmy, což při dobré vůli je zcela možné - pak by to bylo nepochybně ku prospěchu všech zúčastněných. Dalším krokem by byl pokus zakotvit obě záležitosti v důvěrných dokumentech.

Kdyby byl Sovětský svaz podobného názoru, to znamená, kdyby byl ochoten působit proti rozšíření a pro brzké ukončení války (říšský ministr zahraničních věcí věří, že pan Molotov naznačil svou ochotu v předešlých rozhovorech), pak se domnívá, že posledním cílem bude dohoda o spolupráci mezi zeměmi Trojstranného paktu a Sovětským svazem. Nastínil v hlavních rysech obsah této dohody a rád by o něm dnes pana Molotova informoval, přičemž předem zdůrazňuje, že tyto záležitosti ještě konkrétněji neprodiskutoval ani s Itálií, ani s Japonskem. Považuje za důležité, aby Německo a Sovětský svaz vyřídily tyto záležitosti jako první. Nejde v žádném ohledu o německý návrh, nýbrž - jak už řečeno - spíše o něco na způsob hrubého nástinu, jenž by musel být oběma stranami zvážen a Molotovem prohovořen se Stalinem. Jakmile by Německo a Sovětský svaz tuto věc vyřešily, bylo by záhodno sledovat ji dále, zejména v diplomatických rozhovorech s Itálií a Japonskem.

Poté říšský ministr zahraničních věcí seznámil pana Molotova s obsahem navrhované dohody následujícími slovy:

"Vlády členských států Trojstranného paktu, Německa, Itálie a Japonska na jedné straně a vláda SSSR na straně druhé, vedeny přáním ustavit ve svých přirozených hranicích pořádek, sloužící blahobytu všech zúčastněných států a vytvořit pevný a trvalý základ pro své společné úkoly směřující k tomuto cíli, dohodly se takto:

Článek 1

V Trojstranném paktu z 27. září 1940 souhlasily Německo, Itálie a Japonsko, že se všemi možnými prostředky postaví proti rozšíření války ve světový konflikt a že budou spolupracovat k rychlému nastolení světového míru. Vyjádřily ochotu rozšířit svou spolupráci i o národy z jiných částí světa, které by byly nakloněny usměrnit své úsilí stejným způsobem jako ony. Sovětský svaz prohlašuje, že se ztotožňuje s těmito cíli a že je ze své strany rozhodnut politicky tímto směrem spolupracovat s třemi velmocemi.

Článek 2

Německo, Itálie, Japonsko a Sovětský svaz se zavazují vzájemně respektovat své přirozené sféry vlivu. Pokud se tyto sféry vzájemně dotýkají, budou se navzájem průběžně přátelskou formou konzultovat o problémech, vznikajících z této situace.

Článek 3

Německo, Itálie, Japonsko a Sovětský svaz se zavazují nevstupovat do žádného spolku mocností a nepodporovat žádný spolek mocností, který by byl namířen proti jedné ze čtyř velmocí.

Čtyři velmoci se budou navzájem všemi způsoby podporovat v hospodářských záležitostech a budou doplňovat i rozšiřovat již existující vzájemné dohody."

Říšský ministr zahraničních věcí dodal, že tato dohoda je zamýšlena na dobu deseti let s tím, že vlády čtyř velmocí před uplynutím této lhůty dosáhnou dorozumění v otázce prodloužení této dohody.

Sama dohoda by byla veřejně oznámena. Kromě toho, se zřetelem na výše zmíněnou dohodu, by mohla být připojena důvěrná (tajná) doložka - ve formě, která by ještě musela být stanovena - jež by určovala hlavní ohniska teritoriálních aspirací čtyř zemí.

Pokud jde o Německo, nehledě na územní změny, které budou provedeny v Evropě po uzavření míru, směřují jeho teritoriální aspirace do oblastí centrální Afriky.

Teritoriální aspirace Itálie, nehledě na evropské územní změny, které budou provedeny po uzavření míru, směřují do severní a severovýchodní Afriky.

Japonské aspirace by ještě musely být ujasněny diplomatickými kanály. I zde by delimitace mohla být snadno stanovena, možná stvrzením linie vedoucí jižně od vlastních japonských ostrovů a Mandžukua.

Hlavní ohniska teritoriálních aspirací Sovětského svazu by pravděpodobně ležela jižně od sovětského území směrem k Indickému oceánu.

Takováto důvěrná dohoda by mohla být doplněna prohlášením, že čtyři velmoci budou, kromě vyřešení svých individuálních záležitostí, navzájem respektovat své teritoriální aspirace a nebudou bránit jejich uskutečnění.

Výše zmíněné dohody by mohly být doplněny o druhý tajný protokol, jenž by byl uzavřen mezi Německem, Itálií a Sovětským svazem. Tento druhý tajný protokol by možná mohl znít, že Německo, Itálie a Sovětský svaz se u příležitosti podpisu dohody mezi Německem, Itálií, Japonskem a Sovětským svazem dohodly, že jejich společný zájem vyžaduje, aby Turecko bylo uvolněno ze svých dosavadních pout a aby bylo postupně získáno pro politickou spolupráci.

Vyhlásily by, že budou sledovat tento cíl v úzkém vzájemném spojení, shodně s dohodnutým postupem.

Německo, Itálie a Sovětský svaz by společně použily svého vlivu s tím cílem, aby konvence o Úžinách z Montreux vynucená násilím, byla nahrazena jinou konvencí, která by sovětským válečným lodím poskytla neomezené právo kdykoli proplouvat Úžinami, zatímco jiné velmoci, kromě ostatních černomořských, ale včetně Německa a Itálie, by se v zásadě zřekly práva na průjezd svých válečných lodí Úžinami. Průjezd obchodních lodí Úžinami by ovšem zásadně zůstal svobodný.

V této souvislosti říšský ministr zahraničních věcí prohlásil toto:

Německá vláda by uvítala, kdyby Sovětský svaz byl ochoten k takové spolupráci s Itálií, Japonskem a Německem. Tato otázka musí být v nejbližší budoucnosti vyjasněna německým velvyslancem v Moskvě von Schulenburgem a sovětským velvyslancem v Berlíně. Ve shodě s prohlášením obsaženým v dopise pana Stalina, že nemá námitek aby se zásadně o této otázce uvažovalo, což potvrdil pan Molotov za svého pobytu v Berlíně, předpokládáme, že by se

mohla konat konference ministrů zahraničních věcí Německa, Itálie a Japonska za účelem podepsání takové dohody jakožto konečného cíle. On, říšský ministr zahraničních věcí, je si ovšem vědom, že tato otázka vyžaduje pečlivého posouzení; proto on neočekává dnes od pana Molotova odpověď; je však šťasten, že měl příležitost zpravit pana Molotova o poněkud konkrétnější formě myšlení, kterou se nedávno řídilo Německo. Mimo to hodlá panu Molotovovi sdělit toto:

Jak pan Molotov ví, on (říšský ministr zahraničních věcí) projevoval vždy mimořádný zájem o vztahy Japonska a Sovětského svazu. Uvítal by, kdyby pan Molotov mohl říci, jaký je současný stav těchto vztahů. Pokud je německá vláda informována, Japonsko si přeje uzavřít smlouvu o neútočení. Není jeho úmyslem vměšovat se do záležitostí, které se ho přímo netýkají, věří však, že by bylo užitečné, kdyby i tato otázka byla předmětem jeho diskuse s panem Molotovem. Kdyby byl žádoucí zprostředkující vliv Německa, rád by se ujal tohoto poslání. Zajisté, má stále na paměti poznámku pana Stalina, že zná Asiaty lépe než pan von Ribbentrop. Nicméně by chtěl uvést, že je mu známa ochota japonské vlády dosáhnout rozsáhlé dorozumění se Sovětským svazem. Má rovněž dojem, že uskuteční-li se pakt o neútočení, budou Japonci připraveni vyřešit velkorysým způsobem všechny ostatní záležitosti. Chce výslovně zdůraznit, že Japonsko nepožádalo německou vládu o zprostředkování. On, říšský ministr zahraničních věcí, je však seznámen se stavem věcí a ví, že v případě uzavření paktu o neútočení, by Japonsko bylo ochotno uznat ruské sféry vlivu ve Vnější Mongolsku a v Sinkiangu za předpokladu, že bude dosaženo dorozumění s Čínou. Mohla by být rovněž uzavřena dohoda o možných sovětských aspiracích ve směru britské Indie, bude-li dosaženo dorozumění mezi Sovětským svazem a Trojstranným paktem. Japonská vláda je ochotna vyjít sovětským přáním na půl cesty vstříc, pokud se týká naftových a uhelných koncesí na Sachalinských ostrovech, musela by však napřed překonat domácí odpor. To by bylo pro japonskou vládu snažší, kdyby byl předem sjednán pakt o neútočení se Sovětským svazem. Potom by nepochybně vznikla možnost dorozumění i ve všech ostatních bodech.

Říšský ministr zahraničních věcí závěrem požádal pana Molotova, aby mu sdělil své názory na předložené záležitosti.

Pan Molotov mu odpověděl, že pokud jde o Japonsko, doufá a je přesvědčen, že nyní bude dosaženo většího pokroku na cestě k dorozumění, než tomu bylo až dosud. Vztahy s Japonskem byly vždy plny obtíží a zvrátů. Přesto se zdá, že existují vyhlídky na dorozumění. Japonská vláda navrhla Sovětskému svazu uzavření smlouvy o neútočení - i když, pravda, před vládní změnou v Japonsku - a v této souvislosti sovětská vláda položila japonské vládě řadu otázek. Až dosud žádná odpověď na tyto otázky ještě nepřišla. Jedině v tom případě, že budou zodpovězeny, mohou být zahájena jednání - jednání, která nemohou být oddělena od zbývajících komplexu otázek. Řešení tohoto problému si proto vyžádá určitý čas.

Pokud jde o Turecko, Sovětský svaz se domnívá, že ze všeho nejdříve by bylo možno dosáhnout dorozumění s Tureckem v otázce Úžin. Německo i Sovětský svaz souhlasí, že montreuxská konvence je bezcenná. Pro Sovětský svaz, jako nejdůležitější černomořskou velmoc, jde o otázku, jak získat účinné záruky pro svou bezpečnost. V průběhu své historie bylo Rusko často napadáno z Úžin. Papírové dohody by tedy Sovětskému svazu nepostačovaly; spíše by musel naléhat na účinné záruky své bezpečnosti. Proto musí být tato otázka mnohem konkrétněji uvažena a prodiskutována. Otázky zajímaví Sovětský svaz na Blízkém východě se netýkají pouze Turecka, ale například i Bulharska, o němž on, Molotov, podrobně hovořil ve své předcházející rozmluvě s Vůdcem. Ale Sovětský svaz má zájem i na osudu Rumunska a Maďarska, jenž za žádných okolností mu nemůže být lhostejným. Dále by sovětskou vládu zajímalo, co zamýšlí Osa vůči Jugoslávii a Řecku a právě tak, jaké má Německo záměry s Polskem. Odvolal se na skutečnost, že o budoucí formě Polska existuje protokol dohodnutý Sovětským svazem a Německem, o jehož dodržení je nutná výměna názorů. Ptal se, zda z německého hlediska je tento protokol stále platný. Sovětská vláda se rovněž zajímá o neutralitu Švédska a ráda by věděla, zda německá vláda i nadále zaujímá stanovisko, že zachování švédské neutrality je v zájmu Sovětského svazu i Německa. Kromě toho vyvstává otázka o východu z Baltského moře (Store Balt, Little Balt, Oeresund, Kattegat, Skagerak). Sovětská vláda si myslí, že se o této otázce musí diskutovat podobně jako o těch, které byly na pořadu jednání Dunajské komise. Pokud se týká finské záležitosti, byla už dostatečně objasněna v předcházejících rozmluvách s Vůdcem. Ocenil by, kdyby říšský ministr zahraničních věcí zaujal stanovisko k uvedeným otázkám, neboť by to ulehčilo objasnění všech ostatních otázek, které pan von Ribbentrop předtím vznesl.

Ve své odpovědi říšský ministr zahraničních věcí prohlásil, že nemá nic jiného, co by řekl k bulharské otázce, nežli to, co už panu Molotovovi sdělil Vůdce; že předně by se muselo zjistit, zda si Bulharsko v nějaké formě přeje od Sovětského svazu záruku a dále, že německá vláda by nemohla zaujmout k této otázce stanovisko dříve, dokud by se neporadila s Itálií. Co se týče všech ostatních otázek, cítí, že ho jimi pan Molotov "zahrnul až přespríliš" (*überfragt*). Pokud jde o zachování švédské neutrality, máme na ní stejně velký zájem jako Sovětský svaz. Pokud jde o průchod Baltským mořem, Baltské moře je v současnosti vnitřním mořem, v němž jsme zainteresováni na udržení svobodné plavby loďstva. Mimo Baltské moře je ovšem válka. Pro diskusi o novém řádu věcí v Polsku dosud nedozrál čas. Balkánské záležitosti už byly podrobně probrány v rozhovorech. Na Balkáně máme výlučně hospodářský zájem. Nepřejeme si, aby nás tam Anglie rušila. Poskytnutí německé záruky Rumunsku bylo v Moskvě evidentně špatně vyloženo. Chce proto znovu opakovat, že svého času tu šlo o otázku, jak rychlou akcí zabránit střetnutí mezi Maďarskem a Rumunskem. Kdyby byl on, říšský ministr zahraničních věcí, tehdy nezasáhl, Maďarsko by se vydalo na pochod proti Rumunsku. Na druhé

straně by nebylo možné přinutit Rumunsko, aby odstoupilo tak veliké území, kdyby rumunská vláda neobdržela podporu v územní záruce. Při všech těchto rozhodnutích se německá vláda řídila výhradně snahou zachovat mír na Balkáně a zabránit Anglii, aby zde získala základnu a aby nemohla překážet v zásobování Německa. Naše akce na Balkáně byla tak motivována pouze okolností, že jsme ve válce s Anglií. Jakmile Anglie uzná svou porážku a požádá o mír, německé zájmy na Balkáně se omezí výhradně na hospodářské pole a německé jednotky se stáhnou z Rumunska. Německo nemá - jak Vůdce opakovaně prohlásil - žádné teritoriální zájmy na Balkáně. Může pouze znovu a znovu opakovat, že rozhodující otázkou je, zda Sovětský svaz je připraven a schopen s námi spolupracovat na veliké likvidaci Britského impéria. O všech ostatních otázkách dosáhneme snadno dorozumění, uspějeme-li v rozšíření našich vztahů a v definování sfér vlivu. Kde ty sféry vlivu leží, bylo už několikrát řečeno. Je proto - jak Vůdce jasně uvedl - v zájmu Sovětského svazu i Německa požadovat, aby se oba partneři nepostavili proti sobě čelem, nýbrž aby stáli bok po boku tak, aby se vzájemně podporovali při splnění svých aspirací. Uvítal by, kdyby se pan Molotov vyjádřil k této otázce. V porovnání s velkými zásadními otázkami jsou všechny ostatní naprosto podružné a budou automaticky vyřešeny, jakmile se dosáhne globálního dorozumění. Na závěr by si přál pana Molotova upozornit, že mu zůstal dlužen odpověď na otázku, zda Sovětský svaz zásadně sympatizuje s myšlenkou získat přístup k Indickému oceánu.

Ve své odpovědi Molotov prohlásil, že Německo je přesvědčeno, že ve skutečnosti už válku proti Anglii vyhrálo. Jestliže, jak bylo řečeno v jiné souvislosti, Německo vede s Anglií boj na život a na smrt, může z toho pouze vyvodit názor, že Německo bojuje "na život" a Anglie "na smrt". Pokud jde o otázku spolupráce, naprosto s ní souhlasí, dodává však, že musí dojít k absolutnímu dorozumění. Tuto myšlenku rovněž vyjadřoval Stalinův dopis. Musí být rovněž nalezena delimitace sfér vlivu. K tomuto bodu však on, Molotov, nemůže nyní zaujmout definitivní stanovisko, protože nezná mínění Stalina i ostatních svých přátel v Moskvě o této věci. Musí však prohlásit, že veškeré tyto veliké záležitosti zítřka nemohou být oddělovány od záležitostí dnešních a od plnění existujících dohod. Věci, které byly započaty, musí být napřed dokončeny, nežli se přikročí k novým úkolům. Rozhovory, které on, Molotov, absolvoval v Berlíně, byly nepochybně velmi užitečné a on považuje za vhodné, aby vznesené otázky byly dále projednávány prostřednictvím diplomatických kanálů velvyslanci obou stran.

Potom se pan Molotov srdečně rozloučil s říšským ministrem zahraničních věcí a zdůraznil, že nelituje protiletectkého poplachu, neboť díky jemu mohl tak důkladně rozmlouvat s říšským ministrem zahraničních věcí.

Hilger

Moskva 18. listopadu 1940